

Materiały szkoleniowe

Planowanie, realizacja i ewaluacja pracy nauczyciela przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej

Spis treści

MODUŁ I

Kompetencje współczesnych nauczycieli	3
Wymagania państwa wobec polskiej szkoły/przedszkola	4

MODUŁ II

Podstawa programowa jako fundamentalny dokument w procesie edukacyjnym	14
Programy nauczania	21
Plan dydaktyczny	29
Przebieg procesu dydaktycznego (<i>diagnoza, metody pracy, ocenianie</i>).....	35

MODUŁ III

Obszary i narzędzia monitorowania realizacji podstawy programowej	53
<i>Obszary i narzędzia monitorowania podstawy programowej w przedszkolu.....</i>	<i>57</i>
<i>Obszary i narzędzia monitorowania podstawy programowej w kl. I - III.....</i>	<i>63</i>
Ewaluacja.....	72
Badanie w działaniu	75
Alternatywne metody badawcze	77
Autodiagnoza pracy nauczyciela.....	87
Bibliografia.....	88

Moduł I Integracja grupy. Kompetencje kluczowe nauczyciela w organizacji procesu edukacyjnego. Wyzwania stojące przed współczesną szkołą/ przedszkolem.

„ Szkoła jest tyle warta, ile wart jest nauczyciel” Adolf F. Diesterwega

Kompetencje współczesnych nauczycieli :

1. **merytoryczne** (rzeczowe) dotyczące zagadnień nauczanego przedmiotu – nauczyciel jest ekspertem i doradcą przedmiotowym;
2. **psychologiczno-pedagogiczne** związane ze znajomością założeń i procedury uczenia się oraz podstawowych zasad kształcenia i wychowania;
3. **diagnostyczne**, związane z poznawaniem uczniów i ich środowiska
4. **planowania i projektowania** pracy dydaktycznej
5. **dydaktyczno-metodyczne** dotyczące warsztatu nauczyciela i ucznia, a więc metod i technik nauczania i uczenia się, zwłaszcza aktywizujących, projektowych i pracy grupowej – nauczyciel jest doradcą dydaktycznym
6. **komunikacyjne** wyrażające się w skuteczności zachowań językowych w sytuacjach edukacyjnych;
7. **medialne i techniczne** wyrażają się umiejętnością wykorzystywania technologii informacyjnej i komunikacyjnej w doskonaleniu procesów edukacyjnych;
8. **kontroli i oceny** osiągnięć uczniów oraz jakościowym diagnozowaniem pracy szkoły;
9. **projektowania i oceny programów** oraz podręczników szkolnych;
10. **kreatywne** związane z innowacyjnością i otwartością na zmiany objawiające się w innowacyjności i niestandardowości działań nauczycielskich;
11. **współpracy** manifestujące się skutecznością zachowań prospołecznych i sprawnością działań integracyjnych;
12. **autoedukacyjne** dotyczące planowania własnej koncepcji doskonalenia i samokształcenia zawodowego.

Role nauczyciela opisuje B. Niemierko, ujmując je w następujące obszary:

- ✓ **zarządzanie** – kierownik, edukator, decydent,
- ✓ **rozpoznawanie** – obserwator, diagnostyk, recenzent,
- ✓ **pobudzanie** – organizator, pomocnik, motywator,
- ✓ **instruowanie** – prezenter, informator, doradca¹.

¹ B. Niemierko, *Diagnostyka edukacyjna*, Warszawa 2009, s.38.

Wymagania państwa wobec polskiej szkoły i przedszkola.

Podstawa prawna *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru z dnia 7 października 2009 r.* (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).

Szkoła lub placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów.

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Szkoła lub placówka działa zgodnie z przyjętą przez radę pedagogiczną własną koncepcją pracy, uwzględniającą potrzeby rozwojowe uczniów, specyfikę pracy szkoły lub placówki oraz zidentyfikowane oczekiwania środowiska lokalnego. Koncepcja pracy szkoły lub placówki jest znana uczniom i rodzicom oraz przez nich akceptowana.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Koncepcja pracy szkoły lub placówki jest przygotowywana, modyfikowana i realizowana we współpracy z uczniami i rodzicami.

Uzasadnienie istoty wymagania

Aby sprawnie działać i dostosowywać się do zmieniających się warunków oraz współpracować ze światem, szkoły i inne placówki oświatowe powinny się stać organizacjami uczącymi się, które łączy podobna koncepcja pracy ukierunkowana głównie na rozwój uczniów. Prowadzenie procesu edukacyjnego jako działania celowego wymaga przyjęcia założeń, określenia celów i wyznaczenia sposobów ich realizacji. Istotne jest, aby podstawowe elementy koncepcji były podzielane przez nauczycieli, uczniów i rodziców oraz zgodne z potrzebami środowiska. Z tego powodu ważną rolę odgrywa dyskusja i uzgadnianie koncepcji wspólnej pracy. Badania jednoznacznie wskazują, że czynnikiem decydującym o efektywności szkoły jest rozumienie i akceptowanie wizji szkoły i jej celów przez szkolną społeczność, gdyż to pozwala tak pracować, aby stosowana praktyka była spójna oraz wspierana przez szkolną politykę i organizacyjne uzgodnienia. Wymaganie dotyczące koncepcji pracy szkoły podkreśla znaczenie działania opierającego się na przemyślanej strategii i współpracy w grupie refleksyjnych profesjonalistów, a zachęca do zrywania z tradycją działania.

Co mieści się w wymaganiu?

- Określanie wartości i celów oraz sposobów ich osiągnięcia.
- Budowanie świadomości tego, z czego wynika koncepcja i jak jest realizowana, wśród wszystkich podmiotów życia szkolnego.
- Podejmowanie refleksji nad koncepcją w perspektywie całości działań, prowadzonych w szkole jak i działań indywidualnych.
- Przejawianie się kluczowych dla koncepcji idei w działaniach podejmowanych w szkole.
- Dyskusja nad aktualnością koncepcji pracy szkoły, uwzględniająca głos uczniów, rodziców i pracowników szkoły.
- Akceptacja istniejącej koncepcji, wyrażona w aktywnym udziale w różnorodnych działaniach.

Jakie wyzwania stawia przed szkołą wymaganie?

Szkoła (lub placówka) realizująca wymaganie dotyczące koncepcji pracy stara się sprostać kilku niełatwym wyzwaniom.

Wpierw dba ona o to, aby koncepcja pracy była rzeczywistym dziełem całej społeczności szkolnej, a zatem przedmiotem szerokich konsultacji wykraczających poza dyskusję w Radzie Szkoły i formalną akceptację dokumentu przygotowanego przez Radę Pedagogiczną. Konsultacja taka nie może być jednorazowa. Skoro bowiem koncepcja pracy ma charakter dynamiczny i dostosowuje się ją do zmieniających się okoliczności, to do zwyczajów szkolnych wprowadza się na stałe takie formy rozmowy, które rzeczywiście angażują wszystkich zainteresowanych i każdemu, kto chce, dają możliwość wypowiedzenia poglądu. Dzieje się tak np. poprzez dyskusje w każdym z zespołów klasowych, poprzez publiczne debaty czy inne formy deliberacji obywatelskiej organizowane w miarę potrzeb.

Po wtóre uczniowie i rodzice dostrzegają związek podejmowanych w szkole działań z przyjętą koncepcją pracy i w działania te się włączają. Te dwa elementy warunkują się wzajemnie. Gdy widzimy celowość podejmowanych aktywności i mamy przekonanie o ich głębokim sensie, tym chętniej bierzemy udział w takich przedsięwzięciach. Powiązaniu szkolnej codzienności z zapisami koncepcji sprzyja prostota, precyzja i realizm tych zapisów.

Tak dochodzimy do trzeciego wyzwania, jakim jest nie uleganie przekonaniu, że koncepcja pracy szkoły jest przede wszystkim deklaracją wielkich ideałów. Szkoła z powagą traktująca zalecenie, że jej

koncepcja ma być „własna”, nie poprzestaje np. na ogólnikowym wskazaniu „dobra dziecka” jako kluczowej wartości. Klarownie wyjaśnia natomiast, jak społeczność szkolna rozumie owo dobro w kontekście specyfiki wieku uczniów, szczególnych potrzeb grupy uczniowskiej czy też problemów środowiska, w którym placówka funkcjonuje. Koncepcja może być wdrażana, ponieważ jest jasna, wolna od pustostawia, zakorzeniona w lokalnej rzeczywistości, adekwatna do potrzeb oraz – ostatnie, ale nie najmniej ważne – atrakcyjna i inspirująca dla tych, dla których jest zadaniem, czyli dla nauczycieli, uczniów i rodziców.

Ostatnie wyzwanie wiąże się z nastawieniem koncepcji pracy szkoły na rozwój ucznia. Koncepcja, o której powiemy, że jest prorozwojowa, uwzględni integralny charakter rozwoju, który obejmuje zarówno rozwój intelektualny, emocjonalny, społeczny i fizyczny. Nadto sprzyjać będzie praktyce uczenia się / nauczania, która – idąc za koncepcją „strefy najbliższego rozwoju” Lwa Wygotskiego – skoncentruje się nie na tym, co dziecko potrafi bez problemu zrobić dzisiaj, ale na tym, co może zrobić jutro.

Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się.

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Planowanie procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów. Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania. Informowanie ucznia o jego postępie w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój. Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się. Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się. Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach. Nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Taka organizacja procesów edukacyjnych pomaga uczniom zrozumieć świat oraz lepiej funkcjonować w społeczności lokalnej. Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Czują się odpowiedzialni za własny rozwój. Uczniowie uczą się od siebie nawzajem. W szkole lub placówce stosuje się nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów.

Uzasadnienie istoty wymagania

Priorytetem pracy szkoły musi być uczenie się i nauczanie, dlatego wszystkie procesy edukacyjne powinny być zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się. Uczenie się uczniów zależy w dużym stopniu od organizacji procesu nauczania, który powinien być prowadzony zgodnie z dorobkiem wiedzy na temat uczenia się. Proces kształcenia zależy od kilku czynników związanych z organizacją pracy – środowisko uczenia się powinno być atrakcyjne, powinno wprowadzać porządek i zachęcać uczniów do samokontroli. Nauczanie w szkołach efektywnych zawsze jest celowe, ma jasno określone zadania, jest dobrze zorganizowane, przygotowane i odbywa się w odpowiednim tempie, ilość czasu spędzanego na uczeniu się jest zaplanowana i kontrolowana, a stawiane pytania naprawdę angażują uczniów, także w doskonalenie zajęć prowadzonych w szkole. Duży wpływ na proces uczenia się ma dostarczanie uczniom informacji o postępie, jaki się dokonuje w ich rozwoju intelektualnym, społecznym i osobistym. W ten sposób tworzy się pozytywny szkolny etos, w którym jest oczywiste, że warto się uczyć, że uczenie się jest interesujące. Wymaganie to podkreśla znaczenie nauki dla doskonalenia procesów edukacyjnych. Zachęca do odnoszenia się do najnowszych wniosków z badań (na przykład nad tym, jak ludzie się uczą czy jak funkcjonuje mózg), do planowania i organizowania procesów edukacyjnych.

Co mieści się w wymaganiu?

- Wymaganie podkreśla postulat, aby to, co się dzieje w szkole, służyło uczeniu się. Są temu podporządkowane wszystkie składniki tego wymagania – metody pracy, indywidualne podejście, atmosfera.
- Ważna jest definicja uczenia się przyjęta w wymaganiu – określa warunki konieczne do uczenia się, podkreśla podmiotowość, refleksyjność i świadomość uczniów, po to by stawiali się oni współautorami decyzji dotyczących uczenia się. Istotna też jest otwartość i elastyczność nauczyciela.
- Nastawienie w wiedzy na przyszłość, nie na przeszłość – stąd wynika priorytet samego procesu uczenia się.

Jakie wyzwania stawia przed szkołą wymaganie?

Warto wskazać przynajmniej trzy wyzwania, którym stawia czoła społeczność szkolna w realizacji wymagania „Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się”.

Pierwsze i najważniejsze wynika z użycia formuły „uczenie się”, zamiast „nauczanie”. Oznacza to upodmiotowienie ucznia, który nie „jest uczony”, lecz systematycznie przysposabiany do uczenia siebie i w tym wysiłku uzyskuje wsparcie od nauczyciela. Wsparcie to obejmuje wiedzę o tym, jak się uczyć,

pomoc w planowaniu i organizacji procesu uczenia się, pomoc w sytuacjach trudnych, udzielanie informacji zwrotnych oraz budowanie motywacji. W konsekwencji pierwszorzędny charakter okazują się mieć kompetencje pedagogiczne i psychologiczne nauczyciela, a nie mistrzostwo w dyscyplinie naukowej, w której się specjalizuje. Nauczyciel historii nie jest historykiem na etacie nauczyciela, lecz pedagogiem, który pomaga uczniom samodzielnie poznawać dzieje – łatwy dostęp do olbrzymich repozytoriów wiedzy w świecie współczesnym czyni zbędnym nauczyciela, który jest „przedłużeniem biblioteki”, a wzmaga zapotrzebowanie na tych, którzy umiejętnie opiekują się młodymi poszukiwaczami.

Drugie wyzwanie kryje się w formule „uczniowie uczą się od siebie nawzajem”. W myśl tego wskazania lekcje organizowane są w taki sposób, aby uczniowie pracując w grupach korzystali nawzajem ze swoich talentów i wiedzy, brali odpowiedzialność za pomoc kolegom, a także rozwijali społeczną umiejętność zgodnej i twórczej kooperacji. I tu także niemałym problemem może być umiejętne wycofanie się nauczyciela, oddanie pola uczniom, a zarazem wcześniejsze, staranne i przemyślane przygotowanie owego pola tak, aby uczniowie maksymalnie mogli wykorzystać swój potencjał.

Wyzwanie trzecie to powracający raz po raz postulat integracji treści realizowanych na poszczególnych zajęciach. Nie idzie tu tylko o prostą korelację, ale o takie zorganizowanie procesu edukacyjnego w zespole klasowym, aby nauczyciele przedmiotowi:

- realizowali uzgodnione strategie pracy z klasą i poszczególnymi uczniami,
- nie konkurowali ze sobą o czas ucznia,
- wspólnie podejmowali odpowiedzialność za kształtowanie podstawowych umiejętności,
- wykorzystywali podczas swoich zajęć wiedzę zdobytą przez uczniów na lekcjach kolegów,

Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej.

Charakterystyka wymagań - Poziom D:

W szkole lub placówce realizuje się podstawę programową z uwzględnieniem osiągnięć uczniów z poprzedniego etapu edukacyjnego. Podstawa programowa jest realizowana z wykorzystaniem zalecanych warunków i sposobów jej realizacji. W szkole lub placówce monitoruje się i analizuje osiągnięcia każdego ucznia, z uwzględnieniem jego możliwości rozwojowych, formułuje się i wdraża wnioski z tych analiz.

Charakterystyka wymagań - Poziom B:

Wdrażane wnioski z monitorowania i analizowania osiągnięć uczniów przyczyniają się do wzrostu efektów uczenia się i osiągania różnorodnych sukcesów edukacyjnych uczniów. Wyniki analizy osiągnięć uczniów, w tym uczniów, którzy ukończyli dany etap edukacyjny, potwierdzają skuteczność podejmowanych działań dydaktyczno-wychowawczych. Uczniowie odnoszą sukces na wyższym etapie kształcenia lub na rynku pracy.

Uzasadnienie istoty wymagań

Zmiany w zewnętrznym świecie, na rynku pracy, w gospodarce, polityce, kulturze czy nawet relacjach międzyludzkich (wynikające z procesów globalizacji i demograficznych) powodują konieczność uczenia się kompetencji, których poprzednie pokolenia nie potrzebowały w takim stopniu jak ci wchodzący dzisiaj w dorosłe życie. Refleksja ta przyświeca wielu grupom pracującym nad projektowaniem systemów edukacyjnych. W Polsce widać to na przykład w obowiązującej podstawie programowej, której twórcy próbowali odnieść się do zmieniających się warunków. Dla przyszłego sukcesu indywidualnego i społecznego uczniowie i uczennice powinni nabywać kompetencje określone w podstawie programowej. Warto przy tym pamiętać, że w społeczeństwie wiedzy uczniowie na wszystkich etapach edukacji nie tylko przyswajają przydatne umiejętności, ale również aktywnie współuczestniczą w tworzeniu wiedzy i w decydowaniu o procesie uczenia się. Szkoły dzisiaj nie powinny być przekaznikami zdobytych wcześniej informacji, ale miejscami ich tworzenia i krytycznej analizy.

Co mieści się w wymaganiu?

- Odnoszenie się w codziennej pracy z uczniami do elementów podstawy programowej i ujmowanie w tym procesie zadań szkoły, celów ogólnych, umiejętności i wiedzy przedmiotowej, zalecanych warunków i sposobów realizacji jako wyznaczników organizacyjnych.
- Monitorowanie realizacji podstawy w perspektywie każdego ucznia.
- Prowadzenie przez nauczycieli spójnego procesu uczenia się i uwypuklanie spójności obecnej w podstawie.
- Współpraca nauczycieli i uczniów w procesie uczenia się.
- Budowanie u uczniów odpowiedzialności w procesie uczenia się.

- Konstrytywizm – znajomość podstawy programowej poprzednich i następnych etapów kształcenia i nabudowywanie na istniejących już fundamentach wiedzy i umiejętności.
- Szukanie powiązań pomiędzy przedmiotami, interdyscyplinarność.
- Odpowiedzialność zespołu nauczycieli uczących w szkole za realizację całości podstawy.

Jakie wyzwania stawia przed szkołą wymaganie?

Warto wskazać przynajmniej trzy wyzwania, którym stawia czoła społeczność szkolna w realizacji wymagania „Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej”.

Pierwsze wiąże się z brakiem dyskusji nad filozofią podstawy programowej i wynikającymi z niej obowiązkami dla uczących i uczących się. Podstawa programowa jest najważniejszym dokumentem, organizującym pracę nauczycieli, wyznaczającym zadania szkole, opisującym wiedzę, umiejętności i postawy, w jakie nauczyciele wyposażać powinni uczniów. Jest całością, która często jednak odczytywana jest we fragmentach. Każdy z uczących zna istotny dla niego obszar i nie poszukuje w całości naddanych sensów. Łatwo wtedy zamienić się w realizatora przedmiotowej części podstawy, nie zaś podstawy jako całościowej wizji edukacji, rozpisanej na wiele głosów.

Drugie wynika z obecnego wciąż w rzeczywistości szkolnej postrzegania podstawy programowej i opracowanych programów nauczania, wspieranych podręcznikami i innego rodzaju obudową dydaktyczną. Wciąż jeszcze program nauczania i realizowanie zaleceń podręcznika wyznacza rytm pracy nauczycieli i uczniów. Prowadzi to do wiecznego pośpiechu – nadmierna ilość zagadnień i tematów nie pozwala głęboko wniknąć w treści, zawarte w podstawie. Zarazem podstawową bolączką jest zbyt mała ilość czasu na jej realizację i – co z tego wynika – zarzuty co do jej obszerności. Rysuje się więc tu zatem podstawowe wyzwanie – budowanie indywidualnego programu nauczania opartego na podstawie programowej, uwzględniającego potrzeby zespołu klasowego jako silnie zindywidualizowanej grupy o różnej i zmieniającej się dynamice. Takie podejście do realizacji wymagania wiąże się silnie ze współpracą nauczycieli w tym obszarze oraz świadomym uczestnictwem uczniów w procesie.

Trzecie wyzwanie wynika nie tylko z omawianego wymagania, ale także z innego – „Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych”. W nabywaniu wiedzy i umiejętności kluczowym elementem jest konstruktoryzm. Z niego wynika międzyprzedmiotowa współpraca i znajomość realizowanych na także innych przedmiotach zagadnień, do których nauczyciele mogą się odwołać, rozpoczynając pracę z uczniami. Badania leżące u podstaw neurodydaktyki pokazują, że kluczowe znaczenie dla uczenia się ma powiązanie nabywanych umiejętności i wiedzy z poznanymi dotychczas zagadnieniami. Istotne jest, aby uczeń był świadomy tego procesu, co kieruje nas w stronę myślenia o ciągłym doskonaleniu umiejętności uczenia się, co także dokonuje się ponad przedmiotowymi podziałami.

Uczniowie są aktywni

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Uczniowie są zaangażowani w zajęcia prowadzone w szkole lub placówce i chętnie w nich uczestniczą. Nauczyciele stwarzają sytuacje, które zachęcają każdego ucznia do podejmowania różnorodnych aktywności.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Uczniowie inicjują i realizują różnorodne działania na rzecz własnego rozwoju, rozwoju szkoły lub placówki i społeczności lokalnej oraz angażują w nie inne osoby.

Uzasadnienie istoty wymagania

Warunkiem niezbędnym do uczenia się i budowania wiedzy jest autentyczne zaangażowanie. Osób uczestniczących w tym procesie – niemożliwe jest prowadzenie procesu edukacyjnego bez aktywności uczących się. Z tego powodu wyzwaniem dla szkół (i placówek) jest tworzenie warunków, w jakich uczniowie są aktywni w trakcie procesu edukacyjnego, a zdobywanie wiadomości i umiejętności jest dla nich powodem satysfakcji. Szkoła tak naprawdę nie może dobrze funkcjonować bez udziału uczniów, tak jak demokracja bez udziału obywateli. Aktywność uczniów powinna się wiązać z wszelkimi ich działaniami, także z procesem uczenia, wykorzystywanymi metodami dydaktycznymi czy organizacją zajęć. Proces uczenia się jest efektywny wtedy, gdy uczący się bierze za niego odpowiedzialność. Można to obserwować w szkołach, w których daje się uczniom prawo i nakłada się na nich obowiązek odgrywania aktywnej roli w życiu szkoły i procesie kształcenia – wzrasta wtedy poczucie własnej wartości i poczucie odpowiedzialności. Zaangażowanie w proces decyzyjny na temat tego, czego i jak się uczymy, bardzo mocno wpływa na poziom uwagi, koncentracji i zainteresowania, a to natomiast przyczynia się do zwiększenia efektywności uczenia się. Ważnym elementem pracy szkoły jest wspieranie uczniów w podejmowanych przez nich samodzielnych inicjatywach wpływających na ich wszechstronny rozwój

(intelektualny – akademicki, społeczny, osobowościowy). Wymaganie to podkreśla, że rezultatem pracy nauczycieli są też postawy uczących się wobec procesu uczenia się.

Respektowane są normy społeczne

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Działania szkoły lub placówki zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Uczniowie współpracują ze sobą w realizacji przedsięwzięć będących wynikiem działań samorządu uczniowskiego. Zasady postępowania i współżycia w szkole lub placówce są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły i rodziców.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W szkole lub placówce, wspólnie z uczniami i rodzicami, analizuje się podejmowane działania wychowawcze, w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Ocenia się ich skuteczność oraz, w razie potrzeb, modyfikuje.

Uzasadnienie istoty wymagania

Jednym z podstawowych warunków prawidłowego procesu uczenia się jest poczucie bezpieczeństwa, sensu i rozumienia oraz akceptacji tego, co się dzieje wokół nas. Aktywność intelektualna nierozdzielnie wiąże się z psychicznym dobrostanem, dlatego jest istotne, aby instytucje zajmujące się aktywnością intelektualną dbały również o klimat, w jakim ta aktywność zachodzi. Proponuje się więc to w wymaganiu, aby szkoły i placówki kształtowały postawy zgodne z wartościami i normami społeczeństwa demokratycznego. Poznawanie zasad i rozumienie ich znaczenia dla funkcjonowania społeczności szkolnej i społeczeństwa stanowi element rozwoju, a świadomość tego, jak ważne jest przestrzeganie reguł, decyduje o sukcesie grup. Respektowanie szacunku dla innych. Wymaganie to jest ważne dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, angażowania obywateli w konstruowanie demokratycznego ładu społecznego i przestrzegania ustaleń.

Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów uwzględniając ich indywidualną sytuację.

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

W szkole lub placówce rozpoznaje się możliwości psychofizyczne i potrzeby rozwojowe, sposoby uczenia się oraz sytuację społeczną każdego ucznia. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów wymagających szczególnego wsparcia w rozwoju lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęcia rewalidacyjne dla uczniów niepełnosprawnych są odpowiednie do rozpoznanych potrzeb każdego ucznia. Szkoła lub placówka współpracuje z poradniami psychologiczno - pedagogicznymi i innymi podmiotami świadczącymi poradnictwo i pomoc uczniom, zgodnie z ich potrzebami i sytuacją społeczną. W szkole lub placówce są realizowane działania antydyskryminacyjne obejmujące całą społeczność szkoły lub placówki.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W szkole lub placówce są prowadzone działania uwzględniające indywidualizację procesu edukacji w odniesieniu do każdego ucznia. W opinii rodziców i uczniów wsparcie otrzymywane w szkole lub placówce odpowiada ich potrzebom.

Uzasadnienie istoty wymagania

Powszechnie uważa się, że kultura organizacyjna, w której kultywuje się duże oczekiwania wobec wszystkich, a nie tylko najzdolniejszych uczniów, służy procesowi uczenia się. Ten element pracy szkoły znajduje odzwierciedlenie w wymaganiu podkreślającym znaczenie działań mających na celu wspomaganie rozwoju uczniów uwzględniające ich indywidualną sytuację, wyrównywanie szans edukacyjnych i stwarzanie wszystkim możliwości korzystania z osiągnięć rozwoju społecznego i gospodarczego. Idea wyrównywania szans po to, aby ludzie mogli osiągać ważne dla nich cele życiowe i cieszyć się równością uwarunkowań, co oznacza równość pod względem podstawowych warunków życia, to oczywiście zbyt trudne zadanie, aby mogła temu podołać tylko szkoła. Sytuacja nierówności jest skutkiem działań potężnych mechanizmów społecznych i to w społeczeństwie należy jej zapobiegać. Szkoła może jednak podejmować różnorodne, dostosowane do specyfiki i potrzeb środowiska, działania, zwłaszcza tam, gdzie istotne jest uwzględnienie sytuacji jednostek w działaniach, które bądź co bądź są projektowane i realizowane w celu pracy z grupą. Ważne jest swego rodzaju mentalne przygotowanie nauczycieli i innych osób, ponieważ nierówności społeczne decydują o poziomie życia całych społeczeństw – tam, gdzie są one mniejsze, żyje się lepiej. Spójność społeczna i solidarność w dużym stopniu decydują o możliwości rozwoju cywilizacyjnego.

Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych.

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Nauczyciele, w tym nauczyciele pracujący w jednym oddziale, współpracują ze sobą w planowaniu, organizowaniu, realizowaniu i modyfikowaniu procesów edukacyjnych. Wprowadzanie zmian dotyczących przebiegu procesów edukacyjnych (planowanie, organizacja, realizacja, analiza i doskonalenie) następuje w wyniku ustaleń między nauczycielami.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Nauczyciele wspólnie rozwiązują problemy, doskonalą metody i formy współpracy. Nauczyciele pomagają sobie nawzajem w ewaluacji i doskonaleniu własnej pracy.

Uzasadnienie istoty wymagania

O sukcesie współczesnych społeczeństw decyduje także zdolność do współpracy. W związku z tym musimy tej współpracy się nauczyć. Szkoła to jedno z najważniejszych miejsc, aby współpracy się uczyć i ją modelować. Uczniowie i nauczyciele powinni być przyzwyczajani do zespołowego wykorzystywania informacji, planowania, rozumienia różnych punktów widzenia i działania zespołowego. Znaczenie takich działań szkoły podkreśla wymaganie mówiące o konieczności współpracy w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych. Należy walczyć z osamotnieniem nauczycieli – nauczanie uczniów jest wspólnym działaniem, uczenie się zachodzi dzięki interakcji z innymi, jest działaniem społecznym. Profesjonalizm nauczyciela nie może być dłużej uważany za zindywidualizowany zestaw kompetencji – zdolność i gotowość do uczenia się od innych oraz uczenia innych jest być może najważniejszym aspektem pracy nauczyciela. Wymaganie to odzwierciedla przekonanie, że we współczesnym świecie ważna jest zdolność do kreatywnej współpracy i samodzielnego działania. Aby uczyć współpracy, nauczyciele sami muszą współpracować.

Promowana jest wartość edukacji

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

W szkole lub placówce prowadzi się działania kształtujące pozytywny klimat sprzyjający uczeniu się. W szkole lub placówce prowadzi się działania kształtujące postawę uczenia się przez całe życie.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Szkoła lub placówka wykorzystuje informacje o losach absolwentów do promowania wartości edukacji. Działania realizowane przez szkołę lub placówkę promują wartość edukacji w społeczności lokalnej.

Uzasadnienie istoty wymagania

Uczenie się przez całe życie jest wyzwaniem dla współczesnych społeczeństw. Szkoła może prowadzić różnorodne działania, które są odpowiedzią na nie. Wśród nich może się znajdować między innymi promowanie przez szkołę w swoich działaniach edukacji, jako wartości ważnej dla człowieka w biegu jego życia. Ważną rolę odgrywa tu informowanie o własnej ofercie edukacyjnej i celach, jakie dzięki niej szkoła chce uzyskać, osiągniętych dzięki edukacji sukcesach uczniów i tak dalej. Poza tymi działaniami szkoła może podejmować rodzaje aktywności, które są skierowane do innych niż uczniowie członków społeczności lokalnej, wspierające budowanie społeczeństwa wiedzy (projekty edukacyjne, szkolenia, konsultacje, debaty i tym podobne). Wymaganie to próbuje przeciwdziałać zauważalnej pasywności dorosłych w obszarze uczenia się przez całe życie i doskonalenia zawodowego. Dzisiejsza rzeczywistość żąda od obywateli ciągłego doszkalania i uczenia się, a nawyk ten i umiejętności muszą zostać wykształcone podczas edukacji szkolnej.

Rodzice są partnerami szkoły

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Szkoła lub placówka pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy. W szkole lub placówce współpracuje się z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci. Rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W szkole lub placówce są realizowane inicjatywy rodziców na rzecz rozwoju uczniów oraz szkoły lub placówki.

Uzasadnienie istoty wymagania

Prowadzenie skutecznych działań edukacyjnych i wychowawczych wymaga współdziałania szkoły (nauczycieli) i rodziców. Ważną rolę mogą w tym względzie odegrać partnerskie relacje, których budowanie wymaga ze strony szkoły tworzenia możliwości do kontaktowania się (komunikowania się)

rodziców z nauczycielami i osobami odpowiedzialnymi za kierowanie szkołą (lub placówką). Sytuacje te można wykorzystać do zbierania opinii o własnym (szkoły) działaniu (informacji na temat pracy szkoły i realizowanego w niej procesu edukacyjnego), jak również do informowania rodziców o swoich intencjach i celach. Partnerstwo może również zakładać angażowanie rodziców do podejmowania decyzji dotyczących szkoły, począwszy od informowania o swoich zamierzeniach, przez konsultacje dotyczące ważnych problemów, po uczestnictwo rodziców w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły (między innymi w ramach określonych statutem kompetencji rodziców: rady szkoły, rady rodziców). Ważnym wymiarem partnerstwa jest przekazywanie rodzicom informacji o rozwoju ich dzieci oraz wspieranie „nieprofesjonalnych” wychowawców w ich działaniach. Wszystkie badania dowodzą, że o sukcesie edukacyjnym uczniów w dużym stopniu decyduje wsparcie otrzymywane w domu rodzinnym. Wymaganie to zachęca do uczynienia z rodziców partnerów w procesie kształcenia.

Wykorzystywane są zasoby środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Prowadzi się rozpoznanie potrzeb i zasobów szkoły lub placówki oraz środowiska lokalnego i na tej podstawie podejmuje inicjatywy na rzecz ich wzajemnego rozwoju. Szkoła lub placówka w sposób systematyczny i celowy, z uwzględnieniem specyfiki jej działania, współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Współpraca szkoły lub placówki ze środowiskiem lokalnym wpływa na ich wzajemny rozwój. Współpraca szkoły lub placówki z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym wpływa korzystnie na rozwój uczniów.

Uzasadnienie istoty wymagania

Korzystanie przez szkołę (placówkę) z zasobów znajdujących się w najbliższym środowisku służy tworzeniu lub wzbogacaniu warunków podstawowej działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły i może przynieść wiele pożytku dla rozwoju uczniów. Wykorzystanie zasobów środowiska jest możliwe dzięki nawiązywaniu i rozwijaniu przez szkołę (placówkę) współpracy z działającymi w otoczeniu instytucjami i organizacjami oraz społecznością lokalną. Współpraca może przybierać różną postać, od przekazywania sobie informacji, po wspólne organizowanie przedsięwzięć, i może dotyczyć różnej liczby podmiotów w zależności od potrzeb i bogactwa środowiska lokalnego. Rola szkoły w wielu środowiskach nie sprowadza się jedynie do funkcji uczenia dzieci i młodzieży. Często szkoła staje się też instytucją wpływającą na rozwój potencjału społecznego środowiska, w którym działa. Wymaganie to wynika z przeświadczenia, że zasoby szkoły to za mało, aby skutecznie stawić się czoła wyzwaniom współczesności. Szkoła musi korzystać z zasobów środowiska, jednocześnie dając szansę środowisku na korzystanie z jej zasobów (głównie kapitału intelektualnego).

Szkoła lub placówka organizując procesy edukacyjne uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych.

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

W szkole lub placówce analizuje się wyniki sprawdzianu i egzaminów oraz wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej. Analizy prowadzą do formułowania wniosków i rekomendacji, na podstawie których nauczyciele planują i podejmują działania. Działania prowadzone przez szkołę lub placówkę są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb - modyfikowane.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W szkole lub placówce wykorzystuje się wyniki badań zewnętrznych i prowadzi badania wewnętrzne, odpowiednio do potrzeb szkoły lub placówki, w tym badania osiągnięć uczniów i losów absolwentów.

Uzasadnienie istoty wymagania

W szkołach, które działają tak, aby spełniać omawiane tu wymagania, decyzje podejmuje się, wykorzystując informacje na swój temat i systematycznie udostępniając dane służące refleksji nad efektywnością i planowaniu dalszych działań. Badania i dane mówiące o różnych aspektach funkcjonowania szkół i innych placówek są niezbędnym elementem zarządzania na poziomie organizacji, jak również prowadzenia polityki oświatowej przez samorządy i rządy centralne. Wymaganie postulujące uwzględnianie wniosków z analizy danych pochodzących z różnych źródeł podczas organizowania

procesów edukacyjnych wywodzi się z przekonania, że można działać lepiej, a kształcenie może być bardziej efektywne, jeśli przy podejmowaniu decyzji będziemy się kierować dowodami na temat skuteczności poziomu poszczególnych działań. Posługiwanie się danymi informującymi o własnych działaniach jest przejawem wysokiego profesjonalizmu i chęci rozwoju, a także jedną z podstawowych cech organizacji uczącej się w społeczeństwie wiedzy.

Zarządzanie szkołą lub placówką służy jej rozwojowi.

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Zarządzanie szkołą lub placówką koncentruje się na wychowaniu, nauczaniu i uczeniu się oraz zapewnieniu odpowiednich do realizacji tych zadań warunków. Zarządzanie szkołą lub placówką sprzyja indywidualnej i zespołowej pracy nauczycieli oraz doskonaleniu zawodowemu. Ewaluacja wewnętrzna jest przeprowadzana wspólnie z nauczycielami. W procesie zarządzania, w oparciu o wnioski wynikające z nadzoru pedagogicznego, podejmuje się działania służące rozwojowi szkoły lub placówki.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Zarządzanie szkołą lub placówką prowadzi do podejmowania nowatorskich działań, innowacji i eksperymentów. Zarządzanie szkołą lub placówką sprzyja udziałowi nauczycieli i innych pracowników szkoły lub placówki oraz uczniów i rodziców w procesie podejmowania decyzji dotyczących szkoły lub placówki. Dyrektor podejmuje skuteczne działania zapewniające szkole lub placówce wspomaganie zewnętrzne odpowiednie do jej potrzeb.

Uzasadnienie istoty wymagania

Kluczowym elementem decydującym o jakości każdej organizacji, w tym placówek oświatowych, jest zarządzanie, które służy jej rozwojowi. Efektywni dyrektorzy działają celowo, zatrudniając dobrych nauczycieli, budując wspólne rozumienie głównego celu pracy, dzieląc się odpowiedzialnością i angażując nauczycieli w proces podejmowania decyzji po to, aby wszystkie działania podejmowane w szkole były skoncentrowane na uczeniu się. Chodzi o to, aby dyrektor był zdolny do wspierania uczących się społeczności w rozwoju, ułatwiając realizowanie uzgodnionych celów.

<http://www.npseo.pl/action/requirements/>

1. Przedszkole realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój dzieci

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Przedszkole działa zgodnie z przyjętą przez radę pedagogiczną własną koncepcją pracy, uwzględniającą potrzeby rozwojowe dzieci, specyfikę pracy przedszkola oraz zidentyfikowane oczekiwania środowiska lokalnego. Koncepcja pracy przedszkola jest znana rodzicom i przez nich akceptowana.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Koncepcja pracy przedszkola jest przygotowywana, modyfikowana i realizowana we współpracy z rodzicami.

2. Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są podporządkowane indywidualnym potrzebom edukacyjnym i rozwojowym oraz możliwościom psychofizycznym dzieci. Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są planowane, monitorowane i doskonalone. Wnioski z monitorowania są wykorzystywane w planowaniu i realizowaniu tych procesów. Stosowane metody pracy są dostosowane do potrzeb dzieci i grupy przedszkolnej.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Wdrażane wnioski z monitorowania procesów wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci podnoszą efektywność tych procesów. W przedszkolu stosuje się nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi dzieci.

3. Dzieci nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego jest realizowana z wykorzystaniem zalecanych warunków i sposobów jej realizacji. W przedszkolu monitoruje się i analizuje osiągnięcia każdego dziecka, z uwzględnieniem jego możliwości rozwojowych, formułuje się i wdraża wnioski z tych analiz.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Wdrażane wnioski z monitorowania i analizowania osiągnięć dzieci przyczyniają się do rozwijania ich umiejętności i zainteresowań. Modyfikowane w przedszkolu programy wychowania przedszkolnego uwzględniają wnioski z monitorowania i analizowania osiągnięć dzieci oraz rozwój ich zainteresowań.

4. Dzieci są aktywne

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Dzieci są zaangażowane w zajęcia prowadzone w przedszkolu i chętnie w nich uczestniczą. Nauczyciele stwarzają sytuacje, które zachęcają dzieci do podejmowania różnorodnych aktywności. Dzieci są wdrażane do samodzielności.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Dzieci inicjują i realizują działania na rzecz własnego rozwoju. Dzieci uczestniczą w działaniach na rzecz społeczności lokalnej.

5. Respektowane są normy społeczne

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Relacje między wszystkimi członkami przedszkolnej społeczności są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Dzieci wiedzą, jakich zachowań się od nich oczekuje. Dzieci w przedszkolu czują się bezpiecznie. Podejmuje się działania wychowawcze mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. W przedszkolu kształtuje się postawę odpowiedzialności dzieci za działania własne i działania podejmowane w grupie. Podejmowane działania wychowawcze są monitorowane i, w razie potrzeb, modyfikowane.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W przedszkolu, wspólnie z rodzicami, analizuje się podejmowane działania wychowawcze, w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Ocenia się ich skuteczność oraz, w razie potrzeb, modyfikuje. Dzieci wykazują się odpowiedzialnością w działaniu i relacjach społecznych.

6. Przedszkole wspomaga rozwój dzieci, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

W przedszkolu rozpoznaje się możliwości psychofizyczne i potrzeby rozwojowe oraz sytuację społeczną każdego dziecka. Informacje z przeprowadzonego rozpoznania są wykorzystywane w realizacji działań edukacyjnych. Zajęcia rewalidacyjne dla dzieci niepełnosprawnych oraz zajęcia specjalistyczne są odpowiednie do rozpoznanych potrzeb każdego dziecka. Przedszkole współpracuje z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi i innymi podmiotami świadczącymi poradnictwo i pomoc dzieciom, zgodnie z ich potrzebami i sytuacją społeczną. W przedszkolu są realizowane działania antydyskryminacyjne obejmujące całą społeczność przedszkola.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W opinii rodziców wsparcie otrzymywane w przedszkolu odpowiada potrzebom ich dzieci.

7. Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Nauczyciele pracują zespołowo. Wspólnie planują przebieg procesów edukacyjnych i analizują efekty swojej pracy.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Nauczyciele wspólnie rozwiązują problemy, doskonalą metody i formy współpracy. Nauczyciele pomagają sobie nawzajem w ewaluacji i doskonaleniu własnej pracy.

8. Promowana jest wartość wychowania przedszkolnego

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Przedszkole prezentuje i upowszechnia informacje o ofercie zajęć prowadzonych w przedszkolu oraz podejmowanych działaniach. Przedszkole informuje środowisko lokalne o celowości i skuteczności podejmowanych przez przedszkole działań.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Przedszkole promuje w środowisku lokalnym wartość wychowania przedszkolnego. Przedszkole jest pozytywnie postrzegane w środowisku lokalnym.

9. Rodzice są partnerami przedszkola

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Przedszkole pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy. W przedszkolu współpracuje się z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci. Rodzice współdecydują w sprawach przedszkola i uczestniczą w podejmowanych działaniach.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W przedszkolu są realizowane inicjatywy rodziców na rzecz rozwoju dzieci i przedszkola.

10. Wykorzystywane są zasoby przedszkola i środowiska lokalnego na rzecz wzajemnego rozwoju

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Prowadzi się rozpoznawanie potrzeb i zasobów przedszkola oraz środowiska lokalnego i na tej podstawie podejmuje inicjatywy na rzecz ich wzajemnego rozwoju. Przedszkole w sposób systematyczny i celowy, z uwzględnieniem specyfiki jego działania, współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Współpraca przedszkola ze środowiskiem lokalnym wpływa na ich wzajemny rozwój. Współpraca przedszkola z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym wpływa korzystnie na rozwój dzieci.

11. Przedszkole w planowaniu pracy uwzględnia wnioski z analizy badań zewnętrznych i wewnętrznych

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

W przedszkolu analizuje się wyniki badań zewnętrznych i wewnętrznych dotyczących wspomagania rozwoju i edukacji dzieci. Nauczyciele planują i podejmują działania edukacyjne i wychowawcze z uwzględnieniem wyników badań zewnętrznych i wewnętrznych oraz wniosków z tych badań, w tym ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej. Działania prowadzone przez przedszkole są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb - modyfikowane.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

W przedszkolu wykorzystuje się wyniki badań zewnętrznych i prowadzi badania wewnętrzne, odpowiednio do potrzeb przedszkola, w tym badania osiągnięć dzieci, które zakończyły wychowanie przedszkolne.

12. Zarządzanie przedszkolem służy jego rozwojowi

Charakterystyka wymagania - Poziom D:

Zarządzanie przedszkolem zapewnia warunki do rozwoju dzieci. Zarządzanie przedszkolem sprzyja indywidualnej i zespołowej pracy nauczycieli oraz doskonaleniu zawodowemu. Ewaluacja wewnętrzna jest przeprowadzana wspólnie z nauczycielami. W procesie zarządzania, w oparciu o wnioski wynikające z nadzoru pedagogicznego, podejmuje się działania służące rozwojowi przedszkola.

Charakterystyka wymagania - Poziom B:

Zarządzanie przedszkolem prowadzi do podejmowania nowatorskich działań, innowacji i eksperymentów. Zarządzanie przedszkolem sprzyja udziałowi nauczycieli i innych pracowników przedszkola oraz rodziców w procesie podejmowania decyzji dotyczących przedszkola. Dyrektor podejmuje skuteczne działania zapewniające przedszkolu wspomaganie zewnętrzne odpowiednie do jego potrzeb.

Moduł II Struktura podstawy programowej. Cele i treści kształcenia w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Programy nauczania.

ZWYKŁA SZKOŁA kojarzy się z pociągiem – widmo. Nieznany kierunek podróży, nieznane reguły kontroli, ludzie obcy sobie – jak przypadkowi podróżni w przedziale. Pociąg gdzieś nas wiezie, ale nie mamy żadnej gwarancji, że we właściwym kierunku. Za to jedno jest pewne: na pewno będą sprawdzane bilety i w razie ich braku sygną się kary...

M. Taraszkiewicz

ZADANIA NAUCZYCIELI W ZAKRESIE REALIZACJI PODSTAWY PROGRAMOWEJ

1. Analiza podstawy programowej

2. Wybór programu nauczania

3. Opracowanie planu dydaktycznego/rozkładu materiału /planu wynikowego

4. Przebieg procesu dydaktycznego

5. Proces sprawdzania osiągnięć uczniów

ZADANIA DYREKTORA W ZAKRESIE REALIZACJI PODSTAWY PROGRAMOWEJ

1. Opracowanie szkolnego planu nauczania

2. Dopuszczenie do użytku szkolnych programów nauczania

3. Kontrola planu dydaktycznego/rozkładu materiału/planu wynikowego

4. Kontrola przebiegu procesu dydaktycznego – dzienniki lekcyjne

5. Kontrola procesu sprawdzania osiągnięć uczniów

ZADANIE 1 – ANALIZA PODSTAWY PROGRAMOWEJ

PODSTAWA PROGRAMOWA

Podstawa programowa to obowiązkowe zestawy celów i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien mieć uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego, oraz zadania wychowawcze szkoły, uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego i programach nauczania oraz umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych;

Podstawa prawna

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. poz.803)

Załącznik nr 1 do rozporządzenia;

Załącznik nr 2 do rozporządzenia.

Rozporządzenie wprowadza zmiany w:

- podstawie programowej wychowania przedszkolnego (załącznik nr 1 do rozporządzenia);
- podstawie programowej dla klas I-III (załącznik nr 2 do rozporządzenia).

Zmiany w zakresie wychowania przedszkolnego

1. W zakresie wychowania przedszkolnego zmianą mają na celu wprowadzenie obowiązkowej, bezpłatnej nauki języka obcego do przedszkoli w ramach nowego obszaru „Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym”. Dyrektor przedszkola może zdecydować i jego realizacji już od 1 września 2014 r. W stosunku do dzieci 5-letnich obowiązek w tym zakresie od 1 września 2015 r., a od 1 września 2017 r. w stosunku do wszystkich dzieci korzystających wychowania przedszkolnego.
2. Do podstawy programowej wychowania przedszkolnego dodano również obszar „Przygotowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym dzieci należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym”.
3. Ponadto od 1 września 2014 r. podstawa programowa wychowania przedszkolnego realizowana będzie również w ośrodkach umożliwiających dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego. W przypadku dzieci z niepełnosprawnych przedszkolne dostosowuje się do ich możliwości psychofizycznych i komunikacyjnych oraz tempa rozwoju psychofizycznego.

Zmiany w podstawie programowej edukacji wczesnoszkolnej

1. Rezygnacja z wyodrębnienia wykazu wiadomości i umiejętności, które powinien posiadać uczeń kończący klasę I szkoły podstawowej
2. Odejście od systemu 45-minutowych lekcji (z zachowaniem ustalonego z dyrektorem szkoły tygodniowego i dziennego czasu pracy danego oddziału);
3. Dostosowanie prac domowych do możliwości ucznia na podstawie informacji, ile czasu zajmuje uczniowi odrobienie tzw. prac domowych (współpraca nauczyciela z rodzicami);
4. Stworzenie dzieciom korzystającym z zajęć świetlicowych możliwości i warunków do odrabiania prac domowych.

Zgodnie z zmianami w rozporządzeniu podstawą nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej powinna być różnorodna działalność dziecka wynikająca z jego potrzeb i możliwości rozwojowych.

Zmiany w zakresie edukacji wczesnoszkolnej weszły w życie od 1 września 2014 r.

Nowa podstawa programowa przedstawia treści nauczania w języku **efektów kształcenia**. Określa **wymagania**, jakie powinien posiadać uczeń **na koniec etapu edukacyjnego**. Rezygnuje z opisu procesu kształcenia – pozwalając go różnicować, w zależności od potrzeb i możliwości uczniów. Przesuwa kompetencję tworzenia programów w stronę nauczyciela. Czyni nauczyciela faktycznym twórcą i realizatorem programu nauczania własnych uczniów.

Dla każdego przedmiotu, na koniec każdego etapu kształcenia, opisane zostały:

- **Cele kształcenia** sformułowane w języku wymagań ogólnych
 - **Treści nauczania** oraz oczekiwane umiejętności uczniów sformułowane w języku wymagań szczegółowych. Wymagania te stanowią jedyną podstawę oceniania na egzaminach zewnętrznych (bez osobnego określania standardów wymagań egzaminacyjnych).
 - **Zalecane warunki i sposób realizacji**
1. Podstawa programowa zawiera szczegółowy opis wymagań.
 2. Określa, czego ma się nauczyć z różnych przedmiotów na każdym etapie edukacyjnym uczeń o przeciętnych uzdolnieniach.
 3. Zawiera jasno zdefiniowany zakres treści nauczania z poszczególnych przedmiotów - w kolejnych etapach edukacyjnych.
 4. Pozwala precyzyjnie określić, co będzie oceniane – czyli określić wymagania na stopnie szkolne.
 5. Określa wymagania egzaminacyjne.

Wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa w szkole podstawowej opisane są, zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji, w języku efektów kształcenia. **Cele kształcenia sformułowane są w języku wymagań ogólnych, a treści nauczania oraz oczekiwane umiejętności uczniów sformułowane są w języku wymagań szczegółowych.**

Podstawę programową trzeba czytać łącznie. Jeśli coś jest zapisane na niższym etapie edukacyjnym, to już nie powtarza się w zapisach podstawy programowej wyższego etapu, ale obowiązuje realizacja tych treści (doskonalenie umiejętności). To, co jest zapisane w podstawie programowej szkoły podstawowej – może być sprawdzane na maturze!

Analiza podstawy programowej to pierwszy i konieczny „krok” tworzenia programu nauczania oraz przy wyborze istniejącego programu napisanego przez innego autora (zbadanie jego zgodność z podstawą programową).

Podstawa programowa precyzyjnie określa, czego szkoła/przedszkole jest zobowiązane nauczyć ucznia o przeciętnych uzdolnieniach na każdym etapie kształcenia, określa minimalny poziom umiejętności i wiedzy zachęcając jednocześnie do wzbogacania i pogłębiania treści nauczania.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych dzieli się na dwa etapy edukacyjne: I etap edukacyjny obejmujący klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna realizowana w formie kształcenia zintegrowanego oraz II etap edukacyjny, obejmujący klasy IV–VI szkoły podstawowej.

Podstawa programowa jest dokumentem, który **wyznacza główne zadania i cele szkoły/przedszkola**, a także **zakres kształcenia poszczególnych przedmiotów**. Ma fundamentalne znaczenie w procesie podejmowania wszelkich decyzji programowych i dydaktycznych.

Podstawę programową możemy analizować jako:

- dokument opisujący pracę szkoły postrzeganą z perspektywy organizacji,
- jako wyznacznik pracy dydaktycznej nauczyciela w danym przedmiocie.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej opisuje proces wspomagania rozwoju i edukacji dzieci oraz uczniów w klasach I-III. Podstawa programowa dla klas I-III jest swoistą kontynuacją celów określonych dla wychowania przedszkolnego. Zakres wiadomości i umiejętności, jakimi ma dysponować uczeń kończący klasę III szkoły podstawowej, ustalono tak, by nauczyciel mógł je zrealizować z uczniami o przeciętnych możliwościach. Jest to ważne założenie, gdyż wiadomości i umiejętności ukształtowane w klasach I-III szkoły podstawowej stanowią bazę i punkt wyjścia do nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego zawiera 4 części:

- komentarze
- część wstępną, w której określono cele wychowania przedszkolnego
- treści kształcenia w zakresie 16 obszarów edukacyjnych
- zalecane warunki i sposoby realizacji

Celem wychowania przedszkolnego jest:

- 1) wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych dzieciom w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;
- 2) budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;
- 3) kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek;
- 4) rozwijanie umiejętności społecznych dzieci, które są niezbędne w poprawnych relacjach z dziećmi i dorosłymi;
- 5) stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;
- 6) troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną; zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych;
- 7) budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;
- 8) wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiadania się poprzez muzykę, taniec, śpiew, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;
- 9) kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej;
- 10) zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej;
- 11) przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym poprzez rozbudzanie ich świadomości językowej i wrażliwości kulturowej oraz budowanie pozytywnej motywacji do nauki języków obcych na dalszych etapach edukacyjnych, a w przypadku dzieci z upośledzeniem

umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – rozwijanie świadomości istnienia odmienności językowej i kulturowej;

12) w przedszkolach umożliwiających dzieciom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.1)), podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej - przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym poprzez rozbudzanie ich świadomości narodowej, etnicznej i językowej oraz budowanie pozytywnej motywacji do nauki języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego na dalszych etapach edukacyjnych.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego zawiera 4 części:

- komentarze
- część wstępną dotyczą całej szkoły, w której określono cele kształcenia ogólnego, umiejętności kluczowe, zadania szkoły
- treści nauczania w zakresie 11 edukacji na koniec I etapu edukacyjnego
- zalecane warunki i sposoby realizacji

Cele kształcenia ogólnego	Szkoła podstawowa
WIEDZA	Przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich.
UMIEJĘTNOŚCI	Zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów
POSTAWY	Kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Umiejętność kluczowe I- II etap edukacyjny	Opis umiejętności
Czytanie	rozumiane jako prosta czynność, jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w kulturze
Myślenie matematyczne	umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych
Myślenie naukowe	umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa

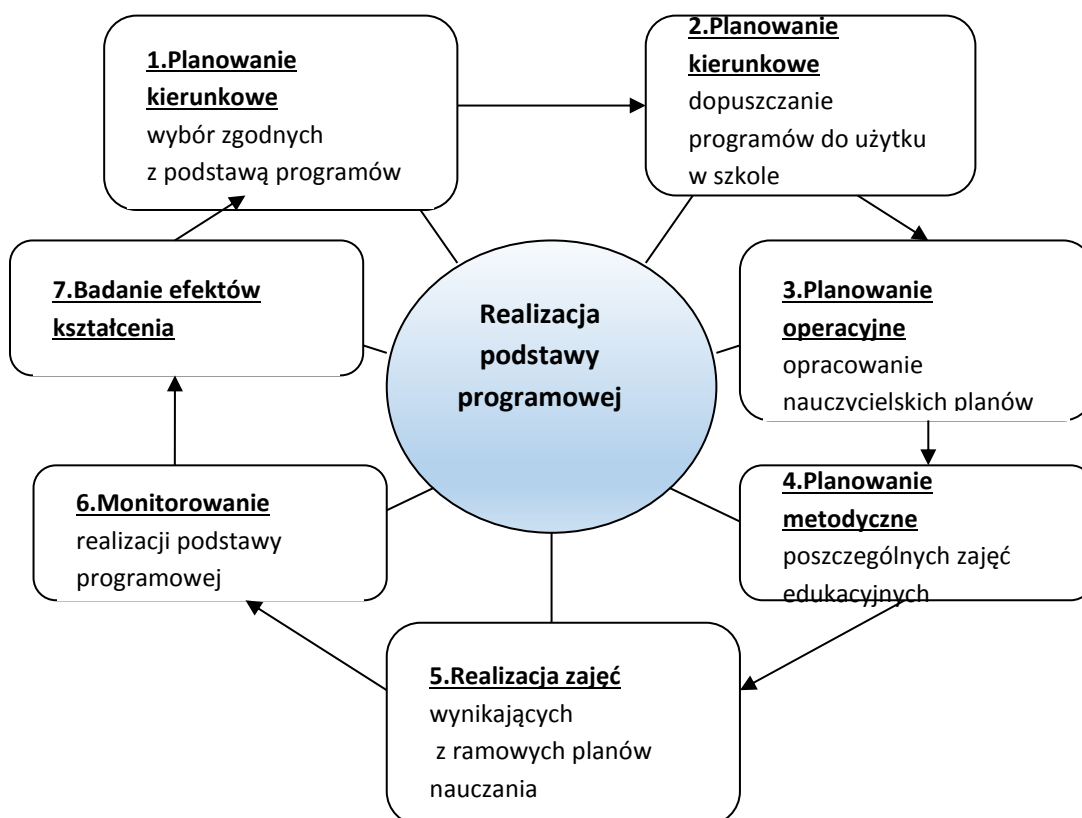

Umiejętność komunikowania się	w języku ojczystym i języku obcym, zarówno w mowie, jak i w piśmie
Umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,	w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji
Umiejętność uczenia się	jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji
Umiejętność pracy zespołowej	umiejętność pracy w zespole zadaniowym, zarówno podczas lekcji, jak i poza szkołą

Zadania szkoły	Szkoła podstawowa
Kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim	Jednym z najważniejszych zadań szkoły podstawowej jest kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie słownictwa uczniów. Wypełnienie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela.
Przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym	w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów. Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji. Ponieważ środki masowego przekazu odgrywają coraz większą rolę zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.
Kształtowanie prawidłowych nawyków prozdrowotnych	Ważnym zadaniem szkoły podstawowej jest także edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

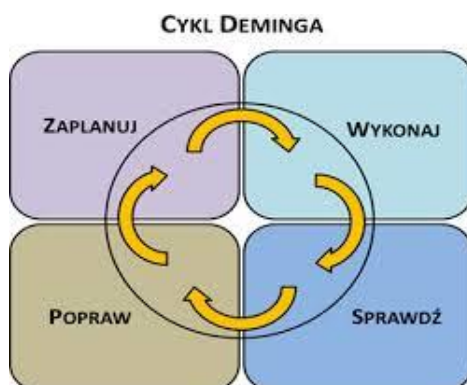
POSTAWY SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI UCZNIÓW

uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej; kształtowanie postawy obywatelskiej, poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, innych kultur i tradycji; zapobieganie wszelkiej dyskryminacji...

Źródło: Danuta Grzonkowska, Jolanta Misztal, Jolanta Wieczorek-Wilińska, Zbigniew Żuchowski

Zarządzanie jakością w edukacji, wymaga odpowiedniego kierowania procesem realizacji podstawy programowej oraz monitorowania uzyskiwanych wyników. Wdrażanie podstawy programowej powinno więc odbywać się zgodnie z **cyklem Deminga**, którego schemat ilustruje podstawową zasadę ciągłego ulepszania.

Realizując podstawę programową, należy:

1. dobrze, zaplanować działania w zakresie realizacji podstawy programowej,
2. wdrożyć je do praktyki,
3. badać, jak przebiega proces wdrażania,
4. wprowadzać celowe i pozytywne zmiany wynikające z tych badań.

Realizacja podstawy programowej to rzeczywisty poziom osiągnięć uczniów w zakresie wymagań określonych w podstawie programowej.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej.

ZADANIE 2 – WYBÓR PROGRAMU NAUCZANIA

PROGRAM NAUCZANIA

Definicja programu

„13b) programie wychowania przedszkolnego lub programie nauczania do danych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego – należy przez to rozumieć opis sposobu realizacji celów wychowania lub kształcenia oraz treści nauczania ustalonych odpowiednio w podstawie programowej wychowania przedszkolnego lub podstawie programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego;

Podstawa prawna

Zmiany wprowadzone Ustawą z dnia 21 lutego 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty.(tzw. mała ustawa podręcznikowa) zmiany weszły w życie 22 marca 2014 r.(Dz. U. z 2014 r., poz. 290)

- ❖ Możliwość zlecenia opracowania i wydania podręcznika przez Ministra Edukacji Narodowej.
- ❖ Dyrektorzy szkół NIE mają już obowiązku ogłoszenia listy podręczników do 15 czerwca.

**Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.
(tzw. duża ustawa podręcznikowa)**

Obszary zmian:

- ❖ programy nauczania;
- ❖ wybór podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych;
- ❖ bezpłatny dostęp do podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych dla uczniów:
 - klas I-III szkoły podstawowej
 - klas IV-VI szkoły podstawowej i klas I-III gimnazjum
- ❖ dopuszczanie podręczników do użytku szkolnego;
- ❖ sprzedaż podręczników-praktyki marketingowe.

Dopuszczanie do użytku w szkole programów nauczania

Podstawowe wymagania dotyczące dopuszczanych do użytku w szkole:

- programów wychowania przedszkolnego,
- programów nauczania ogólnego,
- programów nauczania dla zawodów,

w tym definicje tych programów będą określone w ustawie – nie będzie aktów wykonawczych do ustawy regulujących ten obszar pracy szkoły.

Zmiany

- Program nauczania do danych zajęć edukacyjnych na dany etap edukacyjny przedstawia dyrektorowi przedszkola lub szkoły nauczyciel lub zespół nauczycieli.
- Programy nauczania będą mogły być przygotowane w sposób i w formie ustalonej w danej szkole.
- Wymagania formalne dotyczące zawartości programów nauczania ograniczają się do warunku uwzględniania w nich wszystkich celów wychowania lub kształcenia oraz treści nauczania - efektów kształcenia ustalonych w odpowiedniej podstawie programowej.

Wejście w życie ustawy nie będzie skutkowało koniecznością zmian obowiązujących w przedszkolach i szkołach zestawów programów nauczania, dopuszczonych do użytku przez dyrektora przedszkola/szkoły na dotychczasowych zasadach.

Program nauczania

- traci status „ministerialny”
- pozostaje w gestii i kompetencji szkoły
- może być – w określonych granicach - wyrazem autonomii szkoły i twórczych działań nauczyciela

Nauczyciel może:

- zaproponować program opracowany samodzielnie lub we współpracy z innymi nauczycielami.
- zaproponować program opracowany przez innego autora (autorów)
- zaproponować program opracowany przez innego autora (autorów) wraz z dokonanymi zmianami.

Program nauczania musi uwzględniać potrzeby i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony. Jest komponentem szkolnego zestawu programów nauczania (a więc musi być spójny z programami nauczania innych przedmiotów). Musi uwzględniać misję szkoły i przyjętą w szkole filozofię nauczania i wychowania.

Program nauczania dla zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego **dopuszcza do użytku w danej szkole dyrektor szkoły**, na wniosek nauczyciela lub nauczycieli.

Przykładowy wniosek o dopuszczenie programu do użytku w szkole/przedszkolu

WNIOSEK DO DYREKTORA SZKOŁY

O DOPUSZCZENIE DO UŻYTKU PROGRAMU NAUCZANIA

Na podstawie art. 22a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r. poz.811)

wnioskuję o dopuszczenie programu nauczania

Nazwa programu	
Przedmiot	
Etap edukacyjny	
Rok szkolny	
Autor programu	
Rodzaj programu: 1. własny 2. własny – opracowany zespołowo 3. opracowany przez innego autora – modyfikowany* 4. opracowany przez innego autora	
* program jest modyfikowany w następujących elementach	

Program – zaplanowanie drogi do osiągnięcia celu (program z łaciny *curriculum*, tor wyścigów rydwanów)

Program nauczania zawiera (wg H. Komorowska, *O programach prawie wszystko*):

- wykaz treści nauczania („inwentarz”)
- zestaw planowych czynności pedagogicznych
- zestaw zamierzonych efektów pedagogicznych
- zestaw pojęć i zadań do wykonania
- rejestr doświadczeń

Model analityczny Uczyć, by przyswoić	Model hermeneutyczny -Uczyć się, by znaleźć odpowiedź	Model krytyczny Uczyć się, by zmienić
- <i>Do jakiej wiedzy dążymy?</i> - <i>Jak możemy robić to najskuteczniej?</i>	- <i>Jak porozumiewać się ze sobą, współtworząc świat?</i>	- <i>Jak zmienić świat?</i>
Kluczowe pojęcie: WIEDZA	Kluczowe pojęcie: KOMUNIKACJA	Kluczowe pojęcie: ZMIANA

Zasady organizacyjne programu:

- przedmiotowe
- blokowe
- tematyczne

Zasada segmentacji treści:

- całościowe
- modułowe (moduły tematyczne, kompetencyjne o zwiększonym poziomie trudności)

Uszeregowanie treści:

- linearne
- spiralne

W programach nauczania szczegółowe wymagania zawarte w podstawie programowej przekładają się na umiejętności „składowe”, ćwiczone w kolejnych latach i etapach nauki, tak by prowadziły do spełnienia określonego wymagania.

Struktura programu

1. ogólne i szczegółowe cele kształcenia i wychowania
2. treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego (zgodne nie znaczy identyczne)
3. **sposoby osiągania celów kształcenia** i wychowania, z uwzględnieniem **możliwości indywidualizacji pracy** w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany
4. **opis założonych osiągnięć ucznia,**
5. **propozycje kryteriów** oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

Etapy tworzenia programu:

1. Przygotowanie
 - analiza podstawy programowej przedmiotu z etapu niższego
 - analiza podstawy programowej przedmiotu
 - pogłębiona diagnoza uczniów
2. Projektowanie programu
3. Ewaluacja programu

Karta programu

Dla kogo program jest przeznaczony? Charakterystyka grupy, ucznia...	
Po co chcemy opracować program? Cel programu. Koncepcja programu.	
Co chcemy zrobić dla grupy, ucznia? Cele szczegółowe programu.	
Jakie zadania będzie realizowała grupa (uczeń) aby osiągnąć cele? Zadania dla ucznia. Treści programowe.	
Jakie umiejętności ma nabyć uczeń? Standardy osiągnięć ucznia.	

Jak będziemy organizować aktywność uczniów? Procedury osiągnięcia celów.	
Jakimi metodami będziemy? motywować uczniów? Formy i metody pracy.	
Jak będziemy oceniać postępy ucznia? Sposób oceny i pomiaru umiejętności.	
Jak sprawdzimy czy program jest skuteczny? Sposoby monitorowania i ewaluacji programu.	

Zestaw pytań kontrolnych dla autora programu

(H. Komorowska, *O programach prawie wszystko*)

1. Czy program zawiera metryczkę informującą:

- jakiego przedmiotu lub bloku przedmiotów dotyczy,
- dla jakiego typu szkoły i etapu nauki jest przygotowany,
- dla jakiego wymiaru godzin nauki jest przeznaczony,
- przez kogo został opracowany,
- kto jest właścicielem autorskich praw majątkowych?

2. Czy program zawiera informacje:

- na jakich podstawach teoretycznych się opiera,
- jakie koncepcje pedagogiczne mu przyświecają,
- co jest wyróżnikiem, a więc co czyni go programem autorskim?

3. Czy program zawiera informacje:

- z myślą o jakich uczniach został opracowany,
- z myślą o jakich nauczycielach został przygotowany,
- z myślą o jakich warunkach lokalowo-organizacyjnych został opracowany?

4. Czy program zawiera wykaz celów nauki ze szczególnym uwzględnieniem wszystkich celów zawartych w podstawie programowej, celów dodatkowych, uzupełniających w stosunku do podstawy?

5. Czy program zawiera wykaz treści nauczania ze szczególnym uwzględnieniem:

- wszystkich treści kształcenia wymienionych w podstawie programowej,
- treści dodatkowych, niewymienionych w podstawie, lecz spójnych z ową podstawą i zawartymi w niej celami?

6. Czy program nauczania zawiera informacje:

- jak osiągnąć cele nauczania,
- jakie stosować metody, formy, techniki i środki nauczania,
- jakie materiały nauczania (podręczniki, książki pomocnicze) najlepiej wspomogą osiągnięcie założonych celów?

7. Czy program nauczania zawiera informacje:

- jak przedstawiają się założone osiągnięcia uczniów,
- jaką proponuje procedurę oceniania uczniów w toku kontroli bieżącej (wspierającej) i globalnej (całościowej),
- jakie są kryteria tej oceny,
- jakie są sposoby i narzędzia tej oceny?

8. Czy program zawiera informacje:

- jak można go modyfikować w zależności od sytuacji dydaktycznej,

- jak przedstawiają się przykładowe zajęcia prowadzone według tego programu,
- jak przedstawiają się przykładowe techniki oceniania czy też całe testy?

Na podstawie: Małgorzata Taraszkiewicz „Jak uczyć jeszcze lepiej! Szkoła pełna ludzi”,
(rozdział 4 – Programy nauczania i wychowania)

Jak analizować program:

- co jest ważne w danym programie (jaki świat został w nim przedstawiony, jakie jego walory się wyróżnia?);
- co jest najważniejsze, co mniej ważne (jakim kryteriom poddaje się ten świat);
- dlaczego to jest ważne? (jakie są dowody, prezentowane wartości, uzasadnienie wartości w tym programie?);
- dla kogo to jest ważne? (kontekst społeczny: dla ucznia, nauczyciela, autora?);
- na jaki bagaż edukacyjny ucznia to sięłoży? (kontekst docelowy: co uczeń wyniesie ze szkoły w praktyce?);
- jakiego ucznia wymaga program? (kontekst wyjściowy: preferencje ucznia, zainteresowania, typ inteligencji);
- jakiego nauczyciela wymaga program? (kontekst wyjściowy: określony model świata, preferencje metodyczne);
- jakiej szkoły wymaga program? (kontekst wyjściowy: określona struktura szkoły, współpraca między nauczycielami).

KRYTERIA OCENY PROGRAMU NAUCZANIA

KRYTERIA	TAK	NIE
dostosowanie do wieku dzieci (treści, procedur, metod, celów)		
adekwatność do warunków środowiskowych		
dostosowanie do indywidualnych możliwości dziecka		
realizacja programu pozwala na kształcenie postaw		
stopień kształcenia umiejętności kluczowych		
realizacja zawartych w podstawie zadań szkoły		
zgodność z podstawą programową		
możliwość indywidualnej interpretacji		
korelacja z innymi treściami nauczania		
program wpisuje się w koncepcję pracy szkoły		
prezentuje różne narzędzia pomiaru osiągnięć uczniów		

umożliwia zastosowanie różnych form i metod pracy, w tym głównie aktywizujące		
proponuje różne sposoby oceniania rozwoju ucznia w odniesieniu do jego wiedzy, umiejętności, postaw		

PODRĘCZNIKI, MATERIAŁY EDUKACYJNE, MATERIAŁY ĆWICZENIOWE

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw

Definicje

- ❖ Podręcznik – należy przez to rozumieć podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego;
- ❖ Materiał edukacyjny – należy przez to rozumieć materiał zastępujący lub uzupełniający podręcznik, umożliwiający realizację programu nauczania, mający postać papierową lub elektroniczną;
- ❖ Materiał ćwiczeniowy – należy przez to rozumieć materiał przeznaczony dla uczniów służący utrwalaniu przez nich wiadomości i umiejętności.

1. Nauczyciel może zdecydować o realizacji programu nauczania:
 - z zastosowaniem podręcznika, materiału edukacyjnego lub materiału ćwiczeniowego lub
 - bez zastosowania podręcznika lub materiałów.
2. Zespołowy wybór podręcznika i/lub materiału edukacyjnego
3. Zasada „jednego podręcznika”
Wyjątki od zasady „jednego podręcznika” Możliwe będzie przedstawienie propozycji więcej niż jednego podręcznika i/lub materiału edukacyjnego w przypadku:
 - podręczników do języków obcych nowożytnych począwszy od klasy IV–VI szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej – biorąc pod uwagę poziomy nauczania języka określone w podstawie programowej;
 - szkoły ponadgimnazjalnej – biorąc pod uwagę zakres kształcenia (podstawowy lub rozszerzony);
 - szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe;
 - uczniów niepełnosprawnych objętych kształceniem specjalnym;
 - uczniów objętych kształceniem w zakresie niezbędnym do podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej.
4. Zestaw podręczników lub materiałów edukacyjnych obowiązuje we wszystkich oddziałach danej klasy przez co najmniej trzy lata szkole.
5. Materiały ćwiczeniowe obowiązują w poszczególnych oddziałach w danym roku szkolnym.
6. Zmiany w zestawie podręczników lub materiałów edukacyjnych mogą być dokonywane:
 - jeżeli taka konieczność wynika z braku możliwości zakupu danego podręcznika, materiału edukacyjnego lub materiału ćwiczeniowego;
 - w razie potrzeby uzupełnienia zestawu podręczników lub materiałów edukacyjnych, a także materiałów ćwiczeniowych.
7. Dyrektor szkoły corocznie podaje do publicznej wiadomości zestaw podręczników lub materiałów edukacyjnych oraz materiały ćwiczeniowe obowiązujące w danym roku szkolnym.

8. Nowe zasady wyboru podręczników przez nauczycieli i ustalania szkolnego zestawu podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych dotyczyć będą publicznych:
 - szkół podstawowych;
 - gimnazjów;
 - szkół ponadgimnazjalnych.
9. Nowe zasady wyboru podręczników przez nauczycieli i ustalania szkolnego zestawu podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych będą wprowadzane sukcesywnie **począwszy od** roku szkolnego:
 - **2014/2015** – w przypadku **klasy I szkoły podstawowej**;
 - **2015/2016** – w przypadku **klasy IV szkoły podstawowej, klasy I gimnazjum i klas I szkoły ponadgimnazjalnej**.
10. W pozostałych klasach szkół do końca etapu edukacyjnego w tych szkołach, stosuje się dotychczasowe przepisy w zakresie ustalania zestawu podręczników.
11. Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów mają prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych, przeznaczonych do obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, określonych w ramowych planach nauczania ustalonych dla tych szkół.
12. Uczniowie klas I-III szkoły podstawowej:
 - Wyposażenie szkół podstawowych w podręczniki do zajęć z zakresu edukacji: polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej i społecznej w klasach I–III zapewnia minister właściwy do spraw oświaty i wychowania.
 - Podręczniki zapewnione przez MEN będą dostosowane do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych.
 - Wyposażenie szkół podstawowych w podręczniki do:
 - zajęć z zakresu danego języka obcego nowożytnego, materiały edukacyjne do zajęć z zakresu danego języka obcego nowożytnego
 - lub materiały ćwiczeniowe, dla klas I–III,jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej, wykonywanym przez jednostki samorządu terytorialnego prowadzące te szkoły.

Podręczniki szkolne – kryteria oceny (M. Taraszkiewicz)

Podręcznik powinien być:

- **ładny**: bo pracuje się z nim codziennie, musi zachęcać do wzięcia do rąk;
- **praktyczny**: poręczny, lekki, być może podzielny na części, z miejscem na notatki, dla nauczyciela: z dobrym przewodnikiem metodycznym;
- **mądry**: wartościowy obraz przedstawionego świata, zadania nastawione na samodzielne działanie ucznia, nieprzeładowany informacjami, dopasowany językowo do uczniów;
- **dostępny**

Sześć funkcji dobrego podręcznika:

a) **informacyjna** (umożliwia zdobycie nowych wiadomości):

- co jest istotne dla ucznia: obiektywność informacji, aktualność informacji, nie podawanie „niepodważalnych prawd”;
- co jest istotne dla nauczyciela: to co dla ucznia, obiektywność, aktualność informacji i jasne stanowisko autorów, nie mylone z niepodważalną prawdą;

b) **motywacyjna** (prezentacja treści w atrakcyjny sposób):

- co jest istotne dla ucznia: czy język jest interesujący, diagramy czytelne, treści nieprzeładowane i czy podręcznik zawiera humor;

- co jest istotne dla nauczyciela: czy proponowane są atrakcyjne metody pracy, czy umożliwiają samodzielną inwencję nauczyciela, oparcie na rzeczywistości;
- c) **ćwiczeniowa** (umożliwienie samodzielnego wyciągania wniosków, samodzielnego wykonania):
- co jest istotne dla ucznia: czy ćwiczenia umożliwiają sprawdzenie nowych umiejętności, czy w razie kłopotów jest gdzie szukać odpowiedzi, czy ćwiczeń jest wystarczająco?;
 - co jest istotne dla nauczyciela: czy treści rozwijają ucznia, czy nauczyciel ma gdzie znaleźć odpowiedź na pytanie, w razie kłopotu;
- d) **transformacyjna lub aplikacyjna** (wykorzystanie treści w życiu):
- co jest istotne dla ucznia: czy podręcznik uczy jak się uczyć, czy odnosi się do aktualnych problemów;
 - co jest istotne dla nauczyciela: czy uwzględnione są codzienne doświadczenia ucznia, na jakich przedmiotach można wykorzystać dany materiał;
- e) **kontrolno-korekcyjna** (ułatwianie powtórzenia wiadomości):
- co jest istotne dla ucznia: czy są pytania podsumowujące, sprawdzające poziom zdobytej wiedzy?;
 - co jest istotne dla nauczyciela: jak u ucznia;
- f) **samokształceniowa** (prezentowanie dodatkowych źródeł zdobycia informacji):
- co jest istotne dla ucznia: czy istnieją odnośniki do dalszych źródeł;
 - co jest istotne dla nauczyciela: jak u ucznia.

ZADANIE 3 – OPRACOWANIE PLANU DYDAKTYCZNEGO

PLAN DYDAKTYCZNY

*Na lekcje przychodzisz po to, żeby osiągnąć jej cele,
nie zaś po to, żeby przerobić przewidziany temat.
K. Kruszewski, Sztuka nauczania*

Plan dydaktyczny to plan oczekiwanych rezultatów, to indywidualny dokument nauczyciela, który uwzględnia możliwości ucznia i nauczyciela oraz zasoby organizacyjne i materialne placówki oświatowej.

Rozkład materiału nauczania nastawiony jest na pełną realizację materiału nauczania, a **plan dydaktyczny** jest nastawiony na **wynik efektów kształcenia**.

Planowanie dydaktyczne to:

- kolejność realizacji szczegółowych celów kształcenia (w oparciu o wymagania programowe)
- określenie stopnia ich opanowania przez przyporządkowanie poszczególnym celom kategorii taksonomicznych (A, B, C, D) i poziomu (P, PP)

Planowanie dydaktyczne:

- wspomaga efektywność procesu kształcenia,
- pozwala lepiej wykorzystać potencjał zarówno ucznia jak i nauczyciela,
- zapewnia rytmiczność osiągania założonych celów
- pozwala nauczycielowi na ocenę skuteczności własnej pracy

Plan dydaktyczny powstaje w szkole i powinien uwzględniać miejscowe uwarunkowania: możliwości uczniów, nauczycieli, a także zasoby materialne i organizacyjne.

Dobry plan pracy powinien być wzbogacony o informacje na temat realizacji podstawy, co w kontekście egzaminów zewnętrznych wydaje się informacją o zasadniczym znaczeniu. Plan dydaktyczny powstaje w szkole i powinien uwzględniać miejscowe uwarunkowania: możliwości uczniów, nauczycieli, a także zasoby materialne i organizacyjne.

W **planie dydaktycznym** mogą się znaleźć zapisy określające:

- treści kształcenia (wymagania szczegółowe)
- cele operacyjne (wykaz czynności opanowanych przez ucznia),
- kategoria celów (A,B,C,D)
- poziom wymagań (np. podstawowy i ponadpodstawowy)
- metody pracy, środki dydaktyczne
- tematy, liczba godzin
- sposoby sprawdzania osiągnięć uczniów

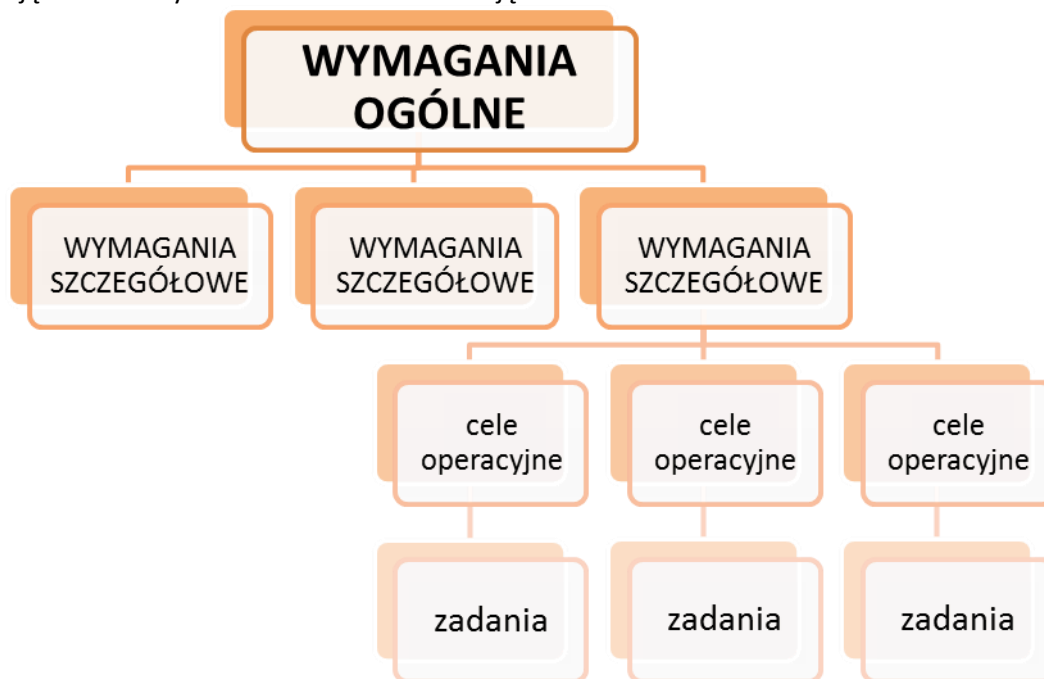
Punktem wyjścia dla opracowywania **planu dydaktycznego** powinny być sprecyzowane na początku etapu kształcenia **wymagania edukacyjne**. Wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa w danej dziedzinie kształcenia sformułowane są w języku **wymagań ogólnych i szczegółowych**.

Wymagania ogólne – cele kształcenia

określają zasadnicze efekty kształcenia i nadają strukturę wymaganiom szczegółowym.

Wymagania szczegółowe – treści kształcenia

opisują oczekiwany zakres wiadomości i umiejętności ucznia.

Dokonując analizy i syntezy treści nauczania trzeba pamiętać, że koniecznie należy **dobierać materiał nauczania do celów kształcenia**. Nigdy odwrotnie!

Treści, jakie zamierzamy umieścić w planie dydaktycznym powinny zostać **sformułowane operacyjnie**

Sformułowanie celów operacyjnych, opisanie umiejętności uczniów ich kategoryzacja i określenie poziomu wymagań pozwoli na dobranie materiału nauczania, który umożliwi nauczanie uczniów zaplanowanych umiejętności

Cel operacyjny powinien zawierać:

Podmiot działań – KTO? → *Uczeń*

Czynność – CO ROBI? → *potrafi napisać*

Przedmiot działań – CO? → *list do babci*

Warunki działania – JAK? GDZIE? → *samodzielnie, przestrzegając zasad ortograficznych w zakresie pisowni wielkimi literami*

Taksonomia celów nauczania według B. Niemierki

I poziom wiadomości	A Zapamiętanie wiadomości (Najłatwiejszy poziom)
	B Zrozumienie wiadomości
II poziom umiejętności	C Stosowanie wiadomości w typowych sytuacjach
	D Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych

Kategoria	Określenie wieloznaczne	Określenie konkretne Czasowniki operacyjne
A	Wiedzieć	Nazwać, Zdefiniować Wymienić elementy Zidentyfikować, Wyliczyć
B	Rozumieć	Opisać ... (pod tym kątem że on rozumie) Wyjaśnić, zilustrować, Streścić, Rozróżnić
C	Kształtować	Porównać, Kształtować (typowe sytuacje) (poziom umiejętności) Rozwiązać, Zastosować, Sklasyfikować, Narysować Zmierzyć, Wybrać sposób rozwiązanie Wykreślić (dobrać wykres do danych) Zaprojektować, Scharakteryzować
D	Kształtować (sytuacje problemowe)	Dowieść, Przewidzieć, Zanalizować, Wykryć ... Ocenić, Wnioskować, Zaplanować, Zaproponować

- **A.** Zapamiętanie wiadomości oznacza gotowość ucznia do przypomnienia sobie pewnych terminów, faktów, praw i teorii naukowych. Uczeń nie powinien mylić tych wiadomości ze sobą i zniekształcać. Uczeń uzyskuje gotową wiedzę, wymagającą co najwyżej pewnego przegrupowania dla powiązania z wiedzą poprzednio zdobytą.
- **B.** Rozumienie wiadomości oznacza, że uczeń potrafi je przedstawić w innej formie, niż je zapamiętał, uporządkować i streścić. Kategoria ta obejmuje elementarny poziom zrozumienia wiadomości, pozwalający na operowanie wiadomością w zakresie uznanym za niezbędny na danym szczeblu nauczania przedmiotu. Głównymi rodzajami operacji są: tłumaczenie „swoimi słowami”, interpretacja i ekstrapolacja, polegająca na „przedłużeniu” opisu zjawiska na inne sytuacje, równoległe lub przyległe.
- **C.** Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych oznacza opanowanie przez ucznia umiejętności praktycznego posługiwania się wiadomościami według podanych mu uprzednio wzorów. Sytuacja, w której czynność jest wykonywana, nie powinna odbiegać od sytuacji, w jakiej czynność była ćwiczona.
- **D.** Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych oznacza opanowanie przez ucznia umiejętności formułowania problemów, dokonywania analizy, syntezy i ceny nowych dla niego zjawisk, formułowania planu działania. Są tu wykorzystane wiadomości z różnych dziedzin, a rozwiązanie jest zawsze w pewnym stopniu twórcze.

TAKSONOMIA B. S. BLOOMA ODNOSZĄCA SIĘ DO SFERY POZNAWCZEJ

I. Wiedza (wiadomości) – znajomość faktów, terminologii, znaków konwencjonalnych, klasyfikacji, pojęć ogólnych, teorii, zasad, praw

II. Rozumienie – transfer, interpretacja, ekstrapolacja – wnioskowanie o całej grupie na podstawie wyników badań dotyczących tylko części.

III. Zastosowanie – metod, reguł, pojęć ogólnych

IV. Analiza – umiejętność dokonywania podziału całości na elementy, ustalania hierarchii tych elementów i stosunków między nimi, analiza elementów, analiza stosunków między nimi.

V. Synteza – tworzenie całości z danych elementów w celu uzyskania nowej struktury, wytworzenie własnego dzieła, opracowanie planu działania, stworzenie obrazu całości na podstawie częściowych danych.

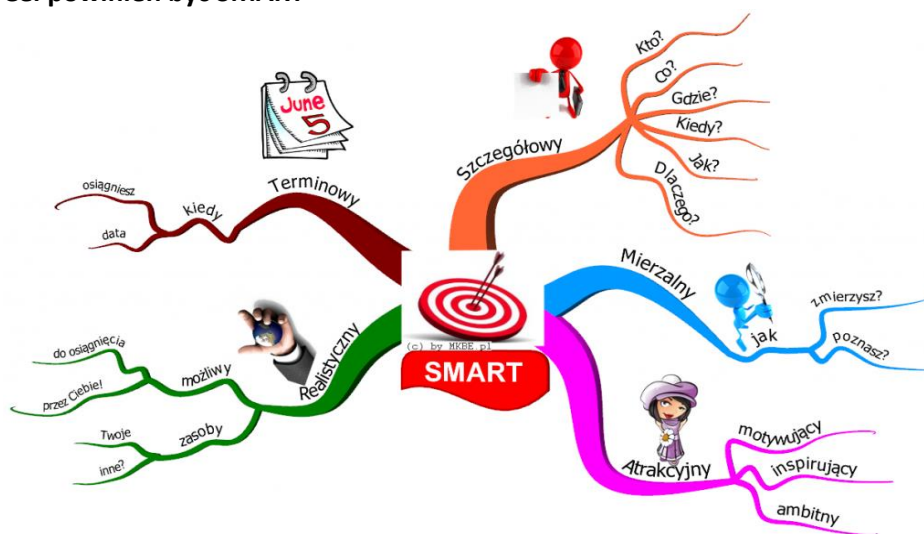
VI. Ewaluacja – ocena na podstawie kryteriów wewnętrznych i zewnętrznych.

Cel operacyjny określa wyniki uczenia się w kategoriach obserwowanego zachowania się ucznia. Cele operacyjne są mierzalne, są opisywane przez czasowniki typu: *rozpoznaje, opisuje, sporządza*.

W opisie celów operacyjnych unikamy czasowników takich jak: rozumie, umie, wie.

1. Czy cele operacyjne pozwalają osiągnąć cel ogólny?
2. Czy widoczna jest zależność między celami wyższego i niższego rzędu?
3. Czy przedstawiają jakąś wartość i ich realizacja jest rzeczywiście konieczna do rozwoju wiedzy i umiejętności ucznia?
4. Czy język celów jest zwięzły, jasny, zrozumiały dla ucznia?
5. Czy cele odpowiadają poziomowi rozwoju dziecka, jego zainteresowaniom i potrzebom?

Cel powinien być SMART

Plan dydaktyczny dla nauczyciela to:

- wymagania edukacyjne, z którymi jest zobowiązany zapoznać uczniów i ich rodziców
- uszczegółowiony przedmiotowy system oceniania (P/PP)
- plan pracy z uczniami na najbliższe kilka lub kilkanaście jednostek lekcyjnych
- plan sprawdzania skuteczności kształcenia

Autoewaluacja planu dydaktycznego

L.p.	PYTANIA	TAK	NIE
1.	Czy plan nauczania zawiera informacje, z myślą o jakich uczniach został opracowany? Zdiagnozowano ich zainteresowania, systemy sensoryczne, przeanalizowane zostały wyniki egzaminów zewnętrznych i opinie z PPP.		
2.	Czy w części wstępnej planu nauczania pojawiły się informacje o zespole klasowym (liczbie uczniów, środowisku lokalnym), systemie organizacyjnym, niezbędnym wyposażeniu sal lekcyjnych, bazie, liczbie godzin do zrealizowania w cyklu rocznym?		
3.	Czy plan nauczania zawiera informacje na temat treści realizowanych na lekcjach (tematów lekcji) ?		
4.	Czy plan nauczania zawiera informacje na temat środków nauczania wykorzystywanych na lekcjach?		
5.	Czy plan nauczania zawiera informacje na temat przykładowych metod pracy stosowanych na lekcjach?		
6.	Czy w planie nauczania do poszczególnych lekcji dopasowane zostały zapisy wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej?		

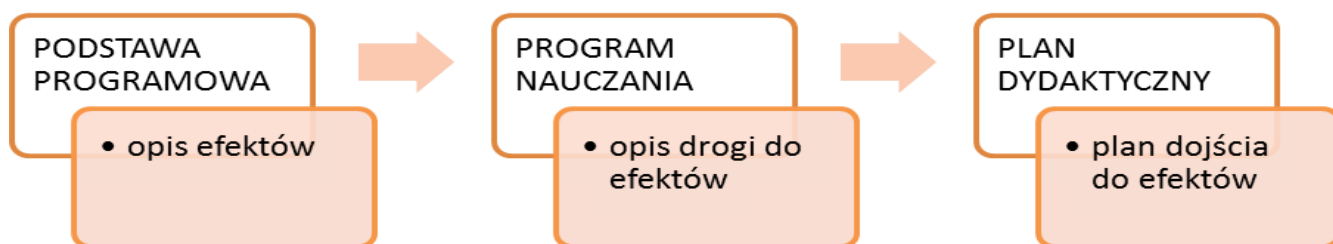
7.	Czy wszystkie wymagania szczegółowe zostały uwzględnione w planie?		
8.	Czy wszystkie umiejętności określone w wymaganiach ogólnych zostały uwzględnione w planie?		
9.	Czy zbiór celów operacyjnychłoży się w sumie na wymaganie szczegółowe?		
10.	Czy plan nauczania zawiera informacje na temat form sprawdzających wykorzystywanych na lekcji przez nauczyciela		
11.	Czy umiejętności określone w wymaganiach ogólnych są kształcone rytmicznie, podczas całego etapu edukacyjnego?		
12.	Czy treści dodatkowe wprowadzone przez autora programu są rozłożone równomiernie czy też autor preferuje określone zagadnienia.		

Kryteria jakości planu nauczyciela w przedszkolu

- 1) Plan pracy nauczyciela zawiera **cele ogólne** odnoszące się do wszystkich sfer rozwoju dzieci. Cele te są adresowane do nauczyciela zakładają co nauczyciel chce osiągnąć poprzez zajęcie, cykl zajęć, wskazują czego dzieci będą się uczyć, jakie kompetencje nabywać, co przez dzieci będzie zdobywane, ćwiczone, doskonalone, tworzone, przeżywane.
- 2) Plan pracy nauczyciela określa **szczegółowe cele dydaktyczne (operacyjne)**. Cele te są sformułowane z punktu widzenia dziecka, opisują co dziecko powinno umieć wykorzystać po zakończeniu procesu nauczania, są określone w kategoriach czynności dziecka, czyli zachowań obserwowalnych.
- 3) Plan pracy nauczyciela obejmuje treści kształcenia ukierunkowane na kompleksowy rozwój wychowanków - umysłowy, społeczno - moralny, fizyczny.
- 4) Wskazuje działania nauczyciela i strategie nauczania zmierzające do osiągnięcia założonych celów i stymulacji rozwoju każdego dziecka zgodnie z jego indywidualnym tempem rozwoju.
- 5) Plan ustala sposoby monitorowania realizacji podstawy programowej i osiągnięć dzieci wypracowane przez nauczyciela.

Katalog wiedzy i umiejętności określony w podstawie programowej powinien być głównym wyznacznikiem pracy dydaktycznej szkoły. Kolejnym drogowskazem jest wybrany program nauczania. Przystępując do planowania, kierujemy się tymi 2 dokumentami – podstawą programową i programem nauczania. W toku planowania pracy dydaktycznej na podstawie koncepcji opracowanej w programie nauczania następuje powiązanie umiejętności określonych w wymaganiach ogólnych z treściami wyznaczonymi w wymaganiach szczegółowych.

ZADANIE 4 – PRZEBIEG PROCESU DYDAKTYCZNEGO

DIAGNOZA

Podstawa prawna

1. Wymagania państwa wobec polskiej szkoły i przedszkola. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru z dnia 7 października 2009 r. (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół

Zalecane warunki i sposób realizacji - przedszkole

Zadaniem nauczycieli jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji.

Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).

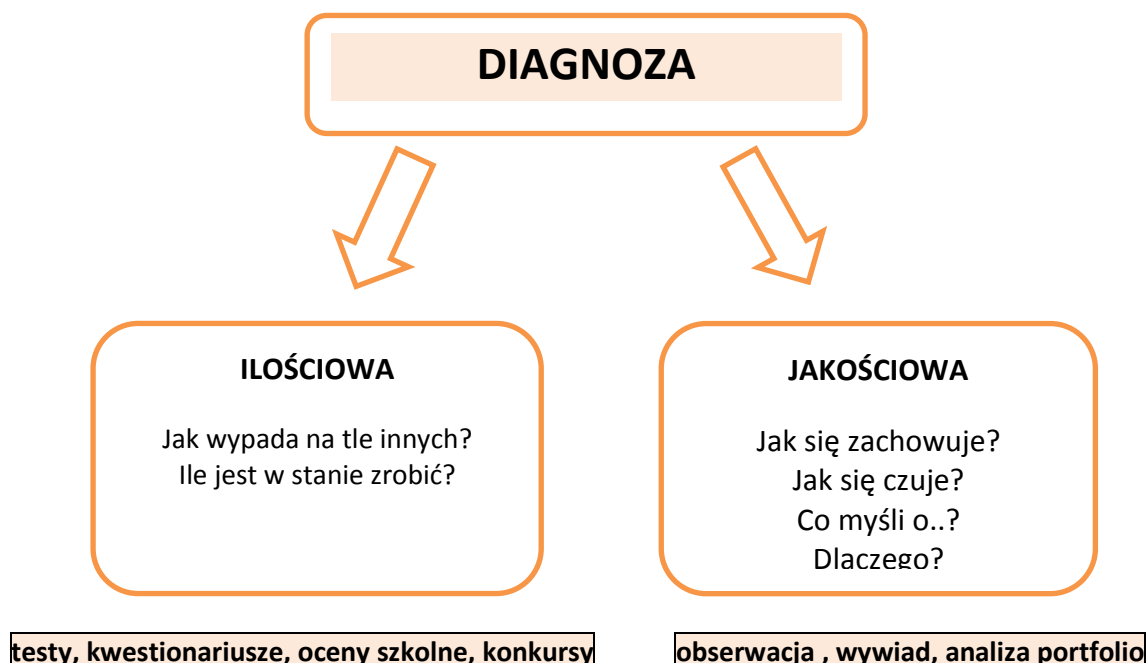
Zalecane warunki i sposób realizacji – edukacja wczesnoszkolna

Planując proces nauczania, nauczyciel, biorąc pod uwagę zróżnicowane możliwości uczniów, decyduje o doborze metod nauczania i środków dydaktycznych oraz tempie realizacji treści nauczania

Każde dziecko jest uzdolnione. Nauczyciel ma odkryć te uzdolnienia i je rozwijać...

DIAGNOZA (gr. *diagnosis* oznacza **rozpoznawanie, rozróżnienie**)

- chcemy na podstawie obserwowalnych wskaźników wnioskować o czymś, czego bezpośrednio być może nie widać
- diagnoza powinna być holistyczna: uwzględniać osobowość, zdolności, motywację i środowisko ucznia

1. Obserwacja - podstawowe narzędzie diagnostyczne nauczyciela możliwości

- pozwala na interpretację spostrzeżeń dotyczących funkcjonowania ucznia
- praktyka obserwacji zwiększa wrażliwość nauczyciela na sygnały płynące od ucznia

ograniczenia

- może być powierzchowna i zdystansowana
- ryzyko przedwczesnej interpretacji i sądów wartościujących

Obserwacja niestandardyzowana - opisy, notatki, rejestracje wideo i audio

Obserwacja standaryzowana - arkusze, dzienniki, schedy obserwacyjne

Arkusze obserwacyjne dla nauczycieli pozwalają na usystematyzowanie obserwacji. Warto tworzyć arkusze, których pozycje nawiązują bezpośrednio do sytuacji diagnostycznej (zachowania ucznia podczas określonych ćwiczeń, zadań, sytuacji spontanicznych lub kierowanych)

Przykład: Kwestionariusz obserwacji: (za S. R. Laycock)

Umiejętności	słaba	dostateczna	przeciętna	dobra	wyjątkowo dobra
sprawności językowe					
wyciąganie wniosków					
tempo myślenia					
wyobrażenia					
pamięć					
prowadzenie obserwacji					
koncentracja uwagi					
stawianie pytań					
oryginalność pomysłów					
rozwiązywanie problemów					
zainteresowania czytelnicze					
wykonywanie zadań					

2. Wywiad z dzieckiem

- pozwala poznać postawy, opinie, wyobrażenia, uczucia ucznia
- jest wartościową metodą weryfikacji hipotez o funkcjonowaniu dziecka

Wywiad może być:

swobodny - spontaniczne pytania, bez szczegółowego planu

kierowany - lista proponowanych pytań

mieszany - częściowo zaplanowana struktura

W przypadku dzieci młodszych - nawiązanie kontaktu przez wspólną zabawę lub rysunek. Należy stosować pytania otwarte, dające możliwość swobodnej wypowiedzi i unikać pytań sugerujących odpowiedzi.

3. Nominacje rodzicielskie

Rodzice mogą być pierwszym ważnym źródłem informacji o mocnych stronach dziecka, źródłem wiedzy o zachowaniach dziecka poza szkołą. Rodzice czasami niedoszacowują lub przeceniają zdolności dziecka, dlatego należy łączyć tę metodę z innymi.

4. Portfolio

Analiza zebranych wytworów dzieci pozwala śledzić postępy w ich rozwoju, pomaga szacować wzrost wiedzy i umiejętności, może być źródłem informacji o sposobach radzenia sobie dziecka w różnych sytuacjach życiowych.

5. Testy i kwestionariusze

Dzięki normalizacji umożliwiają porównywanie wyników dzieci, pomagają postawić trafną diagnozę w oparciu o zweryfikowaną teorię. Są to narzędzia, które dają powtarzalne i obiektywne wyniki, a wpływ zewnętrznych czynników jest zminimalizowany. Pomagają diagnozować poziom uzdolnień (nasycenie cechy).

6. Oceny szkolne i konkursy

7. Eksperymenty diagnostyczne

Prof. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska i Ewa Zielińska w książce *„Nauczycielska diagnoza gotowości do podjęcia nauki szkolnej”* zachęcają do prowadzenia eksperymentów diagnostycznych np. w szatni, łazience, sali zabaw.

8. Zabawy diagnozujące i sytuacje diagnostyczne

Zabawy zaprojektowane przez nauczyciela mogą być wykorzystane do określenia poziomu umiejętności dzieci, które rozpoczynają naukę w szkole. Przykłady takich zabaw można znaleźć w publikacji M. Skury i M. Lisickiego *„Ile w dziecku ucznia, a w nauczycielu mistrza? O co chodzi w pierwszej klasie?”* Publikacja jest dostępna na stronie ORE z zakładce „Sześciolatek w szkole”

Przykłady

Sytuacja diagnostyczna „Gąsienica”

Potrzebne przedmioty:

- po 5 kół czerwonych, niebieskich i żółtych dla każdego dziecka
- duży arkusz papieru dla grupy dzieci
- klej
- kredki

Nauczyciel dzieli dzieci na kilkusobowe grupy (najlepiej w sposób losowy). Każde dziecko ma odliczyć 5 kół czerwonych, 5 niebieskich i 5 żółtych. Po odliczeniu, dzieci układają wspólnie w grupie koła w rząd według zasady: koło czerwone, niebieskie, żółte i znowu czerwone, niebieskie i żółte. Przyklejają koła. Dorysowują gąsienicę głowę. Każde z dzieci ma nad gąsienicą narysować chmurę, a pod gąsienicą kwiatek. Przed gąsienicą patyczek, a za nią kamyk.

Dzieci świetnie bawią się, robiąc gąsienicę, a my możemy dowiedzieć się, czy potrafią:

- rozpoznać podstawowe kolory
- odliczyć 5 kół
- ułożyć obiekty w prosty rytm ABC
- przykleić element
- narysować proste obiekty
- określić strony na rysunku (nad, pod, z przodu, z tyłu)
- współpracować w grupie

Zabawy diagnozujące

LEPIMY Z PLASTELINY

Co jest potrzebne do tej zabawy:

- plastelina w różnych kolorach
- tektura

Usiądźcie przy stole. Lepcie z plasteliny:

- kule, kulki i kuleczki;
- wałki długie i krótkie; grube i cienkie;
- placki duże i małe.

Na tekturze z kulek, wałków i placków ułóżcie razem obrazek.

dziecko, które rozpoczyna naukę w klasie 1:

- ma sprawne ręce, potrafi lepić z plasteliny
- potrafi wskazać obiekty: małe i duże, długie i krótkie

DOKAŃCZAMY SŁOWA

Co jest potrzebne do tej zabawy:

- książeczki z obrazkami

Oglądajcie ilustracje w książeczce. Znajdź na nich obiekty, których nazwy składają się z dwóch sylab (np. piesek, pani, radio, koza). Zaczynaj słowo, a dziecko je kończy i pokazuje obrazek. Możecie zamienić się rolami (oczywiście dziecko nie wyszuka wyrazów dwusylabowych, zapewne znajdzie takie obrazki, które mu się podobają).

dziecko, które rozpoczyna naukę w klasie 1:

- potrafi uważnie słuchać, dzielić proste wyrazy na sylaby

RYSUJEMY W LABIRYNCIE

Co jest potrzebne do tej zabawy:

- kredki

Do tej zabawy, potrzeba znaleźć albo zbudować jakiś labirynt.

Jak już znajdziecie albo przygotujecie, toczcie po nim piłkę, tak żeby znaleźć wyjście.

Możecie też zabawić się w projektowanie i rysowanie labiryntów.

dziecko, które rozpoczyna naukę w klasie 1:

- ma sprawne ręce, oraz dobrą koordynację wzrokowo-ruchową

9. Analiza wytworów pracy dziecka – prace pisemne, sprawdziany, teksty twórcze, prace plastyczne, prace techniczne

10. Metody socjometryczne - badanie pozycji dziecka w grupie

Przykłady

Ankieta wywiadu dla dzieci:

Powiedz, kto w twojej grupie:

Zawsze bawi się sam.

Nie lubi towarzystwa innych dzieci.

Jest miły, chętnie bawi się z innymi.

„Zgadnij kto” – badanie norm obowiązujących w grupie:

To jest ktoś, kto dokucza słabszym, psuje zabawę, jest złośliwy.

To jest ktoś, kto jest wesoły, potrafi bawić się z innymi, pomaga innym.

Kogo lubisz?

Kto Ci pomaga? Wymień 3 dzieci.

Z kim lubisz się bawić? Wymień 3 dzieci.

Odpowiedzi powinny udzielić informacji o stopniu popularności dzieci w grupie rówieśniczej.

Za chwilę będziecie budowali z klocków „Kosmiczny pojazd”.

Proszę, żebyście wymienili według kolejności, z kim chcielibyście wykonywać zadanie:.....

A z kim byście nie chcieli wykonywać tego zadania:.....

„Plebiscyt życzliwości i niechęci” – określa stosunek do rówieśników;

Nauczyciel wyjaśnia, że do wyboru są cztery odpowiedzi:

n bardzo lubię ++

n lubię +

n nie lubię -

n bardzo nie lubię --

Ma przygotowaną tabelę z imionami i nazwiskami swoich wychowanków, odczytuje je i prosi kolejno każde dziecko o określenie swojego stosunku do wyczytywanych, następnie zaznacza w tabeli.

Na stronie ORE <http://www.ore.edu.pl/> w zakładce Sześciolatek dostępne są diagnozy przedszkolne oraz Skala funkcjonowania Pierwszoklasisty (SFP) Adaptacja Skali Gotowości Szkolnej (SGS) dla nauczycieli I klasy SP Elżbieta Koźniewska, Andrzej Matuszewski, Elżbieta Zwierzyńska

Można również zbadać:

- preferencje sensoryczne
- profile dominacji
- inteligencje wielorakie
- kreatywność intelektualną
- dojrzałość dziecka do uczenia się matematyki

METODY PRACY

METODA PROJEKTU W PRZEDSZKOLU I EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Opracowano na podstawie książki Judy Harris Helm, Lilian G. Katz Mali badacze – metoda projektu w edukacji elementarnej

Nie mów im, jak to zrobić; pokaż im to bez słów.

Jeśli zaczniesz mówić, będą obserwować ruch twoich warg. Jeśli im pokażesz, będą chcieli sami to zrobić.

Maria Montessori

Projekt to pogłębione badanie tematu o dużej wartości poznawczej. Zasadniczą cechą projektu jest jego charakter badawczy, przy czym działania badawcze ukierunkowane są celowo tak, by znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące tematu, postawione przez dzieci lub nauczyciela lub pojawiające się podczas wspólnej pracy nauczyciela z dziećmi. (Katz,1994,z.1)

- Czas trwania projektu zależy od tempa realizacji, zwykle kilka tygodni, czasem miesięcy.
- Tematy ustalone w drodze negocjacji między nauczycielem i dziećmi, cele programowo – dydaktyczne wplecione w treść projektu, wybór tematu w dużej mierze zależy od zainteresowań dzieci.
- Nauczyciel obserwuje aktywność badawczą dzieci, określa dalsze działania na podstawie zainteresowań dzieci.
- Nauczyciel przygotowuje siatkę tematyczną, by ustalić co dzieci wiedzą; następnie organizuje projekt tak, by dzieci poznały nowe treści; cele programowo – dydaktyczne są uwzględniane w trakcie realizacji projektu; stały element: aktywność badawcza dzieci.
- Wiedza zdobywana przez szukanie odpowiedzi na pytania lub aktywność badawczą; dzieci mają wpływ na dobór działań, rodzaj organizowanych wydarzeń i sposoby szukania odpowiedzi.
- Materiały przynieszone przez dzieci, nauczyciela i zaproszonych ekspertów, także gromadzone podczas zajęć terenowych.
- Zajęcia terenowe są istotnym elementem projektu; jeden projekt może przewidywać kilka zajęć w terenie; zwykle są one organizowane we wczesnej fazie projektu.
- Projekt zajmuje cały dzień i angażuje całkowicie otoczenie klasowe; obejmuje wiele obszarów nauczania i umiejętności.
- Zajęcia koncentrują się na aktywności badawczej, szukaniu odpowiedzi na pytania przy wykorzystaniu materiałów. Nauczyciel pomaga w przyswojeniu treści w trakcie omówienia lub dyskusji.
- Czynności przedstawiające (rysowanie, pisanie, konstruowanie) są bodźcem do przyswojenia przez dzieci coraz bardziej złożonych pojęć; czynności te są powtarzane, aby wykazać przyrost wiedzy i umiejętności w trakcie realizacji projektu.

Projekt musi zawierać określone cechy: dziecięca inicjatywę, podejmowanie decyzji przez dzieci oraz ich zaangażowanie. Projekty można realizować w ramach różnych programów nauczania, w różnych grupach i w różnych środowiskach.

Etapy rozwoju

Metoda projektów przynosi szczególne korzyści w przypadku małych dzieci, ponieważ w okresie wczesnego dzieciństwa następuję szybki rozwój intelektualny. W pierwszych sześciu latach życia tworzy się około 50% połączeń między komórkami nerwowymi w mózgu. Te pierwsze lata to „otwarte okno życiowej szansy”. Berk(1991, s.237) wymienia następujące sprawności charakterystyczne dla rozwoju intelektualnego w wieku 2 -4 lat:

- podejmowanie czynności przedstawiających (rozwój językowy, zabawa połączona z fantazjowaniem, rysunki z treścią, rozumienie symboli przestrzennych np. fotografii, prostych map, modeli);

- przyjmowanie punktu widzenia innych osób w prostych, znanych sytuacjach i w kontaktach codziennych;
- rozróżnianie organizmów żywych od przedmiotów nieożywionych;
- klasyfikowanie obiektów według funkcji i rodzaju, a nie tylko według postrzegalnych cech;
- klasyfikowanie znanych obiektów w sposób zhierarchizowany.

Metoda projektów a osiągnięcia szkolne

Zalety projektów, które pozwalają dzieciom na kierowanie swoją aktywnością i rozwijanie zainteresowań poprzez samodzielny dobór działań oraz samodzielne wykorzystanie materiałów – znalazły potwierdzenie w wielu badaniach. Jak twierdzi Marcon (1992,1995) uczniowie, którzy w przedszkolu korzystali z dużej swobody inicjowania działań, osiągają lepsze wyniki w nauce pisania, czytania i liczenia niż ci, którzy uczestniczyli w zajęciach prowadzonych przez nauczycieli metodą lekcyjną. Jedną z wielu zalet metody projektów jest wzmacnianie motywacji małych dzieci do nabycia różnych umiejętności. Najprawdopodobniej dzieje się tak dlatego, że podejmowane działania wydają się dzieciom **celowe**.

Większości projektów towarzyszy rozwiązywanie różnorodnych problemów. Podczas ich realizacji rozwiązywanie problemów pojawia się spontanicznie, gdyż uczestnicy stawiani są w sytuacjach, w których muszą wykonać zadanie matematyczne albo wykazać się myśleniem naukowym. W I etapie projektu dzieci tworzą listę pytań, a następnie omawiają strategie umożliwiające znalezienie odpowiedzi. Projekt przeznaczone dla małych dzieci często też prowadzą do podejmowania rozmaitych działań: konstruowania modeli, rysowania schematów graficznych i budowania scenografii do zabawy. Działania te dają wiele sposobności do rozwiązywania problemów za pomocą mierzenia, liczenia i rysowania. Przy okazji dzieci poznają pojęcia matematyczne, jak kształt, powierzchnia, odległość i objętość.

Metoda projektów a rozwój społeczno – emocjonalny

Emocjonalne zaangażowanie oraz chęć zdobywania nowych wiadomości i umiejętności to cech korzystne dla każdego dziecka, niezależnie od środowiska społecznego i warunków finansowych rodziny. Z badań wynika, że istnieje ścisły związek między rolą jaką odgrywa dziecko w wytyczaniu własnych celów poznawczych, a rozwojem jego umiejętności społecznych. W metodzie projektów występuje nauka czynna, która daje dzieciom swobodę inicjowania, odkrywania i rozwijania własnych zainteresowań.

Metoda projektów a współpraca z rodzicami

Epstein (1995) wyróżnia sześć podstawowych rodzajów aktywności rodzicielskiej, które są pożyteczne i mogą mieć wpływ na osiągnięcia dziecka w szkole. Podczas realizacji projektów występują cztery z nich:

- wolontariat
- nauka w domu
- kontakt z domem
- współpraca ze środowiskiem

Rodzice, obserwując proces realizacji projektu, dostrzegają działania charakterystyczne dla czynnego uczenia się i zdobywają świadomość technik zachęcających do czynnej nauki w domu.

ETAPY PROJEKTU

I Etap – Rozpoczęcie projektu

1. Wybór tematu
 - z inicjatywy dzieci (AD, R)
 - z inicjatywy nauczyciela (AN)
2. Przygotowanie planu działania w formie siatki wstępnej w kontekście wymogów programu dydaktycznego. (AN)
3. Analiza dostępności materiałów, możliwości zaproszenia ekspertów, zaplanowania zajęć terenowych. (AN)
4. Zajęcia wprowadzające – budowanie podstaw wiedzy do dalszych poszukiwań badawczych dzieci „buszowanie po temacie”. (AN, R)
5. Stworzenie tematycznej siatki pojęć dotyczącej obecnego stanu wiedzy. (AN i AD)
6. Sporządzenie przez dzieci listy pytań do projektu. Czego chcą się dowiedzieć? (AN i AD)

AD – aktywność dzieci

AN – aktywność nauczyciela

R – aktywność rodziców

Wskazówki dotyczące wyboru tematu:

- projekt powinien pomagać dzieciom zrozumieć ich własne doświadczenia i otoczenie w sposób pełniejszy i doskonalszy;
- temat powinien zachęcać dzieci do baczniejszego śledzenia wartościowych poznawczo zjawisk zachodzących w ich otoczeniu;
- temat powinien stwarzać wiele okazji do wykorzystywania w trakcie realizacji projektu różnych umiejętności i zdolności intelektualnych dzieci;
- temat powinien skłaniać do przemyśleń dotyczących zastosowania i ograniczeń w wykorzystaniu rozmaitych materiałów oraz stwarzać możliwości nauczania się jak umiejętnie te materiały wykorzystać.

Temat powinien:

- być konkretny oparty na bezpośrednim doświadczeniu, wykorzystujący autentyczne obiekty;
- odwoływać się w sposób naturalny do wcześniejszych doświadczeń dzieci;
- dawać okazję do prowadzenia badań przy minimalnej pomocy dorosłych
- pozwolić na przedstawienia wiedzy za pomocą umiejętności i technik dostosowanych do wieku dzieci;
- wykorzystać znajdujące się w pobliżu miejsca;
- odwoływać się do celów zawartych w podstawie programowej;
- dotyczy istotnych uwarunkowań kulturowych występujących w środowisku (wybieramy temat, o którym dzieci mają pewne pojęcia).

Siatka wstępna może być zaprojektowana w oparciu o:

- kierunki rozwoju projektu;

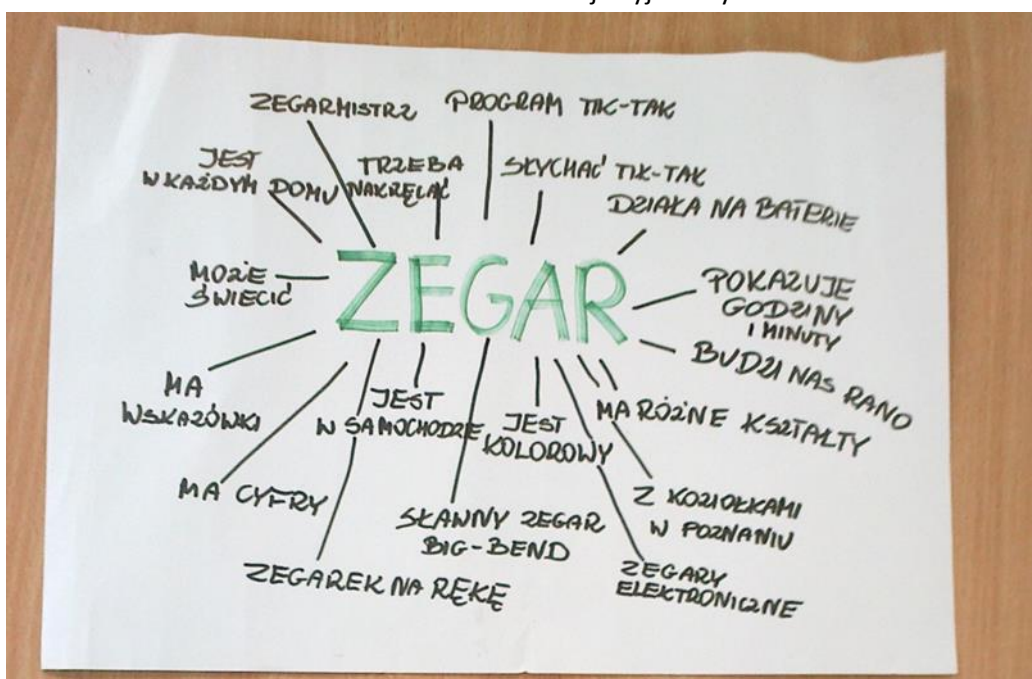
- temat zasadniczy, rozgałęziony na różne tematy szczegółowe bądź cząstkowe;
- cele programowo – dydaktycznych;
- pojęcia wynikające z samego tematu;
- pytania do dzieci.

Strategie budowania wspólnych doświadczeń („buszowanie po temacie):

- opowiadanie historyjki opartej na własnych przeżyciach i zachęcenie dzieci do podzielenia się z grupą podobnymi przeżyciami;
- prezentacja przedmiotu, urządzenia, które pobudzi ich ciekawość i nakłoni do rozmowy;
- czytanie i oglądanie książki z obrazkami, która stanie się przedmiotem dyskusji;
- wspólne rozmowy na dany temat.

Ustalenie zasobu wiedzy dzieci:

- **lista faktów** – przeprowadzenie dyskusji grupowej i zapisywanie uwag dzieci (dzieci śledzą znaki będące graficznym odpowiednikiem ich słów i propozycji);
- **siatka** – graficzne przedstawienie powiązań między propozycjami czy pytaniami dzieci (można wykorzystać karteczki samoprzylepne, rzutnik);
- zabawy inscenizacyjne – umieszczenie rekwizytów związanych z tematem w kąciaku do zabawy;
- **rysunki** – dzieci rysują to, co zapamiętały albo to, co im się szczególnie podobało podczas zajęć związanych z tematem;
- **konstrukcje** – np. spontanicznie wznoszone budowle z klocków, które odzwierciedlają ich zainteresowania oraz zasób informacji wyjściowych.

Projekt „Zegary” realizowany w Przedszkolu nr 5 Kubusia Puchatka w Gostyniu

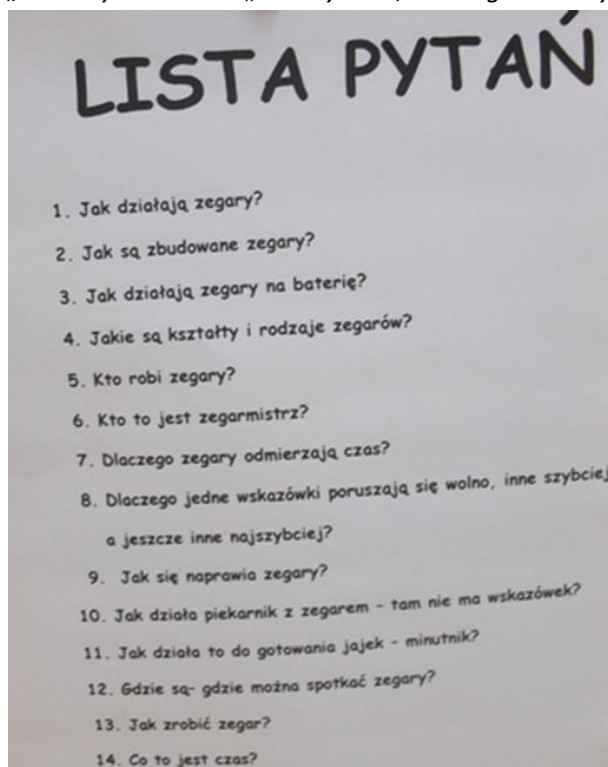
Formułowanie pytań do projektu

Na podstawie pytań nauczyciel sporządza listę stanowiącą punkt wyjścia do dalszych działań. Może również pomóc dzieciom sformułować pytania do projektu, zwracając uwagę na ich zainteresowania oraz nadając im spostrzeżeniom formę pytań, np.:

„Czego chcecie się czegoś o tym dowiedzieć ?” „Czy chcielibyście wiedzieć, co się z tym robi?”

„A co myślicie o ...?” „Jak myślicie, do czego to służy?” „Jak jedno złożyć z drugim?”

Projekt „Zegary” realizowany w Przedszkolu nr 5 Kubusia Puchatka w Gostyniu

II Etap – Realizacja projektu

1. Ponowna analiza wstępnej siatki przygotowawczej oraz siatki pytań stworzonej przez dzieci w celu powiązania treści i umiejętności. Planowanie doświadczeń badawczych i wybór celu wypraw terenowych. (AN, R)
2. Przygotowanie zajęć terenowych i wizyt ekspertów. (AN i AD, R)
3. **AKTYWNOŚĆ BADAWCZA. (AD i AN, R)**
4. Przedstawienie zdobytej wiedzy za pomocą opisów, rysunków, działań konstrukcyjnych, tańca oraz zabaw inscenizacyjnych. (AN i AD)
5. Powrót do siatki lub przygotowanie nowej siatki. Czego dzieci się nauczyły, postawienie nowych pytań, powtórzenie działań badawczych i przedstawiających. (AN i AD)

Przygotowanie do wyprawy w teren:

- ćwiczenie umiejętności obserwacji – zachęcanie dzieci podczas spacerów w różne miejsca do rozmawiania o spostrzeżeniach i obserwacjach;
- ćwiczenie umiejętności związanych ze sporządzaniem szkiców i wykonywaniem rysunków z obserwacji;
- fotografowanie obserwowanych miejsc, przedmiotów, ludzi, zwierząt;
- budowanie konstrukcji z użyciem materiałów np. taśmy czy kleju lub przyborów, np. zszywacza;
- ćwiczenie umiejętności lepienia, modelowania z gliny.

Na aktywność badawczą składają się:

- wyprawy w teren,
- rozmowy z ekspertami,
- bezpośrednie poznawanie przedmiotów,

- korzystanie z dodatkowych materiałów źródłowych np. książek.

W trakcie działań mali badacze przedstawiają to, czego się dowiedzieli za pomocą rysunków, fotografii, wytworów, zapisków, konstrukcji oraz inscenizacji. Wyprawy dla dzieci młodszych powinny odbywać się na początku projektu. Wielokrotny powrót do tego samego miejsca pozwala im dokładniej zapoznać się z tematem i daje lepsze efekty niż jedna wizyta.

Omówienie doświadczeń edukacyjnych i zajęć terenowych

- Dyskusja na temat prowadzonych działań badawczych.
- Prezentacja tabel inwentaryzacyjnych wypełnionych podczas wyprawy.
- Prezentacja szkiców obserwacyjnych,
- Prezentacja fotografii, dzieci mogą dyktować opisy zdjęć.
- Sporządzenie „mapy doświadczeń” lub kroniki wydarzeń (nauczyciel zapisuje a dzieci obserwując jak nauczyciel zapisuje ich własne słowa, używając interpunkcji i zasad ortograficznych, zaczynają rozumieć na czym polega istota pisanie i czytania).
- Stworzenie „galerii słów” związanych z projektem.
- Projekcja wideofilmów nakręconych podczas zajęć.
- Przegląd pomocy dydaktycznych i dokumentacji.

Wykorzystanie nowo nabytej wiedzy podczas zabaw:

- budowanie różnorodnych scenografii do zabawy
- rozwiązywanie problemów podczas tworzenia konstrukcji
- poszukiwanie rozwiązań
- odgrywanie scenariuszy i ról zaobserwowanych podczas projektu
- używanie nowego słownictwa

Zasady obserwacji i wspierania rozwoju umiejętności zabawowych dziecka (Heidemann i Hewitt)

- symulacja z wykorzystaniem przedmiotów (autentycznych, zastępczych, a w dalsze kolejności wymaganych);
- odgrywanie ról (przestrzeganie kolejności działań, deklaracja o wyborze roli, naśladowanie czynności i ubioru);
- werbalizacja poszczególnych epizodów zabawy (słowny opis działań, a następnie słowne tworzenia scenariusza zabawy);
- wytrwałość w zabawie (nieprzerwane uczestnictwo w epizodzie przez dłuższy czas – co najmniej 10 minut w wieku 5 lat);
- interakcja (współdziałanie w zabawie z innymi dziećmi z różnymi partnerami, z co najmniej trojgiem dzieci);
- Włączanie się do zabawy grupowej (obserwacja, w co bawi się grupa, naśladowanie zachowań uczestników grupy, włączanie się do epizodu);
- rozwiązywanie konfliktów (rozwiązywanie słowne, akceptacja rozwiązań kompromisowych);
- wspieranie rówieśników (proponowanie pomocy, słuchanie propozycji rówieśników, zachęcanie).

III Etap – Zakończenie projektu

1. Dyskusja podsumowująca przygotowanie wydarzenia kulminacyjnego, by umożliwić dzieciom podzielenie się wiedzą. Opis przebiegu projektu. (AN i AD, R)
2. **Zakończenie wydarzenia kulminacyjnego lub zajęć kulminacyjnych.** (AN i AD)
3. Analiza projektu i ocena realizacji celów. (AN)

4. *Nazwa i cel projektu*
5. *Przebieg projektu*
6. *Czego się dzieci nauczyły?*
7. *Plany na przyszłość*

Przykładowe tematy projektów

Wóz strażacki, Stacja obsługi pojazdów, Żółw, Autobus szkolny, Farma, Projekt odzieżowy, U weterynarza, Owady, Rośliny, Środki transportu, Ogród motyli, Leśny domek, Sklep zoologiczny,

Dokumentowanie projektu

Rodzaj dokumentacji	Forma zbierania dokumentacji w grupach przedszkolnych
I. Teczki osobiste	Przejawy umiejętności w konkretnych obszarach merytorycznych, gromadzone w konkretnych przedziałach czasowych, np.: ✓ próbki umiejętności pisania ✓ próbki świadczące o umiejętności rozwiązywania problemów z użyciem liczb Specyficzne przejawy twórczości ukazujące: ✓ sposób uczenia się ✓ zainteresowania
II. Produkty twórczości dzieci (indywidualne i grupowe)	Produkty twórczości dzieci, np.: ✓ próbki wypowiedzi ustnych – luźne zapiski lub tamy wideo/audio ✓ próbki pisarskie – oznaczenia, podpisy pod zdjęciami, rysunkami, znaki literowe, objaśnienia, kroniki stworzone przez dzieci ✓ konstrukcje, np. scenografie do zabawy, konstrukcje z klocków zwykłych i klocków lego ✓ prace plastyczne, rysunkowe lub malarskie ✓ zapisy dotyczące gromadzenia danych ✓ działania muzyczne, np. układane przez dzieci piosenki i tańce
III. Obserwacje	Obserwacje nauczyciela odnotowane jako: ✓ konkretne wiadomości lub umiejętności na formularzu oceny rozwoju lub w uwagach o realizacji programu dydaktycznego ✓ luźne uwagi dotyczące wydarzeń świadczących o wiedzy, umiejętnościach lub zdolnościach intelektualnych ✓ zachowania świadczące o zdolnościach intelektualnych (oznaki zainteresowania, czas poświęcony działaniu, samodzielny wybór formy działania)
IV. Autorefleksje dzieci	Uwagi dzieci dotyczące: ✓ rodzaju preferowanych zajęć ✓ zainteresowania konkretnym obszarem merytorycznym ✓ dumy z własnych osiągnięć ✓

V. Opisy doświadczeń edukacyjnych w formie relacji	Opisy doświadczeń edukacyjnych (indywidualne lub grupowe) zamieszczone w: ✓ dzienniku nauczyciela ✓ ekspozycjach dotyczących projektu ✓ kronikach lub objaśnieniach dla rodziców ✓ kronikach lub opowiadaniach dla dzieci
---	---

Na podstawie : Helm, Beneke, Steinheimer, Windows on Learning: Documenting Young Children's Work, Teachers College Press, New York, (1998b,s.36)

EWALUACJA PROJEKTU

Ocena stopnia zaangażowania dzieci

1. Czy dzieci były odpowiedzialne za własne działanie lub rodzaj aktywności?
 - Czy dzieci miały wpływ na wybór tematu badań?
 - Czy sprawowały kontrolę nad doświadczeniami edukacyjnymi, objaśniając lub pokazując nauczycielowi, co chcą zrobić?
2. Czy dzieci były zaangażowane i pochłonięte pracą?
 - Czy czerpały radość i zadowolenie z pracy?
 - Czy spodobało im się rozwiązywanie problemów, pogłębianie i poszerzanie własnej wiedzy?
3. Czy dzieci stosowały własne strategie uczenia się?
 - Czy rozwijały strategię oraz umiejętność rozwiązywania problemów?
 - Czy to, czego się nauczyły, stosowały w innych, podobnych sytuacjach?
4. Czy dzieci były coraz bardziej nastawione na współpracę?
 - Czy współpracowały z innymi dziećmi?
 - Czy rozmawiały z innymi o swoich pomysłach/
 - Czy ze zrozumieniem odnosiły się do tych, którzy mieli odmienne zdanie?
 - Czy oferowały sobie wzajemnie pomoc, wysuwały propozycje, zachęcały?
 - Czy dostrzegały zalety własne i innych?
5. Czy zadania realizowane w ramach projektu były ambitne i sprzyjały integracji?
 - Czy zadania były skomplikowane, wymagające stałego wysiłku przez dłuższy czas – wiele dni lub nawet tygodni?
 - Czy dobre wykonanie zadania wymagało od dzieci napiętej uwagi i wykorzystania umiejętności społecznych?
 - Czy dzieci uczyły się, jak ważne i pożyteczne są umiejętności językowe, matematyczne, naukowe oraz interpersonalne?
 - Czy wszystkie dzieci zachęcane były do zadawania trudnych pytań, podnoszenia problemów i uczestnictwa w rozmowach?
6. Czy prace dzieci wykonane w ramach projektu służą do oceny ich rozwoju?
 - Czy zgromadzono dokumentację, która pokazuje, w jaki sposób dzieci budowały i przedstawiały swoją wiedzę?
 - Czy udokumentowano realizację celów programowo – dydaktycznych?
 - Czy dokumentacja zawiera świadectwa działań indywidualnych i grupowych?
 - Czy dokumentacja mówi o zdolnościach intelektualnych dzieci, np. o umiejętnościach rozwiązywania problemów, zadawania pytań itp.?
 - Czy dokumentacja zawiera szkice i dzieła końcowe?

- Czy w procesie dokumentacyjnym uczestniczyły również dzieci, zachęcane do dzielenia się własnymi spostrzeżeniami na temat dokumentacji?
- Czy dzieci były zachęcane do określania kryteriów, np. co sprawia, że rysunek z obserwacji jest dobry lub pytanie można uznać za właściwe?

7. Czy nauczyciel pomagał dzieciom w działaniach i ukierunkowywał je?

- Czy nauczyciel stwarzał urozmaicone otoczenia oraz proponował różnorodne doświadczenia i zajęcia?
- Czy zachęcał do dzielenia się wiedzą i podejmowania odpowiedzialności?
- Czy dostosował zakres informacji i udzielanej pomocy do potrzeb dzieci?
- Czy pomagał dzieciom powiązać nowe informacje z ich wcześniejszą wiedzą?
- Czy pomagał zbudować strategie, dzięki którym dzieci potrafią określić, czego chcą się dowiedzieć?
- Czy dawał przykład do naśladowania i uczył?
- Czy pracując z dziećmi czuł się również uczniem i badaczem?

Metody i programy wspomagające proces uczenia

- Metoda Dobrego Startu M. Bogdanowicz
- Ruch Rozwijający Weroniki Sherborne
- Kinezylogia edukacyjna P. Dennisona
- Stymulacja Myślenia Twórczego (Edward de Bono „ Naucz swoje dziecko myśleć” Nęcka E. „Trening twórczości” Miłuch – Szewczyk „Stymulacja myślenia twórczego” Vopel.K.W „ Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży”)
- Metoda M. Montessori
- Edukacja przez ruch wg Doroty Dziamskiej
- Projekt edukacyjny <http://malaszko.pl/scenariusze-projektow-edukacyjnych>.
- Techniki nauczania Celestyna Freineta
- Plan daltoński <https://www.youtube.com/watch?v=vrHFuHhXvKQ>
- Leśne przedszkole <http://www.youtube.com/watch?v=nrHhz3OpJdA&feature=youtu.be>
<http://www.youtube.com/watch?v=g8WWrRzf7ZU>
- Arteterapia (K. Wnuk – Opala Sztuka, która pomaga dzieciom)
- Bajkoterapia (Bajki terapeutyczne M. Molicka)

ZADANIE 5 – PROCES SPRAWDZANIA OSIAGNIĘĆ UCZNIÓW

OCENIANIE

Podstawa prawna

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 kwietnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów publicznych

Proces sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów jest integralną częścią procesu kształcenia, należy tak planować proces sprawdzania, aby był spójny z planem dydaktycznym nauczyciela. Dlatego też powinien być podzielony na etapy zgodne z podziałem treści przyjętym w planie dydaktycznym.

Jakie czynności nauczyciela należy uwzględnić, planując sprawdzanie osiągnięć uczniów w zakresie osiągnięć wynikających z podstawy programowej?

- Analiza planu dydaktycznego.
- Analiza wymagań edukacyjnych.
- Wyodrębnienie prac klasowych.
- Zaplanowanie sprawdzania za pomocą różnorodnych metod.
- Analiza planu sprawdzania.

Każde zadanie sprawdzające umiejętności z podstawy programowej powinno łączyć ze sobą umiejętności określone w wymaganiach ogólnych z treściami opisanymi w wymaganiach szczegółowych – to podstawowa zasada konstruowania zadań sprawdzających osiągnięcia z podstawy programowej.

Cel jest stanem rzeczy zamierzonym, zaś **wynik** jest stanem rzeczy rzeczywiście osiągniętym.

Aby ocenianie spełniało swą funkcję, powinno:

- dostarczać wiedzy o predyspozycjach, aktywności i jakości pracy,
- diagnozować poziom umiejętności i wiadomości,
- informować o skuteczności stosowanych metod i form pracy,
- sprzyjać pozytywnemu myśleniu o własnych możliwościach oraz o samym procesie uczenia się,
- stanowić środek mobilizujący (wzmocnienie pozytywne),
- wywoływać refleksje (skłaniać do analizy i korekty własnych działań),
- wdrażać do systematyczności,
- dostarczać satysfakcji,
- kształcić umiejętności radzenia sobie z niepowodzeniami

W zależności od celu mówi się o **ocenianiu kształtującym** albo **sumującym**.

1. **Ocenianie kształtujące (*wspomagające, formatywne*)** opiera się na informacjach zebranych przed rozpoczęciem (nauki na podstawie diagnozy wstępnej) albo na bieżąco – podczas nauczania. Ważne jest przede wszystkim dla ucznia, bo dostarcza jemu oraz jego nauczycielowi danych do planowania uczenia się i nauczania. W przypadku oceniania kształtującego ważniejszy jest komentarz do wyniku niż sam wynik.
2. **Ocenianie sumujące** to informacja, jaką uczeń uzyskuje „na mecie”, czyli na zakończenie etapu kształcenia, czy to w wyniku klasyfikacji śródrocznej czy rocznej, czy też na zakończenie etapu edukacyjnego

Techniki wykorzystywane w ocenianiu kształtującym

Światła – trzy kartki w kolorach: zielonym, żółtym i czerwonym

Uczniowie wystawiają odpowiedni kolor w celu poinformowania:

- **zielony** – daję sobie świetnie radę, wszystko rozumiem
- **żółty** – mam pewne wątpliwości
- **czerwony** – nic nie rozumiem, ratunku

Po zastosowaniu tej techniki nauczyciel może poprosić „zielonych” o wytłumaczenie wątpliwości w parach „żółtych”, natomiast „czerwonym” sam powinien wytłumaczyć wszystko od początku. Innym wariantem tej metody jest używanie tylko dwóch światel: zielonego i czerwonego na wyrażenie zgody lub jej braku. Światła powinny stać na ławce każdego ucznia i być w ciągłym użyciu.

Karty: A, B, C i D

Nauczyciel zadaje uczniom pytanie z możliwością czterech różnych odpowiedzi. Uczniowie po zastanowieniu się (najlepiej w parach) decydują, którą odpowiedź wybierają. Ważne jest, aby uczniowie umieli uzasadnić swój wybór.

Patyczki

Na początku lekcji uczniowie oddają nauczycielowi patyczki ze swoimi imionami. Nauczyciel po zadaniu pytania losuje patyczek z imieniem ucznia, który odpowiada. Zapewnia to różnorodność wyboru osób i mobilizuje każdego ucznia do poszukiwania odpowiedzi. Metoda ta wymaga wprowadzenia i przestrzegania zasady „nie podnoszenia rąk”.

Kryteria oceniania

„NaCoBeZU” – czyli „na co będę zwracać uwagę”. Są to kryteria „oceny” sformułowane w języku ucznia, prezentowane przez nauczyciela na początku zajęć. Kryteria te informują także dzieci, o czym będą zajęcia.

Samoocena ucznia

Metody samooceny np. Portfolio, Teczka, Arkusz samooceny, Indywidualny program rozwoju

Wpływ samooceny na proces uczenia się:

- Samoocena dotycząca diagnozy: Co umiem, czego mogę się jeszcze dowiedzieć?
- Samoocena dotycząca procedur i strategii: Skąd i w jaki sposób będę czerpała wiadomości?

Ułożenie planu uczenia się.

- Samoocena dotycząca wyniku: Co zamierzałam osiągnąć, co osiągnęłam?
- Realizacja założonego planu uczenia się: Osiągnięcie określonego celu.

Samoocena dotyczy 3 obszarów:

- Wyników kształcenia: Co umiem? Nad czym trzeba popracować?
- Metod uczenia się: W jaki sposób mogę nadrobić zaległości?
- Postaw wobec uczenia się: Dlaczego czegoś lubię się uczyć? Jak się pracuje, gdy coś lubię?

*Jedną z najważniejszych rzeczy, jakie może zrobić nauczyciel, to po lekcjach
wystać do domu ucznia, który teraz lubi siebie odrobinę bardziej, niż gdy rano
przyszedł do szkoły.*

Ernest Melby

CAŁOŚCIOWY ROZWÓJ DZIECKA

ROZWÓJ FIZYCZNY

Oceniamy
umiejętności działania
na rzecz

ROZWÓJ INTELEKTUALNY

Oceniamy
Osiągnięcia edukacyjne w
zakresie

ROZWÓJ SPOŁECZNO EMOCJONALNY

Oceniamy:
zachowania i emocje w
stosunku do

rozwoju kondycji i
sprawności,
zachowanie zdrowia

umiejętności: czytania,
pisania, słuchania,
mówienia, rachowania,
zdobycia informacji

rozwoju indywidualnych
uzdolnień i
zainteresowań

postrzegania siebie,
innych ludzi, przyrody,
wytworów kultury

J. Hanisz, E. Grzegorzewska, *Ocena opisowa rozwoju ucznia*, WSiP, Warszawa 2005

Moduł III Monitorowanie jako proces systematycznego obserwowania jakości podejmowanych działań. Ewaluacja pracy nauczyciela w nurcie badana w działaniu.

Martwimy się o to, kim dziecko będzie jutro, a zapominamy, że dzisiaj również jest kimś.

Stacia Tausher

MONITOROWANIE

Proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat wdrażanych projektów, programów, przedsięwzięć, procesów. Systematyczne i zorganizowane obserwowanie osiąganej jakości pracy. Gromadzenia danych i ich interpretowanie. Wykrywania nieprawidłowości i ich korygowania.

Podstawa prawna

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru z dnia 7 października 2009 r. (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).

Monitorowanie to możliwość uzyskania odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy nauczyciel zaplanował realizację zajęć zgodną z podstawą programową (z wybranym i adekwatnym do podstawy programem nauczania i wychowania)?
2. Czy i w jakim zakresie nauczyciele przestrzegają zaleceń realizacji podstawy programowej?
3. Jakie efekty edukacyjne (postępy) daje realizacja podstawy programowej w zakresie uogólnionym (cała grupa), a jakie – w ujęciu indywidualnym (jednostkowym)?
4. Jakie sposoby wspierania dziecka/ucznia w rozwoju stosują nauczyciele? Jaka jest skuteczność stosowanych sposobów wsparcia w praktyce pedagogicznej?
5. O jakie treści należałoby wzbogacić podstawę programową, uszczegółowić, by stanowiła precyzyjne i zgodne z osiągnięciami nowoczesnej dydaktyki źródło wiedzy o efektach kształcenia?

Obszary monitorowania w przedszkolu

1. **Monitorowanie osiągnięcia celów i realizacji treści z podstawy programowej** (np. analiza uwzględniania treści kształcenia w każdym z 16 obszarów, stopniowania trudności, częstotliwości stosowania w praktyce pedagogicznej oraz projektowania okazji edukacyjnych, służących osiągnięciu założonych w podstawie efektów-celów szczegółowych).
2. **Monitorowanie efektów** – próba potwierdzenia, czy i w jakim zakresie dzieci osiągnęły przewidywane efekty; jak prezentują się te wyniki w ujęciu grupowym i indywidualnym.
3. **Monitorowanie gospodarowania (zarządzania) czasem edukacyjnym przez nauczycieli** (uwzględnienie uwag zapisanych w *Zalecanych warunkach i sposobach realizacji*).
4. **Monitorowanie warunków i sposobu realizacji treści.**

Istotą **monitoringu** jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: „czy i w jakim zakresie organizacja pracy pedagogicznej danego przedszkola przyczynia się do rozwoju dziecka?”.

Obszary monitorowania w klasach I-III

1. **Monitorowanie realizacji treści z podstawy programowej** – m.in. poprzez numeryczne odniesienie się do podstawy programowej (podanie cyfrowych kodów z podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej); respektowanie zasady systemowości, przystępności, stopniowania trudności; analiza tempa i częstotliwości realizowania określonych treści (osiągania celów).
2. **Monitorowanie efektów** – próba potwierdzenia, czy i w jakim zakresie uczniowie osiągnęli przewidywane efekty w wyniku edukacji realizowanej w klasie I, w klasie II i na zakończenie etapu edukacyjnego.
3. **Monitorowanie gospodarowania (zarządzania) czasem edukacyjnym.**
4. **Monitorowanie warunków i sposobu realizacji treści**

Projektowanie monitorowania

I etap

Planowanie - główne źródło informacji to dobrze skonstruowany plan pracy dydaktycznej nauczyciela.

II etap

Proces dydaktyczny - źródło informacji to dziennik lekcyjny(zapisy tematów lekcyjnych, kolejnych lekcji, ponumerowanych rosnąco), dzienniki zajęć w przedszkolu

Analiza zrealizowanych tematów lekcji analizowanych z planem dydaktycznym pozwala na udzielenie odpowiedzi na pytania:

- W którym miejscu realizacji podstawy jesteśmy?
- Jak wiele jeszcze nam pozostało do końca etapu edukacyjnego?
- Czy czas, który mamy do dyspozycji, jest wystarczający?

III etap

Proces sprawdzania postępów – źródło informacji to dziennik lekcyjny (analiza ocen), diagnoza umiejętności, arkusze obserwacji

Pytania do analizy informacji z monitorowania realizacji podstawy programowej:

- Czy *Plan dydaktyczny* jest zgodny z podstawą programową?
- Czy treści wynikające z podstawy są systematycznie zaplanowane do realizacji?
- Czy realizacja zaplanowanych jednostek przebiega zgodnie z *Planem dydaktycznym*?
- Jaka jest frekwencja na tych jednostkach lekcyjnych, na których realizowane są treści z podstawy?
- Czy proces oceniania przebiega systematycznie i rytmicznie?
- Czy stosowane są różnorodne metody sprawdzania?
- Jaki jest zakres prac klasowych, czy występują w nich treści z podstawy programowej?
- Czy zadania w pracach klasowych są zgodne z celami operacyjnymi z planu dydaktycznego?
- Jakie są wyniki sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów w zakresie określonym w podstawie?

Projekt monitorowania

Cel – po co?

Przedmiot badania - jakie przedmioty, wybrane umiejętności, zachowania, procesy, przedsięwzięcia

Sposób badania – testy standaryzowane, kryterialne i niekryterialne sprawdziany nauczycielskie, konkursy, kartkówki, opowiadanie, wypracowanie, odpytywanie, wykonywanie zadań praktycznych, zabawy i sytuacje diagnostyczne, eksperymenty diagnostyczne

Liczba prób – ile razy w roku sprawdzam to samo? poziom oddziału, klas, szkoły...

Sposób analizowania, wskaźniki – stopnie szkolne, punkty, aktywność ucznia

Sposób wnioskowania – poziom opanowania wiadomości, umiejętności, różnicowanie uczniów...

Szansa na modyfikację działań dydaktyczno-wychowawczych – wprowadzenie zmian w procesie dydaktycznym

Projektowanie zmiany

1. **Czego nie należy zmieniać?** Co jest dobrą, sprawdzoną praktyką? Na czym można oprzeć dalsze działania?
2. **Co trzeba naprawić?** Jakie działania należy podjąć bezzwłocznie, natychmiast?
3. **Co trzeba doskonalić?** Które z naszych działań wymagają jedynie korekt, zmian, takich, które podniosą ich efektywność, a ich wdrażanie może być rozłożone w czasie?

Planowanie pracy dydaktycznej

- modyfikacja programu,
- modyfikacja planu dydaktycznego (np. adekwatność wyników do założonych w planie dydaktycznym celów)

Przebieg pracy dydaktycznej

1. Praca na lekcjach
Czy zastosowane metody nauczania były adekwatne do celów lekcji?
Czy okazały się skuteczne? Jeżeli nie, to jak zwiększyć skuteczność oddziaływania?
2. Zadania i ćwiczenia utrwalające kształcone umiejętności.
Jakie ćwiczenia i zadania utrwalające do tej pory stosowaliśmy?
Czy nauczyciel miał świadomość, jakie umiejętności utrwała, czy były to po prostu kolejne zadania i ćwiczenia z zeszytu ćwiczeń lub zbioru zadań?
Czy ćwiczenia i zadania były różnicowane, dostosowane do możliwości uczniów czy wymagają zmiany?
3. Praca domowa i jej spójności z przebiegiem lekcji:
Jaki był rodzaj i zakres pracy domowej?
Czy była wykorzystywana do ćwiczenia tych umiejętności, z którymi uczniowie mają problemy?
Czy uczniowie odrabiali zadania domowe?
Czy praca domowa była sprawdzana i omawiana?
4. Współpracy z nauczycielami uczącymi w danym zespole klasowym w zakresie korelacji międzyprzedmiotowej

Sprawdzanie postępów uczniów

1. Zasady oceniania wewnątrzszkolnego i wymagania edukacyjne
Czy zostały dostosowane do zmian w podstawie programowej?
Czy w pracy nad wymaganiami edukacyjnymi zwrócono uwagę na ocenianie tych umiejętności, które mogą wystąpić w kształceniu innych przedmiotów?
Jak się mają do nich zasady oceniania przedmiotowego, czy są zbieżne?
2. Zadania sprawdzające
Czy były poprawnie skonstruowane?
Czy były dostosowane do możliwości uczniów?
Czy uczniowie zostali zapoznani z oczekiwaniami nauczyciela określonymi w wymaganiach?

Metody i narzędzia badawcze:

Przedszkole	I etap edukacji
Karta monitorowania, czyli karta informacyjna o poziomie osiągnięć dziecka w grupie przedszkolnej	Karty monitorowania: - Karta diagnozy osiągnięć dziecka w klasie I - Karta diagnozy osiągnięć dziecka w klasie II-III
	Karta analizy wyników sprawdzianów nauczycielskich
Portfolio	Portfolio
Karta analizy obserwowanych zajęć i karta ilościowej analizy zajęć	Karta analizy obserwowanych zajęć i karta ilościowej analizy zajęć
Ankiety dla rodziców	Ankiety dla rodziców
Wywiad z rodzicami	Wywiad z rodzicami
Schemat raportu	Schemat raportu

Narzędzia monitorowania w przedszkolu

Monitorowanie respektowania treści podstawy programowej wychowania przedszkolnego w roku szkolnym

Grupa wiekowa:

Cel/Cele	Rodzaj zajęć (obszar)	Przykładowe tematy zajęć edukacyjnych	Data realizacji	Uwagi

Przykładowy wzór planu dydaktycznego nauczyciela z numerycznym odniesieniem do podstawy programowej² wychowania przedszkolnego

Miesiąc	Proponowana liczba godzin	Tytuł bloku/kręgu	Temat dnia	Działania edukacyjne dzieci	Odniesienie (numeryczne) do podstawy programowej

² Zawartość kategorii planistycznych w tabeli ma charakter umowny, można je wzbogacać, uzupełniać, dodając inne niezbędne w opinii dyrektora lub nauczyciela dane, np. przewidywane osiągnięcia dzieci, działania o charakterze zindywidualizowanego podejścia na zajęciach, wspomaganie.

Monitorowanie podstawy programowej wychowania przedszkolnego w roku szkolnym

.....w obszarze.....

Grupa wiekowa:

Obszar	Efekty edukacyjne	Przykładowe tematy zajęć edukacyjnych	Data realizacji	Uwagi

Indywidualne osiągnięcia dzieci w obszarze wybranym do monitorowania w roku szkolnym.....

Grupa wiekowa:

Obszar	Efekt/efekty edukacyjne (numeryczne odniesienie)	Dzieci z grupy przedszkolnej																									

KARTA OBSERWACJI OSIĄGNIĘĆ DZIECKA

Imię i nazwisko dziecka.....

Przewidywane osiągnięcia dziecka	Czas osiągnięcia umiejętności	Uwagi
Rozpoznaje swoje imię		
Układa imię z liter według wzoru		

Układa imię z liter bez wzoru		
Odczytuje imiona kolegów		
Odczytuje globalnie 10-15 wyrazów		
Odczytuje globalnie 15-20 wyrazów		
Odczytuje globalnie 20 i więcej wyrazów		
Układa podpisy do wyrazów		
Układa podpisy do obrazków		
Układa wyrazy z rozsypanek sylabowych		
Układa krótkie zdania z rozsypanek wyrazowych		
Tworzy za pomocą alfabetu ruchomego wyrazy		
Tworzy za pomocą alfabetu ruchomego krótkie zdania		
Czyta krótkie zdania		
Dobiera zdania do odpowiednich ilustracji		
Czyta krótkie teksty		
Inne.....		

Karta postępów dziecka – przedszkole

Imię i nazwisko dziecka data przyjęcia do przedszkola

OSIĄGNIĘCIE	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Poprawnie liczy przedmioty			
Licząc na palcach podaje wynik dodawania i odejmowania (może robić to na przedmiotach)			
Posługuje się liczbami porządkowymi			
Porównuje liczebność zbiorów			
Rozróżnia stronę lewą i prawą			
Mierzy krokami i stopami			

OSIĄGNIĘCIE	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Określa kierunki oraz miejsce na kartce			
Opowiada treść obrazka			
Ma sprawne dłonie – mała motoryka			
Interesuje się książkami			
Dzieli wyrazy na sylaby			
Układa krótkie zdania na zadany temat			
Wyjaśnia podstawowe symbole informacyjne			
Posiada koordynację wzrokowo-ruchową			

ARKUSZ ROZWOJU – Jadwiga Pytlarczyk

Na słoneczkach (legenda) nauczyciel zaznacza kolory: trzylatek – zielony, czterolatek – żółty, pięcioletek – niebieski i sześciolatek – czerwony, klasa I – różowy. Kolory mogą być inne, ale stosujemy je konsekwentnie i w odniesieniu do wszystkich dzieci przez cały okres dokumentowania diagnozy. Diagnozę prowadzimy systematycznie i dwukrotnie w ciągu roku wypełniamy arkusz: na początku roku szkolnego (wrzesień, październik) i na końcu (maj, czerwiec). Nauczyciel musi w procesie diagnozy na początku roku szkolnego zauważyć wszystkie umiejętności zaproponowane w arkuszu i – jeśli dziecko posiada daną umiejętność – zamalować pole z tą umiejętnością.

Jeśli jest to dziecko trzyletnie, wszystkie nabyte umiejętności będą zamalowane na zielono (lub inny wybrany kolor). Niezamalowane pola oznaczają, że dziecko tych umiejętności nie posiadało. Na koniec roku szkolnego nauczyciel zamalowuje pola z nowo nabytymi umiejętnościami. Można dodatkowo dopisać na zamalowanym polu cyfrę „II”, co oznacza drugie badanie w ciągu roku szkolnego.

MOTORYKA DUŻA I MAŁA

Biega samodzielnie	Skacze obunóż w miejscu	Stoi na jednej nodze przez 5 sekund	Skacze na jednej nodze przez 5 sekund	Utrzymuje równowagę, idąc po linii, torze o dł. 3 m	Przeskakuje obunóż do przodu przez niskie przeszkody
Przeskakuje z nogi na nogę kilkakrotnie	Wchodzi po schodach, stawiając nogi naprzemian	Potrafi chodzić w bok krokiem dostawnym	Potrafi chodzić do tyłu	Trafia piłką, woreczkiem do celu	Zapina guziki
Wiąże sznurowadła	Rzuca piłkę nad głowę	Łapie piłkę	Kozłuje piłkę	Modeluje z plasteliny wg wzoru	Ma płynne ruchy dłoni podczas rysowania, pisania
Rysuje po śladzie	Odpowiednio naciska przybory do pisania, rysowania	Rysuje poprawnie postać człowieka	Poprawnie trzyma przybory do rysowania	Sprawnie posługuje się nożyczkami	Nawleka korale
Odtwarza ruchy, gesty innych	Odtwarza ruchem obraz graficzny	Przetwarza obraz ruchowy na obraz graficzny	Odwzorowuje figury geometryczne	Odwzorowuje znaki graficzne	Wykonuje szlaczki na dużym formacie
Trzyma się w liniaturze	Wykonuje szlaczki w zeszycie	Kreśli cyfry i znaki matematyczne	Jego rysunek jest bogaty w szczegóły	Kreśli litery	Pisze wyrazy, łącząc poprawnie litery

☀ 3 I ☀ 4 I ☀ 5 I ☀ 6 I ☀ klasa I

UWAGI:

Zarządzanie czasem edukacyjnym w przedszkolu (rok szkolny.....)

Grupa wiekowa:

Okres monitoringu: tydzień od do, miesiąc

Kategoria poddana analizie	Zabawa 1/5	Zajęcia w ogrodzie, na boisku, w parku 1/5 lub 1/4	Zajęcia dydaktyczne 1/5	Czynności opiekuńcze, samoobsługowe, organizacyjne 2/5
Czas pobytu dzieci w przedszkolu a realizacji programowej				

Monitorowanie respektowania przez nauczycieli zalecanych warunków realizacji podstawy programowej w roku szkolnym.....

Grupa wiekowa:

Zadania nauczyciela	TAK	NIE	Przykłady, daty realizacji
Prowadzenie obserwacji pedagogicznych			
Dokumentowanie obserwacji			
Analiza gotowości szkolnej*			
Zapoznanie rodziców z podstawą programową			
Informowanie rodziców o sukcesach i kłopotach dzieci			
Włączenie rodziców do wspierania osiągnięć rozwojowych dzieci i łagodzenia trudności			
Współdecydowanie rodziców w sprawach przedszkola			

Informowanie rodziców o działaniach przedszkola i funkcjach wychowania przedszkolnego

Kategorie informacyjne			Data realizacji
	Tak	Nie	
Realizowanie podstawy programowej wychowania przedszkolnego			
Realizowany program wychowania przedszkolnego			
Oferta zajęć dodatkowych			

Diagnoza gotowości szkolnej			
Rola pomocy dydaktycznych i zabawek			
Organizacja spotkań z rodzicami			
Organizacja wycieczek			
Znaczenie zabawy i zabawek			
Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla dziecka			
Inne (jakie?).....			

Monitorowanie udziału rodziców w życiu przedszkola w roku szkolnym.....

Formy udziału rodziców	Data /Grupa wiekowa
Zajęcia otwarte	
Warsztaty lub/i wykłady dla rodziców	
Imprezy przedszkolne	
Zebrania przedszkolne	
Zebrania dla rodziców	
Konsultacje indywidualne	
Inne (jakie?).....	

Propozycja kwestionariusza ankiety:

Szanowni Państwo!

W trosce o zapewnienie Państwa dziecku jak najlepszych warunków rozwoju w naszej szkole serdecznie proszę o wypełnienie poniższej ankiety. Pomoże nam to modyfikować pracę szkoły zgodnie z potrzebami Państwa i dzieci.

Sposób wypełniania ankiety:

Pod każdym pytaniem są podane możliwe odpowiedzi, należy postawić znak X przy jednej wybranej odpowiedzi.

Jestem bardzo wdzięczna za współpracę.

Dyrektor szkoły (podpis dyrektora)

Ankieta dla przedszkola:	
1. Czy Państwa dziecko chętnie chodzi do naszego przedszkola?	
a) najczęściej tak	

b) nie	
c) niekiedy nie chce iść	
d) nie wiem	
2. Czy dziecko chętnie opowiada w domu o przedszkolu?	
a) opowiada z dużym zaangażowaniem	
b) opowiada, jeśli jest pytane	
c) opowiada niechętnie	
d) nie opowiada	
e) nie wiem	
3. Czy dziecko często chwali się w domu tym, czego nowego nauczyło się w przedszkolu?	
a) chętnie recytuje wierszyki i śpiewa piosenki z własnej woli	
b) poproszone recytuje i śpiewa	
c) bardzo niechętnie	
d) stanowczo odmawia	
e) nie wiem	
4. Czy nauczyciele Państwa dziecka wymagają od Państwa pomocy przy uczeniu konkretnych umiejętności?	
a) bardzo często	
b) czasami	
c) nigdy	
d) nie wiem	
5. Czy jesteście Państwo zadowoleni z rozwoju swojego dziecka w przedszkolu?	
a) tak	
b) czasami	
c) nie	
d) jesteśmy bardzo zadowoleni	
e) nie wiem	

Narzędzia monitorowania w klasach I-III

Zalecane warunki organizacyjne niezbędne do realizacji podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej

Zalecane warunki i sposób realizacji (z podstawy programowej)	Data monitoringu	Rezultat			Uwagi
		Tak	Nie	Częściowo	
Znajomość przez nauczycieli klas I-III podstawy programowej wychowania przedszkolnego.					

Funkcjonowanie okresu adaptacyjnego w klasie I.					
Analiza i wyposażenie sali dydaktycznej - sala składa się z 2 części: edukacyjnej i rekreacyjnej (odpowiednio do tego przystosowanej), - sala wyposażona jest w pomoce dydaktyczne i przedmioty potrzebne do zajęć (np. liczmany), sprzęt audiowizualny, komputery, gry i zabawki dydaktyczne, - uczniowie pozostawiają część swoich podręczników i przyborów szkolnych.					
Liczebność zespołu rówieśniczego (nie więcej niż 26 osób).					
Realizacja edukacji w klasach I-III w formie kształcenia zintegrowanego.					
Zajęcia z edukacji zdrowotnej są realizowane z udziałem specjalistów z zakresu zdrowia lub dietetyki, pielęgniarstwa lub higienistki szkolnej.					
Charakterystyka edukacji polonistycznej: - w początkowym okresie nauki kontynuowany jest rozpoczęty w przedszkolu proces kształtowania dojrzałości dzieci do nauki czytania, - umiejętności te kształtuje się według wybranej metody, dbając o łączenie czytania z pisanem, - w klasie I około połowy czasu przeznaczonego na edukację polonistyczną uczniowie mogą wykorzystać na rysowanie i pisanie, siedząc przy stolikach, - rozwijanie umiejętności czytania i pisanie w klasie II i III, - uczniowie uczą się na pamięć wierszy, fragmentów prozy, tekstów piosenek - uczniowie kończący klasę III opanowali umiejętności określone w podstawie programowej.					
Rozwijane jest zamiłowanie dzieci do czytelnictwa poprzez wskazane w podstawie programowej sposoby (słuchanie pięknego czytania, rozmowa o przeczytanych utworach, korzystanie z biblioteki).					

Charakterystyka edukacji matematycznej: - wspomaganie w pierwszych miesiącach nauki rozwoju czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki, dominującą formą zajęć w tym okresie są zabawy, gry i sytuacje zadaniowe, w których dzieci manipulują specjalnie dobranymi przedmiotami, np. liczmanami, - buduje się w umysłach dzieci pojęcia liczbowe i sprawności rachunkowych i pojęć geometrycznych, - dzieci w kl. I około jednej trzeciej czasu przeznaczonego na edukację matematyczną mogą zajmować się rysowaniem i pisanie, siedząc przy stolikach - dzieci rozwiązują zadania matematyczne, manipulując przedmiotami lub obiektami zastępczymi, potem zapisują rozwiązanie.					
Charakterystyka edukacji przyrodniczej: realizacja zajęć w naturalnym środowisku (wycieczki), w sali lekcyjnej są kąci przyrody (hodowle roślin i zwierząt).					
Charakterystyka zajęć komputerowych: w sali lekcyjnej znajduje się kilka kompletnych zestawów komputerowych z oprogramowaniem odpowiednim do wieku, możliwości i potrzeb uczniów,					
komputery są wykorzystywane jako narzędzia, które wzbogacają proces nauczania i uczenia się o teksty, rysunki i animacje tworzone przez uczniów,					
- uczniowie z klas I-III winni mieć możliwość korzystania ze szkolnej pracowni komputerowej, - uczeń ma do swojej dyspozycji (podczas zajęć) osobny komputer z dostępem do Internetu.					
Język obcy nowożytny odbywa się również w formach zajęć pozalekcyjnych.					
Edukacja muzyczna odbywa się w ramach zajęć typowych oraz codziennych zajęć szkolnych.					
Wychowanie fizyczne odbywa się: - w sali gimnastycznej, - na boisku. Rozwijana jest sprawność fizyczna uczniów.					

Etyka – analizowane są zachowania postaci literackich (z baśni, bajek, opowiadań itp.), filmowych i telewizyjnych.					
Treści z edukacji zdrowotnej umieszczono w wielu obszarach kształcenia, np. w obszarze wychowania fizycznego, edukacji przyrodniczej i edukacji społecznej. Uczniowie mają nawyk dbania o zdrowie innych, wiedzą, do kogo się zwrócić w razie konieczności udzielenia pierwszej pomocy.					
Nauczyciele diagnozują uzdolnienia uczniów i stwarzają warunki do prezentowania osiągnięć.					
Szkoła organizuje (stosownie do potrzeb) zajęcia opiekuńcze oraz zajęcia związane zwiększające szanse edukacyjne uczniów zdolnych oraz uczniów mających trudności w nauce(pomoc psychologiczno-pedagogiczna, wspomaganie).					

Przykładowy wzór planu dydaktycznego nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej z numerycznym odniesieniem do podstawy programowej³

Miesiąc	Liczba godzin	Temat bloku/kręgu	Temat dnia	Edukacja	Treści działań edukacyjnych	Numeryczne odniesienie do podstawy programowej

Monitorowanie osiągania efektów edukacyjnych w klasie w roku szkolnym

Edukacja	Efekty (z podstawy programowej)	Data realizacji	Data sprawdzenia	Sposób sprawdzenia (test, obserwacja...)	Uwagi

³ Zawartość kategorii planistycznych w tabeli ma charakter umowny, można je wzbogacać, uzupełniać, dodając inne niezbędne w opinii dyrektora lub nauczyciela dane, np. przewidywane osiągnięcia uczniów, działania o charakterze zindywidualizowanego podejścia na zajęciach, wspomaganie.

Monitorowanie czasu przeznaczanego na poszczególne zajęcia w klasiew roku szkolnym

Edukacja	Liczba godzin zaplanowanych		Liczba godzin zrealizowanych	Liczba godzin niezrealizowanych	Przyczyna niezrealizowania	Propozycja rozwiązania
	w cyklu	w roku szkolnym				
Język obcy	190 h					
Edukacja muzyczna	95 h					
Edukacja plastyczna	95 h					
Zajęcia komputerowe	95 h					
Wychowanie fizyczne	290 h					
Edukacja polonistyczna, społeczno-etyczna, matematyczna, przyrodnicza, techniczna	1150h					

Karta diagnozy osiągnięć ucznia klasy I

Imię i nazwisko ucznia

Edukacja polonistyczna	Poziom
Słucha uważnie wypowiedzi innych	
Komunikuje w sposób jasny swoje zdanie, dostosowując ton głosu do sytuacji	
Zadaje pytania dla lepszego zrozumienia treści	
Aktywnie uczestniczy w rozmowie na tematy związane z rodziną i nauczanymi treściami	
Odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne, napisy	

Zna wszystkie litery alfabetu	
Czyta i rozumie proste teksty	
Pisze proste i krótkie teksty	
Przepisuje, pisze z pamięci, przestrzegając zasad kaligrafii	
Poprawnie posługuje się pojęciami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie	
Słucha w skupieniu czytanych utworów	
Czyta lektury wskazane przez nauczyciela	
Odtwarza z pamięci teksty dla dzieci	

Komentarz

Edukacja społeczna	Poziom
Odróżnia dobro od zła	
Współpracuje z innymi w zabawie, nauce	
Zna zagrożenia ze strony ludzi, wie, jak i kogo prosić o pomoc	
Wie, gdzie można bezpiecznie się bawić	
Wie, czym zajmuje się strażak, lekarz, weterynarz i kiedy oraz jak prosić ich o pomoc	
Wie, jakiej jest narodowości, że Polska należy do UE, zna symbole narodowe i unijne	

Komentarz

Edukacja matematyczna	Poziom
Szacuje liczebność zbiorów	
Układa obiekty w serie rosnące i malejące, numeruje je	
Klasyfikuje obiekty, tworzy zbiory	
Określa położenie obiektów względem wybranego obiektu	
Dostrzega symetrię	
Poprawnie liczy do 20	
Zapisuje liczby w zakresie 10	
Poprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10	
Zapisuje rozwiązania zadania, stosując zapis cyfrowy i znaki działań	
Mierzy długość np. linijką, porównuje długości	
Waży przedmioty, porównuje wagi różnych obiektów	
Odmierza płyny kubkiem i miarką liniową	
Nazywa dni tygodnia i miesiące w roku	
Sprawnie odczytuje godziny na zegarze	

<i>Obliczenia pieniężne</i>	
Zna monety i banknot 10 zł będące w obiegu	
Dokonyuje prostych obliczeń pieniężnych	

Komentarz:

Dokumentowanie postępów ucznia:

- ❖ **Dokumentacja osiągnięć.** Są to różnego rodzaju wytwory prac uczniowskich, takie jak: prace pisemne, opowiadania, opisy, sprawozdania, listy przeczytanych książek, ukończone przykłady prac projektowych, swobodne teksty, listy do/od korespondentów, mapy mentalne, referaty.
- ❖ **Dokumentacja postępowania.** Oceny nauczyciela, komentarze dotyczące nabywanej wiedzy, umiejętności, kompetencji, obserwacja nauki, zachowania uczniów: arkusze samooceny procesu pisania, arkusz badania postaw wobec lektury, arkusz znajomości ortografii, arkusz samooceny strategii i obyczajów czytelniczych, arkusz autorefleksji (semestralnej, całorocznej: Co wiem? Z czego jestem dumny? Nad czym chciałbym popracować?).
- ❖ **Dokumentacja autorska.** Opinie uczniów na temat postaw, motywacji, postępów w nauce. Nauczyciel może pomóc uczniom analizować pracę poprzez stworzenie arkusza samooceny. Oto przykładowe pytania:
Co myślę na temat własnego wytworu?
Nad czym muszę popracować?
Dlaczego to mi się podoba – dlaczego jest godne uwagi (argumentacja, refleksja)?
Jak rozwinęły się moje umiejętności czytania i pisania?

Karta analizy sprawdzianów nauczycielskich

Edukacja polonistyczna	Sprawdzanie osiągnięć
Zadaje pytania dla lepszego zrozumienia treści	Sprawdzian
Odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne, napisy	Sprawdzian
Zna wszystkie litery alfabetu	Sprawdzian
Czyta i rozumie proste teksty	sprawdzian
Pisze proste i krótkie teksty	Sprawdzian
Przepisuje, pisze z pamięci, przestrzegając zasad kaligrafii	Sprawdzian

Język obcy nowożytny – angielski	Sprawdzanie osiągnięć
Nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu	Sprawdzian

Edukacja plastyczna	Sprawdzanie osiągnięć
Rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę, malarstwo, rzeźbę, grafikę	Sprawdzian

Edukacja społeczna	Sprawdzanie osiągnięć
---------------------------	-----------------------

Wie, gdzie można bezpiecznie się bawić	Sprawdzian
Wie, czym zajmuje się strażak, lekarz, weterynarz i kiedy oraz jak prosić ich o pomoc	Sprawdzian
Wie, jakiej jest narodowości, że Polska należy do UE, zna symbole narodowe i unijne	Sprawdzian

Edukacja matematyczna	Sprawdzanie osiągnięć
Układa obiekty w serie rosnące i malejące, numeruje je	Sprawdzian
Poprawnie liczy do 20	Sprawdzian
Zapisuje liczby w zakresie 10	Sprawdzian
Poprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10	Sprawdzian
Zapisuje rozwiązania zadania, stosując zapis cyfrowy i znaki działań	Sprawdzian
Mierzy długość np. linijką, porównuje długości	Sprawdzian
Nazywa dni tygodnia i miesiące w roku	Sprawdzian
Sprawnie odczytuje godziny na zegarze	Sprawdzian
<i>Obliczenia pieniężne</i>	
Zna monety i banknot 10 zł będące w obiegu	Sprawdzian
Dokonuje prostych obliczeń pieniężnych	Sprawdzian

Propozycja kwestionariusza ankiety:

Szanowni Państwo!

W trosce o zapewnienie Państwa dziecku jak najlepszych warunków rozwoju w naszej szkole serdecznie proszę o wypełnienie poniższej ankiety. Pomoże nam to modyfikować pracę szkoły zgodnie z potrzebami Państwa i dzieci.

Sposób wypełniania ankiety:

Pod każdym pytaniem są podane możliwe odpowiedzi, należy postawić znak X przy jednej wybranej odpowiedzi.

Jestem bardzo wdzięczna za współpracę.

Dyrektor szkoły (podpis dyrektora)

Ankieta dla szkoły

1. Czy Państwa dziecko chętnie chodzi do naszej szkoły?	
a) tak, zawsze	
b) nie lubi	
c) czasami się cieszy, że idzie do szkoły	
d) nie wiem	
2. Ile czasu dziennie Państwa dziecku zajmuje odrabianie pracy domowej?	
a) nie ma zadawanej pracy domowej	
b) pół godziny	
c) godzinę	
d) do dwóch godzin	
e) więcej niż dwie godziny	
f) nie wiem	

3. Czy Państwa dziecko wymaga pomocy przy odrabianiu pracy domowej?	
a) tak	
b) nie	
c) nie wiem	
Dalszą część ankiety należy wypełnić, jeśli na pytanie 3. padła odpowiedź TAK	
4. Kto najczęściej mu pomaga przy odrabianiu tej pracy?	
a) mama	
b) tata	
c) starsze rodzeństwo	
d) dalsi kuzyni	
e) znajomi	
f) nie wiem	
5. Czy dziecko potrzebuje pomocy w nauce czytania?	
a) cały czas	
b) nigdy	
c) czasami	
d) nie wiem	
6. Czy dziecko potrzebuje pomocy w nauce pisania?	
a) cały czas	
b) nigdy	
c) czasami	
d) nie wiem	
7. Czy dziecko potrzebuje pomocy w zakresie liczenia?	
a) cały czas	
b) nigdy	
c) czasami	
d) nie wiem	
8. Czy dziecko potrzebuje pomocy w nauce języka angielskiego?	
a) cały czas	
b) nigdy	
c) czasami	
d) nie wiem	
9. Czy dziecko sprawnie posługuje się komputerem?	
a) tak	
b) nie	
c) nie wiem	
10. Czy w domu ktoś wykonuje za dziecko prace techniczne lub plastyczne zadane w szkole?	
a) stale	
b) czasami	

c) nigdy	
d) nie wiem	
11. Czy osoba pomagająca dziecku przy pracy domowej uczy dziecko tego, co jest wymagane w szkole?	
a) stale	
b) czasami	
c) nigdy	
d) nie wiem	

EWALUACJA

Ewaluacja to proces gromadzenia, opracowywania i komunikowania informacji na temat wartości przypisywanej działaniom podejmowanym w szkole/placówce edukacyjnej

- Prowadzona w dowolnym momencie
- Skoncentrowana na potrzebach placówki
- Przeprowadzana w odniesieniu zagadnień, uznanych w szkole za istotne
- Jest brana pod uwagę podczas ewaluacji zewnętrznej

Podstawa prawna

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru z dnia 7 października 2009 r. (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).

Etapy ewaluacji:

1. PLANOWANIE EWALUACJI, gdzie dokonuje się analizy potrzeb oraz wstępnego określenia zakresu ewaluacji, biorąc pod uwagę możliwości czasowe i finansowe;
2. PROJEKTOWANIE EWALUACJI, gdzie przeprowadza się właściwą konceptualizację badania;
3. ZBIERANIE I ANALIZA DANYCH, gdzie dokonywane są prace badawcze oraz analizowane uzyskane informacje;
4. RAPORTOWANIE, gdzie wyniki ewaluacji są prezentowane w formie raportu oraz poddawane dyskusji i konsultacji;
5. WYKORZYSTANIE WYNIKÓW EWALUACJI, gdzie zaprezentowane w raporcie ewaluacyjnym informacje służą podejmowaniu decyzji zmierzających do udoskonalenia ewaluowanego przedsięwzięcia

KRYTERIA EWALUACJI – uszczegółowienie pytań kluczowych

Użyteczność, atrakcyjność, efektywność, zgodność z... adekwatność, uwzględnienie...(czegoś), elastyczność, możliwość...(wykonania czegoś), dostępność, wykorzystanie, koszty realizacji, opinia na temat, osiągnięte rezultaty.

Ewaluacja może być

- **formatywna** (bieżąca, kształtująca)
- **konkluzywna** (sumująca, końcowa)

METODA	NARZĘDZIA
badanie kwestionariuszowe	ankieta
wywiad	kwestionariusz wywiadu
obserwacja	arkusz obserwacji, arkusz hospitacji diagnozujące
pomiar dydaktyczny	test (różne odmiany)
analiza dokumentacji	dyspozycje do analizy dokumentacji w formie pytań, punktów, na co zwrócić uwagę
grupa fokusowa (zaprojektowana według określonego scenariusza dyskusja prowadzona przez określoną osobę)	scenariusz dyskusji

Projekt ewaluacji

1. Przedmiot ewaluacji
2. Kryteria ewaluacji
3. Pytania badawcze/ kluczowe
4. Metody zbierania danych i źródła danych
5. Kwestie organizacyjne takie jak harmonogram, osoby odpowiedzialne

ARKUSZ DO PLANOWANIA I PROJEKTOWANIA EWALUACJI (wg B. Ciężka)

ETAPY PROCESU PLANOWANIA I PROJEKTOWANIA EWALUACJI	PYTANIA POMOCNICZE DO PLANOWANIA I PROJEKTOWANIA EWALUACJI
Zdefiniowanie celów ewaluacji i sposobu wykorzystania wyników ewaluacji	▪ Po co będziemy przeprowadzać ewaluację w naszej szkole? ▪ Jaki problem chcemy rozwiązać dzięki ewaluacji? ▪ Jak wyniki ewaluacji mogą być wykorzystane?
Określenie odbiorców ewaluacji	▪ Dla kogo będziemy badać? Kto będzie głównym odbiorcą ewaluacji, a kto jeszcze może być zainteresowany wynikami? ▪ Do kogo mają być skierowane rekomendacje? Kto będzie zobowiązany do ich wdrożenia?

Identyfikacja zasobów (czasowych, finansowych, ludzkich)	▪ Ile możemy przeznaczyć na ewaluację czasu? Kiedy potrzebne nam będą wyniki? ▪ Jakiekoszty będzie można ponieść? ▪ Czym dysponujemy „na wejściu” (np. bazy danych wyników egzaminów zewnętrznych, wyniki poprzednich ewaluacji, sprawozdania z posiedzeń rady pedagogicznej)? ▪ Co musimy zrobić przed uruchomieniem ewaluacji (zaktualizować bazę danych, skonsultować koncepcję ewaluacji - z kim?) ▪ Kto może zająć się prowadzeniem ewaluacji w szkole?
Wskazanie wykonawców ewaluacji (członków zespołu ewaluacyjnego)	▪ Ilu osób potrzebujemy do realizacji ewaluacji? ▪ Kto będzie zbierał wyniki, analizował je i pisał raport?
Określenie przedmiotu ewaluacji	▪ Jak sformułowaliśmy temat badania ewaluacyjnego? ▪ Jakiekobszary w ramach przedmiotu ewaluacji można/trzeba wyróżnić w prowadzonym badaniu ewaluacyjnym?
Sformułowanie pytań kluczowych (badawczych)	▪ Czego chcemy się dowiedzieć? ▪ Na jakie pytania ma odpowiedzieć ewaluacja?
Określenie kryteriów ewaluacji	▪ Co jest „wartością” w badanym przedmiocie ewaluacji? ▪ Jakimi kryteriami mają posłużyć się ewaluatorzy prowadzący ewaluację wewnętrzną w formułowaniu wniosków ewaluacyjnych?
Dobór metod badawczych	▪ Jakiekimetody badawcze powinniśmy zastosować, aby zebrać możliwie pełne informacje? ▪ Od kogo będziemy pozyskiwać informacje? ▪ W jaki sposób będą dobierani respondenci?
Określenie ram czasowych ewaluacji (harmonogramu)	▪ Kiedy będzie realizowane badanie? ▪ Ile czasu jest na realizację badań terenowych, na analizę danych, pisanie raportu?

	Kiedy ewaluacja powinna zostać zakończona, żeby była użyteczna tj. żeby można było wykorzystać jej wyniki w realizacji kolejnych działań?
Określenie formatu raportu i sposobu upowszechniania wyników	- Jaką formę będzie miał raport ewaluacyjny? - Jaka będzie struktura raportu? - Komu i przy jakiej okazji raport zostanie przedstawiony?

BADANIE W DZIAŁANIU

Kurta Lewina stworzył koncepcję **Badania w działaniu** (cykliczna, spirala). **Badanie w działaniu prowadzone jest na poziomie mikro przez nauczyciela.**

Wartością podejścia jest to, że:

- jest ono oparte na działaniu, zmianie.
- badanie realizuje ten którego ono dotyczy (a nie zewnętrzny ekspert)
- zasadniczym celem badania jest ZMIANA (a nie „obiektywna diagnoza”)

Wyróżnia się w nim następujące czynności/etapy:

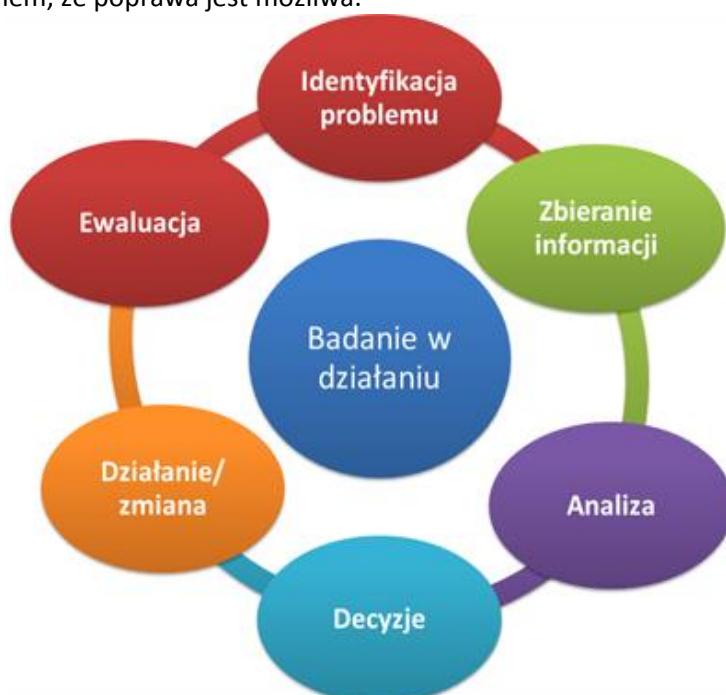
1. Pojawienie się/dostrzeżenie problemu – *Uczniowie mają problemy z koncentracją uwagi na lekcji.*
2. Rozpoznanie go (zebranie informacji).
3. Analiza zebranych informacji.
4. Podjęcie decyzji o zmianie
5. Działania, zmiana .
6. Ewaluacja podjętych działań

Kiedy mamy do czynienia z badaniem w działaniu?

Kiedy kwestia mnie/ nas dotyczy? Dotyczy moich/ naszych zawodowych działań

Kiedy mam/ mamy możliwość modyfikowania swoich działań w oparciu o uzyskane wyniki.

Kiedy wiem, że poprawa jest możliwa.

Sagor w książce „Badanie przez działanie” mówi o trzech głównych drzwiach do badania (s.17):

1. Wyjście od problemu/ sytuacji, by wprowadzić nową/ inną metodę postępowania
2. Monitorowanie, przystosowywanie nowej metody, usprawnienie jej, ewaluacja początkowych rezultatów (ewaluacja okresowa, ewaluacja bieżąca)
3. Ewaluacja metody po jej pełnym wdrożeniu (ewaluacja podsumowująca)

PIERWSZE DRZWI ZROZUMENIE	DRUGIE DRZWI MONITOROWANIE	TRZECIE DRZWI EWALUACJA
Co się dzieje? Jakie problemy się pojawiają? Co jest przyczyną problemu? Jakiego rodzaju jest to problem? (np. z celami, umiejętnościami, wyposażeniem, czasem) Co chcemy osiągnąć, wprowadzając ulepszenia?	Co działa w nowej metodzie? Co nie działa, albo nie działa tak, jakbym chciała? Jakie korzyści daje już teraz mnie i/lub moim uczniom nowe działanie? Co mogę zrobić aby uzyskać lepsze rezultaty? Co o tej metodzie sądzą moi uczniowie?	Co zadziało w nowej metodzie? Co nie zadziało, albo nie tak, jakbym chciał/a? Jakie rezultaty dało wprowadzenie tej metody? Co mogę zrobić by utrwalić rezultaty?

Projektowanie badania w działaniu

(wykorzystano przykład badania zamieszczony na stronie <http://www.nauczycielbadacz.pl/>)

Krok 1 Przedmiot badania

Jak obecnie wygląda sytuacja, którą chcę zmienić?

*Moi uczniowie mają trudności w skupieniu uwagi na zajęciach (klasa II szkoły podstawowej)
Zmiana jest możliwa i zależy ode mnie w pełni lub w jakiejś mierze.*

Krok 2 - Sformułowanie celu zmiany

Pytania, które pomogą sformułować cel:

1. Co chcę zmienić/ poprawić w mojej pracy z uczniami, aby lepiej ich wspierać w procesie uczenia się?
2. Czego (jakich zmian/rezultatów) oczekuję?
3. Jak chcę, by wyglądała sytuacja po zmianie?

*Uczniowie skupiają uwagę na istotnych zagadnieniach lekcji.
Uczniowie uważnie słuchają wypowiedzi kolegów i koleżanek.
Uczniowie uważnie słuchają moich wypowiedzi i poleceń.*

Co przeszkodziło w osiągnięciu zmiany w przeszłości?

Nie wiedziałam i nie wiem, co rozprasza uczniów. Wydawało mi się, że przyczyną jest to, że uczniowie na stolikach mają wiele przedmiotów (piórniki, notesy, kolorowe długopisy), które rozpraszają ich uwagę. Jednak usunięcie przedmiotów ze stolików nie zmieniło sytuacji. Potem doszłam do wniosku, że uczniowie siedzą zbyt blisko siebie, bo klasa jest za mała. Przyjęłam, że nic na to nie poradzę i przestałam zajmować się tym zagadnieniem.

Krok 3 - Pytania badawcze/ kluczowe

1. Czego muszę się dowiedzieć, żeby osiągnąć swój cel?

- a. Co rozprasza uwagę uczniów?
- b. Jakie metody pracy ułatwiają skupienie uwagi moich uczniów?
- c. Co motywuje moich uczniów do uważnej pracy na zajęciach?

Krok 4 - Dobór źródeł i metod badawczych

Kogo, jakich grup dotyczy zmiana, którą chcę osiągnąć? Kogo, jakich grup dotyczy problem/ działania, który/e chcę zdiagnozować?

Zmiana dotyczy uczniów, mnie i nauczyciela uczącego w tej klasie.

W jaki sposób będę zbierać informacje?

Pytania badawcze	Co obserwuję	Kogo pytam? Jak?	Kogo pytam? Jak?	Kogo pytam? Jak?
Co rozprasza uwagę uczniów?	Obserwacja wspierająca: innych nauczycieli obserwuję moją lekcję	Nauczyciela obserwującego zajęcia. Rozmowa po obserwowanej lekcji	Uczniów – pole siłowe	Rodzice – pole siłowe
Jakie metody pracy ułatwiają skupienie uwagi?	Obserwacja wspierająca: innych nauczycieli obserwuję moją lekcję	Nauczyciela obserwującego zajęcia. Rozmowa po obserwowanej lekcji	Uczniów – pole siłowe	Rodzice – pole siłowe
Co motywuje uczniów do uważnej pracy na zajęciach?			Uczniów – proszę ich o napisanie listu do siebie	

Opracowała: Marta Kobza

Miękkie”, „alternatywne” metody przydatne w badaniach w szkole/przedszkolu (także w ewaluacji)

Metody indywidualne

Są to takie metody, przy użyciu których uczestnicy sami wyrażają opinie dotyczące postępu zajęć, procesu uczenia się, wyników, własnych przeżyć, zaangażowania itp.

Przykłady metod indywidualnych:

List do siebie

Jest to jedna z najpopularniejszych, najczęściej używanych i najbardziej efektywnych metod ewaluacji indywidualnej. Często też dostarcza bardzo interesujących i dogłębnych wniosków na badany temat – uczestnikom zaś uświadamia własne postępy, z których przy użyciu innej metody nie zdaliby sobie sprawy.

Planując wykorzystanie „listu do siebie”, musisz pamiętać, że jest to bardzo osobisty sposób ewaluacji. Prowadzący nie ma żadnego wpływu na uczestnika ani też żadnych możliwości ingerencji czy interakcji podczas całego procesu.

Uczestnicy są proszeni o napisanie listu do siebie samych. Kiedy to zrobisz będzie zależało od Ciebie – w zależności od tego, co chcesz tym listem osiągnąć. W każdym razie należy przeznaczyć wystarczająco dużo czasu na jego napisanie i dokładnie wytłumaczyć grupie cel tego zajęcia. Można poprosić ich o opisanie szeregu rzeczy, np.: ich oczekiwań, obaw, motywów, wrażeń na temat grupy, czy pozostałych uczestników, czego się nauczyli, co wyniosą z zajęć, które części / elementy zajęć najbardziej im się podobają. Można poprosić o taką ewaluację na zakończenie semestru, roku, po wprowadzeniu nowej metody pracy itp.

List do przyjaciół – zmiana perspektyw

Zadanie dla uczniów: „Wyobraź sobie, że na poprzedniej lekcji byłeś/eś gościem z obcego kraju. Siedziałeś/aś obok uczniów i byłeś/aś dla nich niewidoczny. Teraz pisziesz list do swoich przyjaciół, opisując obserwowaną lekcję”. Uczniowie piszą listy, następnie mieszają je, dzielą pomiędzy grupy i w grupach dokonują oceny zawartych w listach informacji i opinii np: „Które informacje były najważniejsze, a które najbardziej zaskakujące?” Przedstawiają wyniki pracy całej klasie, dyskutują. Treść listu może dotyczyć obserwacji dowolnego aspektu lekcji.

Dziennik

Prowadzący rozdają notatniki, w których uczniowie będą spisywali wydarzenia kolejnych dni. Można ich ukierunkować poprzez zadanie kilku pytań pomocniczych.

Na przykład:

- Opisz własnymi słowami, co się dziś wydarzyło.
- Czy miały miejsce jakieś szczególne wydarzenia?
- Czy są jeszcze jakieś rzeczy lub pytania, które nie dają ci spokoju?
- Czy udało ci się nauczyć czegoś nowego?

- Czy jest coś, na co w przyszłości zamierzasz zwrócić szczególną uwagę?

Należy pamiętać, że uczniowie powinni być motywowani do regularnego prowadzenia dziennika.

Książka raportowa

Nazwa nawiązuje do zapisków o trasie używanych w marynarce i lotnictwie, prowadzonych w specjalnych książkach. Podobnie. zapisywanie wydarzeń w dzienniku (książce raportowej) przez pewien, wcześniej wyznaczony czas pomaga śledzić podróż pedagogiczną.

Książka raportowa (chronograficzna) to wartościowe narzędzie do badania, jak wykorzystywany jest czas. Jeśli na przykład szkoła chce, aby nauczyciele lepiej organizowali czas, dobrze byłoby dowiedzieć się, ile czasu zabierają im poszczególne zadania. Nauczyciele zapisują przez tydzień co robili i w jakim czasie, a potem zestawia się ich zapiski. Na tej podstawie można przystąpić do doskonalenia pracy szkoły. Jeżeli próbka uczniów prowadzi przez tydzień raport chronograficzny, otrzymamy wartościowe źródło informacji na temat np. tego, ile czasu spędzą oni na odrabianiu lekcji i jak wygląda ich schemat pracy domowej.

Przykład:

W ciągu dwóch – trzech tygodni uczniowie dokonują następującej oceny lekcji: odpowiadają na pytanie: „Ile minut podczas minionych lekcji przeznaczono na faktyczną naukę?”, następnie dane są zapisywane w tabelce – książce raportowej (średni czas dla każdej godziny lekcyjnej). Taka ocena pracy na lekcji skutkuje większą koncentracją uczniów. Uczniowie baczniej też zwracają uwagę na wykorzystanie czasu przeznaczonego na efektywną naukę.

Identyfikacja przeszkód (pole siłowe)

Identyfikacja przeszkód wykorzystywana jest do badania przeciwstawnych sił, popychających w kierunku osiągnięcia założonego celu lub odpychających od niego.

Bardzo często dane zgromadzone w trakcie oceniania szkoły wskazują na istnienie przeciwstawnych sił odgrywających rolę w jej rozwoju. Ponieważ w procesie rozwoju szkoły musimy efektywnie radzić sobie z siłami uwikłanymi w poszczególne przedsięwzięcia, identyfikacja przeszkód pomaga siły te zdemaskować zarówno na płaszczyźnie personalnej, jak organizacyjnej.

Narzędzie do identyfikacji przeszkód konstruuje się zwykle jako zestawienie przeciwstawnych sił. Uczniowie wypełniają poniższy formularz identyfikujący przeszkody, wskazując, co pomaga im w nauce, a co przeszkadza.

Przykład:

Ułatwia naukę _____→ _____→ _____→	Przeszkadza w nauce ←_____ ←_____ ←_____
---	---

Metody interpersonalne

W interpersonalnych metodach ewaluacji poszczególny uczestnik (uczeń, nauczyciel, rodzic) omawia swoje spostrzeżenia i wnioski w parach bądź w małych grupach. Głównym celem i wartością tych metod jest możliwość skonfrontowania swoich opinii, podzielenia się nimi, spojrzenia na ewaluację z innego punktu widzenia, a co za tym idzie – nauczenia się czegoś nowego. Typowymi przykładami metod interpersonalnych są:

Grupy fokusowe

Zwane są inaczej wywiadami zogniskowanymi. Polegają na tym, że zbiera się grupę osób i dokonuje szybkiego rozeznania w ich poglądach na daną sprawę. Opinię tą uznaje się za reprezentatywną dla

osób tej samej co badani kategorii. Grupa składa się z 6-12 osób reprezentujących jakąś zbiorowość. Na przykład wybiera się dwanaścioro rodziców, jako reprezentujących poglądy rodziców, jako zbiorowości. Pytania i dyskusja mają wydobyć szczere i szczegółowe opinie jednej z grup interesariuszy szkoły. Grupy fokusowe dobieramy ze względu na wcześniej ustalone kryteria, zależne od celu badania. Jeśli grupa ma się składać z rodziców, musi być reprezentatywna dla wszystkich rodziców, także tych, którzy rzadko pokazują się w szkole, więc niewiele wiadomo o ich poglądach. Dyskusja ma być szczegółowa, żeby dowiedzieć się jak najwięcej – musi więc trwać dostatecznie długo, aby wypowiedzieli się wszyscy. Jeśli grup będzie kilka, w każdej należy rozpatrzyć te same pytania, a rezultaty należy połączyć. Czasem nawet lepiej przestać zapisane rezultaty dyskusji do uczestników grup fokusowych dla potwierdzenia, czy wiernie oddają ich poglądy. Ponieważ przy dobieraniu reprezentatywnych grup rodziców pojawiają się trudności, trzeba pamiętać, że od ich przewyższania zależy, w jakim stopniu reprezentatywne będą zebrane opinie.

Prowadzenie wywiadu zogniskowanego wymaga nie tyle jakich umiejętności, aby dyskutanci nie skierowali dyskusji na inne tory, aby rozmawiali swobodnie, bez wewnętrznej cenzury. Tu jest miejsce dla krytycznego przyjaciela jako obiektywnego moderatora dyskusji. Moderator jest osobą, która kieruje dyskusją, sprowadza ją na właściwe tory, potrafi zadbać o równe szanse wszystkich badanych na wzięcie udziału w dyskusji. Nie powinien wpływać na jej efekt, tzn. nie może sugerować badanym żadnych rozwiązań czy odpowiedzi, podsuwać poglądów. Podstawą badania jest scenariusz, który może zawierać tylko ogólne wytyczne dla prowadzącego lub mieć formę kwestionariusza zawierającego konkretne pytania. Technika ta wymaga zastosowania odpowiedniego sprzętu. Pomocne mogą być kamera wideo czy magnetofon, możliwe jest także korzystanie z pomocy notującego obserwatora.

Trójkąt wywiadu

Trójkąt wywiadu stosuje się do zbierania informacji na pewien temat z uwzględnieniem różnych punktów widzenia. Nazwa odzwierciedla następujący układ: osoba z zewnątrz (krytyczny przyjaciel) – zwykle nauczyciel, który nie zna danej klasy – na prośbę nauczyciela uczącego tę klasę, zbiera informacje od jednego lub więcej uczniów na określony, wskazany temat. Zaczyna się więc od wywiadu osoby z zewnątrz z nauczycielem, a potem na ten sam temat z uczniami. W ten sposób nauczyciel ma wgląd w uczniowski punkt widzenia, który może kontrastować z tym, co sam spostrzega lub sądzi. Ktoś, kto działa jako krytyczny przyjaciel, musi być osobą zaufaną, dysponuje bowiem danymi dotyczącymi obserwowanego i jego uczniów. Nauczyciele powinni się wcześniej spotkać, porozmawiać na co ukierunkować „badanie”. Uczniów do wywiadu dobiera się albo losowo, albo na podstawie wskazówek uczącego nauczyciela. Nie należy oszczędzać czasu na omówienia, przedyskutowanie danych. Rozmowy z uczniami można nagrać, aby ułatwić analizę danych.

Obserwacja wspierająca

Jest to taki rodzaj obserwacji, kiedy poszczególni członkowie zespołu kierowniczego szkoły składają wizyty nauczycielom uczącym tego samego przedmiotu, aby mieć skalę porównawczą i móc lepiej z nimi współpracować na rzecz poprawy jakości lekcji. Nie ma przy tym znaczenia jakiego przedmiotu naucza obserwujący. Nie wchodzi on bowiem na lekcję jako ekspert w danej dziedzinie czy merytoryczny autorytet, lecz wręcz przeciwnie – jako obserwator zewnętrzny, którego nauczyciel prędzej zaakceptuje, gdy nie będzie czuł zagrożenia dla swoich fachowych umiejętności. Ten rodzaj obserwacji ma charakter wycinkowy. Obserwowany jest aspekt lekcji lub pracy nauczyciela, który określi on sam.

Obserwacja wspierająca składa się z trzech etapów:

- rozmowy przedobserwacyjnej, na której zostanie ustalony termin wizyty, określony zostanie obszar obserwowany i dobrane zostają techniki i metody obserwacyjne.
- obserwacji lekcji, podczas której obserwator notuje swoje spostrzeżenia dotyczące tylko ustalonych aspektów lekcji

- rozmowy poobserwacyjnej, do której punkt wyjścia stanowi protokół z obserwacji, z którym nauczyciel powinien się wcześniej zapoznać. Niezmiernie ważne jest, aby nauczyciel i obserwator przestrzegali zasad przekazywania i przyjmowania informacji zwrotnej. Rozmowa musi być wspierająca dla obu stron.

Obserwacja koleżeńska

Jest to wariant obserwacji wspierającej, kiedy nauczyciele o takiej samej pozycji zawodowej tworzą pary, wzajemnie obserwują swoje lekcje i przekazują partnerowi uwagi dotyczące uczenia się, nauczania, reakcji na trudności w uczeniu się i innych spraw, jakie dzieją się w klasie.

Koleżeński charakter obserwacji ma tę zaletę, że toczą się one w atmosferze zaufania i swego rodzaju współzawodnictwa.

Przed obserwacją należy uzgodnić, na co obserwator będzie zwracał uwagę, w jaki sposób będzie przekazywał informacje zwrotne, jak będzie wyglądał arkusz obserwacyjny. Wszystko to może się odbywać na podstawie porozumienia między parą nauczycieli albo w szerszych szkolnych ramach.

Ważne są zasady obserwacji i omawiania: staramy się „pokazać” obserwowanemu jego lekcję tak jak „lustro”, a nie oceniamy, nie patrzymy na „wszystko” i nie omawiamy „wszystkiego”, tylko wybieramy w danym momencie konkretny element lekcji lub zachowania obserwowanego, zadajemy pytania, które pomogą obserwowanemu zrozumieć, co widzieliśmy na lekcji, np.: W pewnym momencie zauważyłem, że nie zwróciłaś uwagi uczniowi, który nie reagował na Twoje polecenia, jak myślisz, dlaczego tak się zachowałaś? Stosujemy tak zwany komunikat „ja” zamiast „ty”, np. „[ja] usłyszałem, że mówisz głosem, który uznaję za podniesiony”, zamiast [ty] „krzyczałaś na uczniów”, podkreślamy pozytywne elementy, oferujemy pomoc i radzimy.

Cień

Jest to forma obserwacji. Obserwator niby cień podąża przez wyznaczony czas za uczniem, nauczycielem lub dyrektorem. Ta forma szczególnie nadaje się, kiedy chcemy obserwować coś przez długi czas i w różnych warunkach. Uzyskujemy wtedy możliwość ustalenia rozmaitych schematów powtarzających się w czasie, a nie jedynie fotografię jednej chwili. Innymi słowy, otrzymujemy podłużny przekrój życia szkolnego. Ze względów etycznych – osoby, którym będziemy towarzyszyć w roli obserwatora, należy o tym wcześniej poinformować tak, żeby były świadome, co się dzieje i w jakim celu prowadzona jest obserwacja. Co więcej, „cienie” nie mogą mieć wątpliwości, na czym polega ich zadanie przed, w trakcie i po obserwacji.

Metody grupowe

Interaktywne metody grupowe służą do przeprowadzenia ewaluacji konkretnych zajęć lub sprawdzenia, jakie są odczucia lub poglądy grupy. Naturalnie możemy tego dokonać w sposób nieformalny poprzez obserwowanie grupy podczas zajęć i zadawanie pytań. Nasze obserwacje byłyby cenne, lecz obarczone błędem subiektywizmu grupy albo obserwatorów.

Indywidualne i interpersonalne metody ewaluacji, takie jak kwestionariusze czy wywiady, pochłaniają zwykle dużo czasu. Zatem lepszą opcję mogą stanowić krótsze, interaktywne metody grupowe, które oprócz ustnych i pisemnych wypowiedzi zawierają również inne elementy. Te metody ukazują poglądy i odczucia grupy oraz pozwalają uczestnikom zastanowić się nad tym, jak inni odbierają dane zajęcia.

Grupowe metody ewaluacyjne mają również dodatkowy wymiar. Jako że w edukacji sama grupa jest źródłem uczenia się, grupowe metody ewaluacji mogą przede wszystkim zajmować się grupowym wymiarem procesu uczenia się, np. życiem w grupie, atmosferą grupy, czy współpracą pomiędzy uczestnikami.

Sortowanie

Pojedyncze osoby lub grupy otrzymują zbiór kart, na których wypisane są jakieś stwierdzenia. Uczniowie segregują karty według określonych kategorii. Rezultaty sortowania ułatwiają decyzję, co zrobić w dalszym procesie doskonalenia.

Przykład:

- Nauczyciele chcą się dowiedzieć jakie postawy uczniowie żywią wobec szkoły, uczenia się, kontaktów z innymi. Na każdej karcie rysują lub opisują wyimaginowane sytuacje, np.: „Próbowali uciec, tak żeby nikt się nie zorientował, że zabrali torebkę”,
- „Kiedy zobaczyła, że się biją, uciekła”.

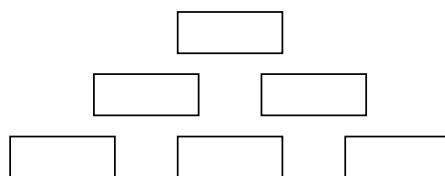
Każdy uczeń otrzymuje zestaw takich kart i ma posortować je na cztery kategorie:

- Tak jak ja.
- Trochę tak jak ja.
- Raczej nie jak ja.
- Wcale nie jak ja.

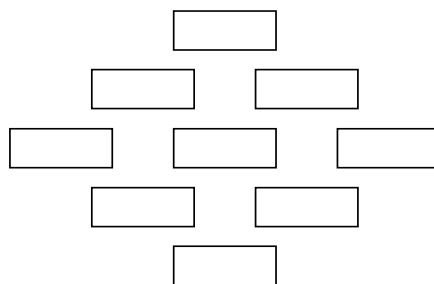
Uczniowie wkładają karty do odpowiednio oznakowanych pudełek lub na oznaczonych miejscach. Rezultaty dają materiał do analizy, czym kierowali się w swoich wyborach.

Ustalanie priorytetów

To odmiana metody „sortowanie”. Badani otrzymują karty z wypisanymi stwierdzeniami i mają nadać im kolejność – ustalić priorytety. Każdy ma prawo uzasadnić kolejność, jaką zaproponował, proces decyzyjny opiera się w znacznej mierze na dyskusji. Można układać zwykłą kolejność lub ranking trójkątny czy diamentowy. Układ kart wygląda wtedy następująco:

Ranking trójkątny

Ranking diamentowy

Informacja dla przyszłości

Każdy uczeń otrzymuje kartkę lub kilka kartek. Zadanie dla uczniów brzmi: „Wyobraźcie sobie, że za chwilę do waszej klasy wejdzie nowy uczeń i siądzie z wami. Każdy z was ma możliwość przekazanie jednej lub kilku anonimowych informacji czy wskazówek, które są dokończeniem zdania: „U nas w klasie najważniejszą sprawą jest....” Następnie możliwe są dwa warianty:

Pierwszy – dzielimy klasę na grupy, każda grupa losowo otrzymuje część kartek i polecenie:

„Wejdźcie teraz w rolę nowego ucznia. Co byście pomyśleli o klasie po przeczytaniu tych karteczek? Zapiszcie swoją opinie na plakacie.” Każda grupa przedstawia swoje wrażenie, następnie dokonuje się

oceny wyników: W czym grupy są zgodne? Co by się stało, gdyby nowi uczniowie trzymali się tych wskazówek? Które z tych wskazówek nie są godne polecenia?

Drugi – wszystkie kartki zostają umieszczone na tablicy. Uczniowie wspólnie porządkują je według zaprojektowanych kryteriów.

Wędrujący pamiętnik

Każdy uczeń (nauczyciel) otrzymuje kartkę z informacją: „Będziemy wspólnie pisać pamiętnik. Co 10-15 minut przerwiemy lekcję (spotkanie rady pedagogicznej lub inne). Wtedy każdy odpowie na dwa pytania:

- 1) Co było dla mnie ważne w ciągu ostatnich 10-15 minut?
- 2) Co zrobisz w ciągu najbliższych 10-15 minut?

Po 10-15 minutach prowadzący przerywa spotkanie, uczestnicy zapisują odpowiedzi na kartce i przekazują ją sąsiadowi po prawej stronie. Po następnych 10-15 minutach odpowiedzi są zapisywane na kartkach od sąsiada i przekazywane dalej. Na zakończenie wszystkie kartki z pamiętnika są wieszane na tablicy. Wszyscy analizują zapisy i zastanawiają się nad wnioskami do dalszej pracy.

Ruchoma tarcza

Zadaniem uczniów jest przemieszczanie się po sali w zależności od ich stosunku do twierdzeń dotyczących programu lub zajęć, które są akurat ewaluowane. Na środku pomieszczenia umieszczamy przedmiot (np. krzesło, papier, roślinę w donicze). Przedmiot ten reprezentuje środek tarczy. Prowadzący czyta na głos stwierdzenia na temat danych zajęć, a uczestnicy wybierają miejsce w pokoju w zależności od tego, jak bardzo się zgadzają z danym stwierdzeniem. Im bardziej uczestnik się zgadza, tym bliżej przysuwa się do przedmiotu na środku pokoju. Po zajęciu wszystkich miejsc, uczniowie powinni wyjaśnić, dlaczego akurat takie miejsca zajęli. Pod koniec ćwiczenia uczestnicy mogą zostać poproszeni o sformułowanie własnych twierdzeń na temat zajęć.

Metody wizualne

Wizualne metody ewaluacji dają jasny pogląd na to, jaką wartość inni uczestnicy przypisują konkretnej części zajęć lub jak postrzegają zachodzące procesy. Dzieje się tak przez wykorzystanie komunikacji niewerbalnej. Ośrodek graficznego obrazowania znajduje się w innej półkuli mózgu niż ośrodek mowy i włącza dodatkową zdolność komunikowania się. Wiele uczestników ewaluacji czuje się dużo pewniej, kiedy mogą wyrazić się bez użycia słów. Istnieje wiele takich metod.

Fotoocena

Za pomocą aparatu fotograficznego lub wideokamery można utrwalić na potrzeby oceniania rozmaite aspekty życia szkoły. Zdjęcia lub filmy stanowią podstawę dyskusji i konkretnych decyzji w sprawie rozwoju szkoły. Dzięki dostępności aparatów cyfrowych ten typ ewaluacji przynosi szybkie rezultaty.

Uczniom wręcza się aparaty fotograficzne lub wideokamery, przy użyciu których mają badać kulturę szkoły. Zdjęcia lub filmy niosą ze sobą inne znaczenia od tych, które dałoby się wyrazić słowami lub poprzez odpowiedzi na ankietę. Ponadto uczniowie muszą współpracować i uzgodnić, jakie wybrać obiekty do sfotografowania, tworzą więc małą społeczność badaczy przeszukujących szkołę i patrzących na nią z niepowседневnej perspektywy.

Oto kilka powodów, żeby posłużyć się kamerą w celu ewaluacji szkoły (np. jako środowiska społecznego):

- Uczniowie nie stają wobec gotowego schematycznego narzędzia, które przewiduje dwie kategorie odpowiedzi: zgadzam się i nie zgadzam się.
- Ograniczenia językowe nie mają znaczenia.

- Ocenianie sięga rozmaitych warstw rzeczywistości szkolnej, różnicując plany i wykorzystując różne techniki fotograficzne.
- Uwzględnia się emocjonalne potrzeby uczniów.
- Przedstawiając fotografie, uczniowie dostarczają „twardych” faktów na poparcie swoich opinii, którymi następnie muszą zająć się dorośli.

Ponieważ uczniowie muszą swobodnie kręcić się po szkole, dobrze jest ustalić zasady, np. :

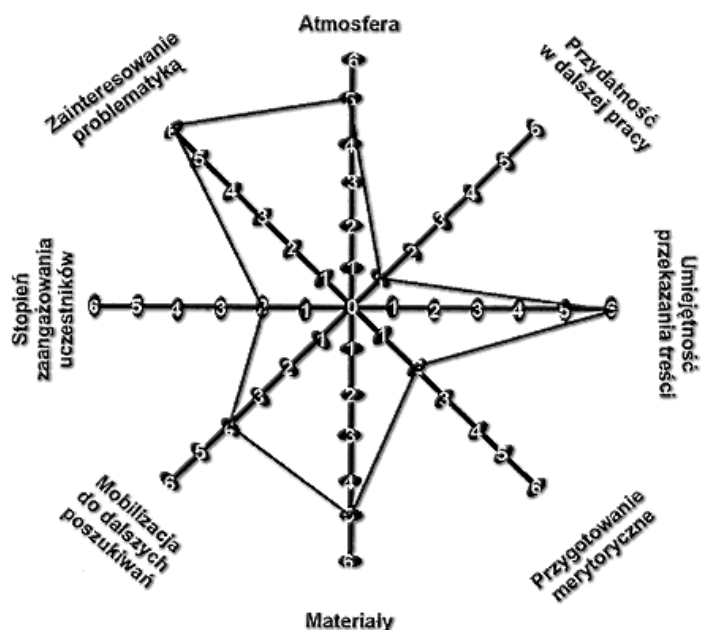
1. Uczniowie sami dobierają się w cztero- lub pięcioosobowe zespoły.
2. Każdy zespół wybiera cztery miejsca w szkole, w których wszyscy członkowie zespołu czują się dobrze, i cztery, w których czują się najgorzej.
3. Zespoły ustalają, jak skomponować zdjęcie, aby najlepiej wyrażało ich opinie (np. czy sfotografować samo pomieszczenie, czy ludzi w nim).
4. Zespół robi zdjęcia, zgodnie z p. 3.
5. Po wywołaniu zdjęć każdy zespół opracowuje afisz: rozmieszcza fotografie, wypisuje komentarze, aby było jasne, co się podobało, co nie i dlaczego.
6. Zespoły prezentują afisze lub wideofilmy przed klasą jako podstawę do dyskusji i omówienia propozycji przyszłych działań.
7. Przygotowuje się prezentacje zdjęć i filmów przed szerszym audytorium, np. dla rodziców, nauczycieli albo jednych i drugich.
8. Jeśli istnieją ograniczenia w możliwości użycia sprzętu foto i wideo, można też posłużyć się rysunkami które wykonują uczniowie.

Gadająca ściana

To forma ewaluacji o charakterze opiniotwórczym. Ze względu na otwartość wypowiedzi – nie ograniczamy uwag uczniów pytaniami, nie ukierunkowujemy na konkretne zagadnienia – może stanowić dla nas nie lada niespodziankę. Przed rozpoczęciem zajęć przyklejamy do ściany (ważne, by uczniowie mieli do niej wygodny dostęp) arkusz szarego papieru z napisem umieszczonym na górze: „Gadająca ściana”. 5-7 minut przed końcem zajęć prosimy uczniów, by na arkuszu szarego papieru wyrazili swoje opinie na temat lekcji. Możemy rozdać uczniom kartki samoprzylepne i prosić o zapisanie na nich swoich opinii (lub narysowanie), a następnie o przyklejenie ich do plakatu.

Róża wiatrów

Jest jedną z graficznych metod pozwalających ocenić jednocześnie wiele elementów zajęć. Pomysł jej konstrukcji zaczerpnięty został z róży kierunków stron świata, którą powszechnie wykorzystuje się np. dla oznaczenia dominujących kierunków wiatrów. W przypadku ewaluacji zajęć, na osiach w miejsce kierunku umieszcza się nazwę elementu podlegającego ocenie (atmosfera zajęć, przydatność materiałów). Liczba osi jest dowolna i może być rozbudowywana w zależności od potrzeb. Linię osi dzielimy na odcinki i przypisujemy im odpowiednie wartości – od 1 do 10 lub skalę ocen 1-6. Tak przygotowaną „różę” rozdajemy uczestnikom i prosimy o zaznaczenie na każdej osi punktu odpowiadającego ocenie. Następnie punkty na sąsiednich osiach łączymy i w ten sposób każdy z uczestników otrzymuje swoją „różę”, którą wręcza prowadzącemu.

Termometr

Prostą metodą na „zmierzenie temperatury” w grupie jest „Termometr”. Można narysować go na planszy i poprosić każdego uczestnika o zaznaczenie swoich inicjałów na skali tak, by najlepiej ilustrowały jego/jej odczucia dotyczące określonej części programu lub całej grupy.

Propozycje skali:

- Ciepła
- Przyjazna
- Oficjalna
- Chłodna
- Nieprzyjazna

W powyższym przykładzie pokazano ewaluację atmosfery w grupie. Za pomocą termometru można też badać inne aspekty, np. spotkania nieformalne czy życie w grupie. Można również poprosić uczestników, by podzielili się swoją ewaluacją i porozmawiali, jakich ulepszeń należałoby dokonać. Plansza z termometrem może zostać zachowana i wykorzystana w późniejszym okresie.

Prędkościomierz

Co uczestnicy sądzą o tempie programu? Prędkościomierz pomaga wyrazić opinię na temat rytmu, tempa, dynamiki danych zajęć i może być wykorzystywany jako codzienna metoda ewaluacji. Narysuj prędkościomierz na planszy, zaznacz skalę wpisując oznaczenia prędkości i poproś każdego z uczestników o zaznaczenie swoich inicjałów zgodnie z tym, co sądzą na temat tempa zajęć. Ćwiczenie to można rozszerzyć, prosząc uczestników o wyjaśnienie sobie nawzajem powodów zaznaczenia danego obszaru. Pamiętaj, żeby powiedzieć do czego później posłużą te informacje.

Tarcza strzelnicza

Celem tej metody jest bardzo szybkie uzyskanie informacji zwrotnej. Potrzebny będzie materiał, szary papier z wyrysowanymi kołami, jak tarcza na strzelnicy. Umieszczamy go w widocznym miejscu, na drzwiach lub na ścianie sali, gdzie odbywały się zajęcia. Każdy z uczniów, opuszczając klasę, zaznacza swoje „strzały”. Koło można podzielić na części, w których oceniać można różne aspekty pracy, np. przydatność, atrakcyjność, stopień trudności itp.

Poczta

Kilka minut przed końcem zajęć (ważne, żeby uczniowie mieli czas na przemyślane uwagi) proponujemy uczestniczącym w ewaluacji dokończenie zdań na rozdanych im wcześniej małych kartkach. Na dużych kopertach, przyklejonych np. do tablicy, umieszczamy fragmenty zdań, o których dokończenie prosimy uczniów. Ci z kolei, po dopisaniu dalszego ciągu zdania, wkładają kartki do kopert.

Przykładowe fragmenty zdań:

- Atmosfera, która panowała na lekcji...
- Na zajęciach zmieniałbym...
- Chcę zaproponować, aby...
- Cenię...
- Nie lubię, gdy...

Uczniowie nie muszą uzupełniać wszystkich zdań!

Na kolejną lekcję można przygotować podsumowanie ewaluacji i podzielić się nią z uczniami.

Walizka, kosz

Rysujemy walizkę. Obok niej piszemy: Co zabieram ze sobą? Tutaj uczeń ma wpisać to, co wyniósł z zajęć, co do niego szczególnie przemówiło, co się spodobało lub co mu się przyda w przyszłości.

Poniżej rysujemy kosz i białą plamę. Obok kosza piszemy: Co mi się nie przyda? A obok białej plamy: Czego zabrakło?

Poniższe rysunki uczeń wypełnia krótkimi zdaniami, równoważnikami zdań lub kluczowymi słowami. Jest to okazja także do analizy przebiegu zajęć i szybkiej powtórki.

Opracowano na podstawie fragmentów publikacji:

- John MacBeath, Michael Schratz, Denis Meuret, Lars Jakobsen, Czy nasza szkoła jest dobra?, WSiP, Warszawa 2003
- Autoewaluacja w szkole, pod redakcją Elżbiety Tołwińskiej – Królikowskiej, ORE, Warszawa 2010
- Publikacje Rady Europy – F-67075 Strasburg Cedex
- © Rada Europy i Komisja Europejska, kwiecień 2007
- www.agalliasis.pl, Wybrane metody ewaluacji zajęć

Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap III
Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Ewą Ewaluacji Sp. z o.o.

AUTODIAGNOZA PRACY NAUCZYCIELA (M. Lorek)

LP.	PYTANIA	TAK	NIE
1.	Czy w czasie realizacji cyklu tematycznego na zajęciach występowały wszystkie lub większość form pracy?		
2.	Czy dobieram różnorodne metody i style nauczania – uczenia się?		
3.	Czy proponując cykl tematyczny zawsze starałam się dowiedzieć sama czegoś nowego na ten temat?		
4.	Czy choć raz zapytałam dzieci, czego nowego dowiedziały się poza szkołą?		
5.	Czy po każdym dniu dzieci wnosili coś nowego, choćby nawet znajomość, nowego słowa?		
6.	Czy dzieci miały okazję zobaczyć pracę ludzi, o których była mowa, spotkać się z ciekawymi ludźmi?		
7.	Czy wybrałam się z dziećmi na wycieczkę, spacer? Ile razy?		
8.	Czy znam ofertę najbliższych instytucji kulturalno – oświatowych?		
9.	Czy prowadziłam zajęcia z panią bibliotekarką?		
10.	Czy zajęcia odbywały się poza salą lekcyjną i jak często?		
11.	Czy staram się aranżować w sali przestrzeń w taki sposób, aby ułatwić współpracę?		
12.	Czy sala jest zadbane, czysta, czy są w niej kwiaty, hodowle?		
13.	Czy eksponuję prace wszystkich dzieci?		
14.	Czy uczę ich, jak się uczyć?		
15.	Czy komponuję zajęcia tak, aby były zgodne z zasadami dobrego kształcenia?		
16.	Czy zauważam, że pracy dzieci towarzyszy zaangażowanie i zadowolenie?		
17.	Czy dzieci zadają pytania?		
18.	Czy przygotowując się do zajęć, wiem, czego chcę nauczyć i zastanawiam się dlaczego właśnie tego?		
19.	Czy dzieci prowadziły jakąś dłuższą obserwację?		
20.	Czy rodzice na bieżąco są informowani o postępach dziecka?		
21.	Czy zachęcałam rodziców do uczestniczenia w lekcji otwartej?		
22.	Czy uczniowie prezentowali się przed szerszym forum?		
23.	Czy konstruując cykl tematyczny przeglądam ofertę programu i dobieram odpowiednie cele i treści?		
24.	Czy współpracuję z higienistką szkolną i obserwuję rozwój fizyczny uczniów?		

Bibliografia

1. Małgorzata Jadczyk-Nowacka Dorota Szczepańska „NIE TAKI DIABEŁ STRASZNY, czyli jak monitorować podstawę programową wychowania przedszkolnego i I etapu edukacyjnego”
2. Magdalena Matuszak „Monitorowanie podstawy programowej– dodaj do ulubionych” Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów szkół dotyczący wewnętrznego monitorowania realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego”
3. Teresa Janicka-Panek „Monitorowanie (skuteczne i nieuciążliwe) podstawy programowej wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej”
4. Danuta Grzonkowska, Jolanta Misztal, Jolanta Wieczorek-Wilińska, Zbigniew Żuchowski „Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia ogólnego na II, III, IV etapie edukacyjnym
5. Małgorzata Lipska „Monitorowanie podstawy programowej kształcenia ogólnego w praktyce szkolnej”
6. Marzena Kędra, Monika Zatorska „Razem z dzieckiem”
7. Kamińska K., *Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym*, WSiP, Warszawa 1999.
8. Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, Suwałki 1998.
9. Majchrzak I., *Wprowadzanie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995.
10. Majchrzak I., *Nazywanie świata – odmienna metoda nauki czytania*, MAC Edukacja, Kielce 2005.
11. E. Tołwińska-Królikowska, *Autoewaluacja w szkole*, red. ORE, Warszawa 2010.
12. Black P.[i in.], *Jak oceniać, aby uczyć?*, „Civitas”: Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2006.
13. Ciężka B., *Planowanie ewaluacji wewnętrznej w szkole (placówce) wraz z przykładami projektów ewaluacji opublikowanych*, <http://www.npseo.pl/action/internalevaluation>.
14. Decker F. Walker, Jonas F. Soltis, *Program i cele kształcenia*, WSiP, Warszawa 2000.
15. MacBeath, M. Schratz, D. Meuret, L. Jakobson, *Czy nasza szkoła jest dobra?*, Warszawa 2003.
16. Mizerek H., *Efektywna autoewaluacja w szkole. Od czego zacząć*, materiały Programu Wzmocnienia Efektywności Systemu Nadzoru Pedagogicznego i Oceny Jakości Pracy Szkoły do pobrania na www.nadzorpedagogiczny.edu.pl.
17. Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, WSiP S.A., Warszawa 1999.
18. Barszczewska B., *Nadzór pedagogiczny: ewaluacja, kontrola, wspomaganie*, Bożena Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.
19. Armstrong M., *Możesz być jeszcze lepszym menedżerem*, Wydawnictwo Amber, Warszawa 2002.
20. Taraszkiewicz M., *Jak uczyć się lepiej! Szkoła pełna ludzi*, red. E. Tołwińska-Królikowska,
21. W. Bednarkowa, S. Wlazło (1998), *Mierzenie jakości pracy szkoły, część druga i trzecia*, MarMar, Wrocław
22. Ochenduszo J. (1997), *Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela*. Bydgoszcz. WOM
23. R.Sagor (2011), *Badanie przez działanie CEO* Warszawa
24. R.J. Marzano (2012), *Sztuka i teoria skutecznego nauczania CEO* Warszawa
25. G.Mazurkiewicz (2012), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
26. K. Stróżyński (2011), *praktyka ewaluacji w szkole* Wolters Kluwer Polska Sp.z o.o Warszawa

27. H.Dumont, D.Istance, F.Benavides (2013), Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce. Wolters Kluwer Polska Sp.z o.o Warszawa
28. C.Rose, M. J.Nicholl (2003), Ucz się szybciej na miarę XXI wieku Oficyna Wydawnicza LOGOS Warszawa
29. Judy Harris Helm, Lilian G. Katz *Mali badacze – metoda projektu w edukacji elemntarnej* Warszawa 2003
30. Jacek Królikowski – *Projekt edukacyjny* Warszawa 2002
31. Pytlarczyk J., *Diagnoza rozwoju dziecka podstawa planowania procesu edukacyjnego w przedszkolu i szkole*, Wydawnictwo JUKA Warszawa 2007

Materiały wypracowane przez uczestników szkolenia w Katowicach

Plan pracy nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej

